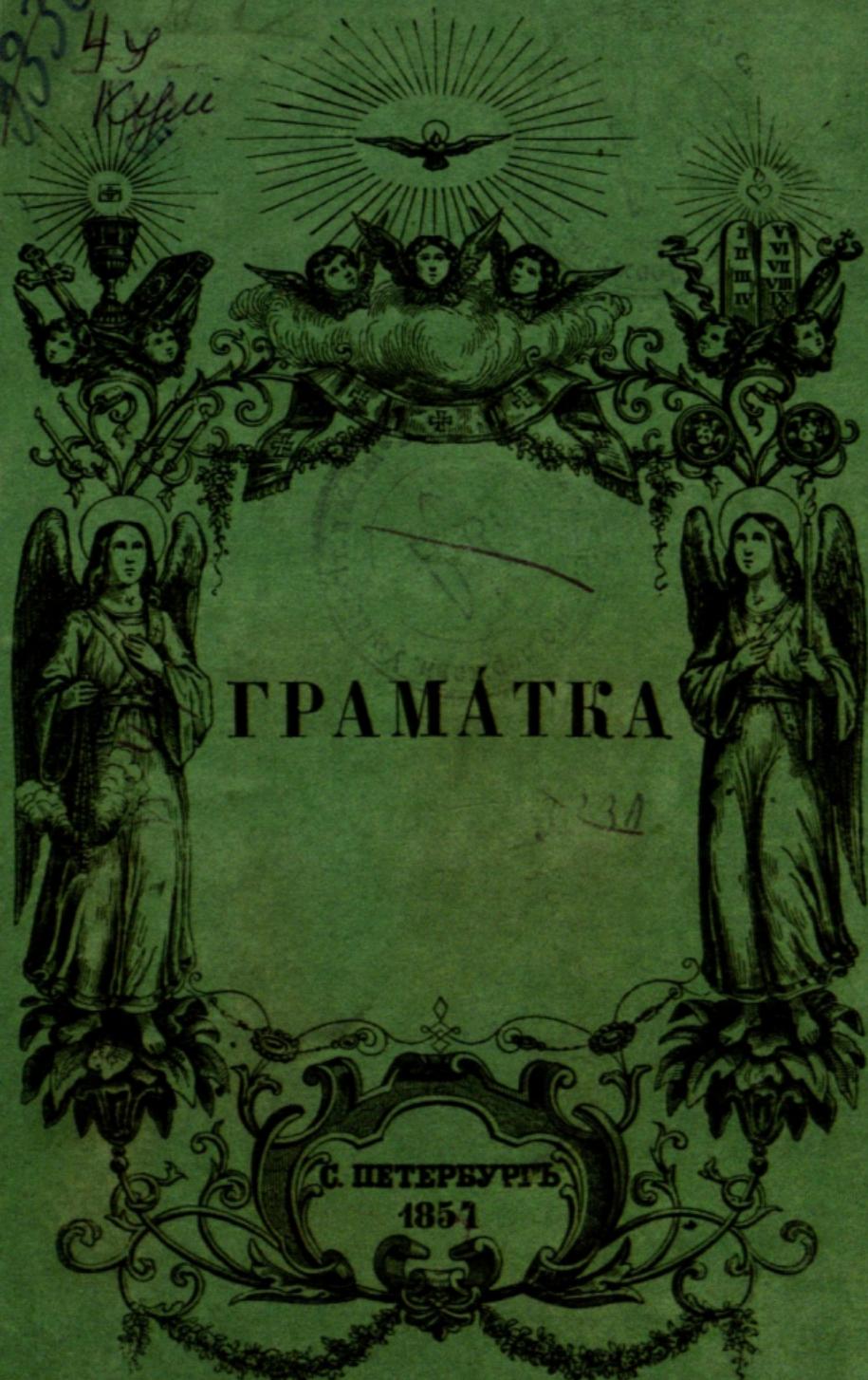
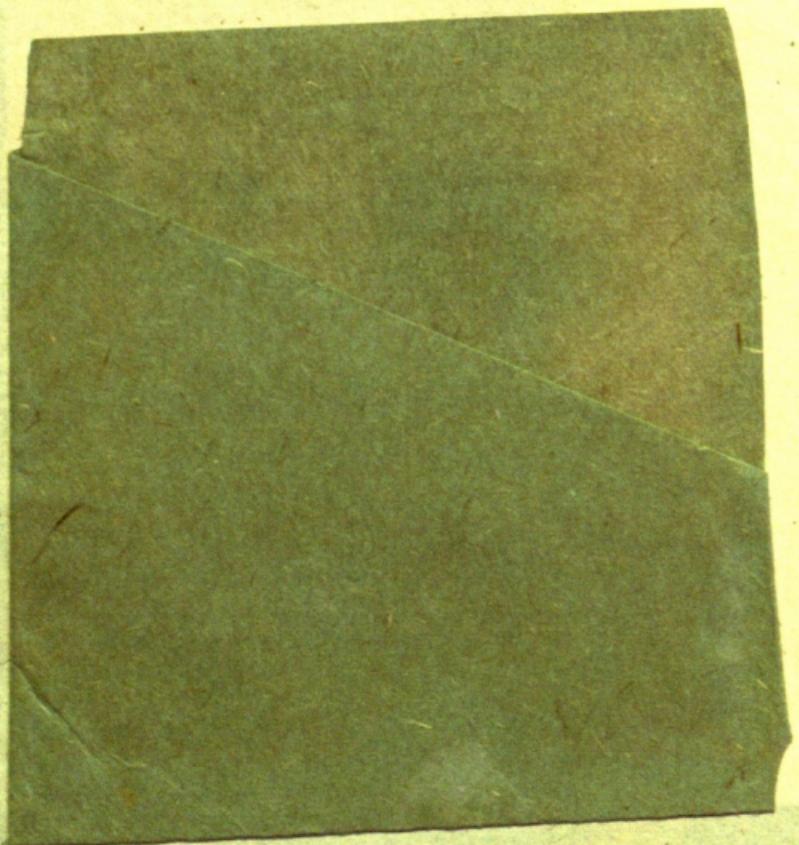

2330
44
Кури

3330

S
APT.

1873
1873
1873

ЧСУКР
21965
4у
Кооп

ГРАМАТКА

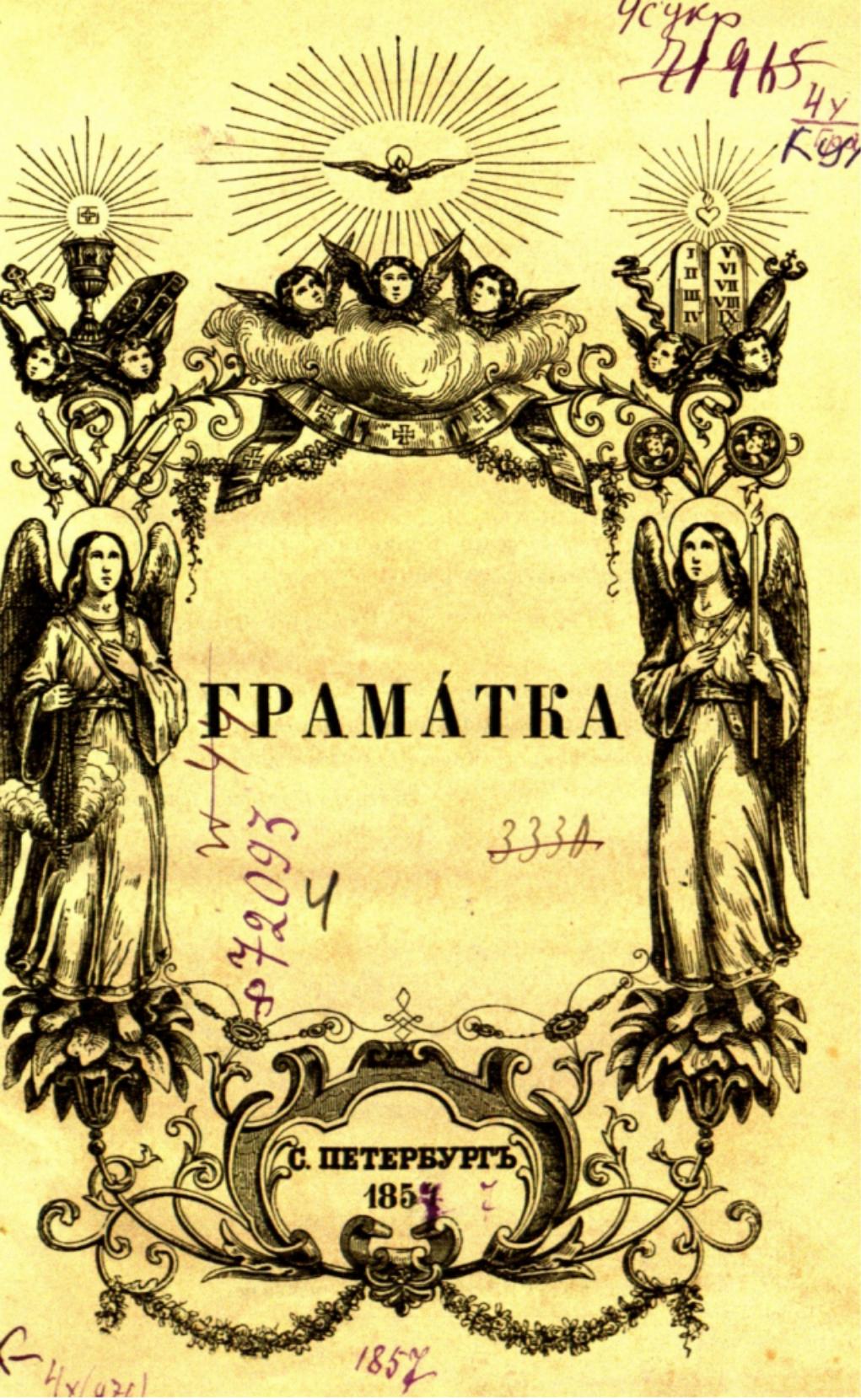
42093

3330

С. ПЕТЕРБУРГЪ

1857

1857

Отъ С. Петербургскаго Комитета Духовной Цензуры
печатать позволяетя. 23 Июня 1837 года.

Цензоръ Карповъ.

Печатать дозволяется съ тѣмъ, чтобы по отпечатаніи
представлено было въ Цензурный Комитетъ узаконенное
число экземпляровъ. Москва, 11 Ноября 1837 года.

Цензоръ Н. Фонз-Крузе.

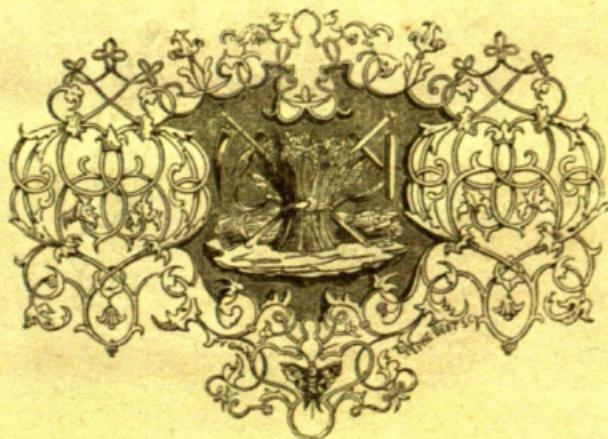

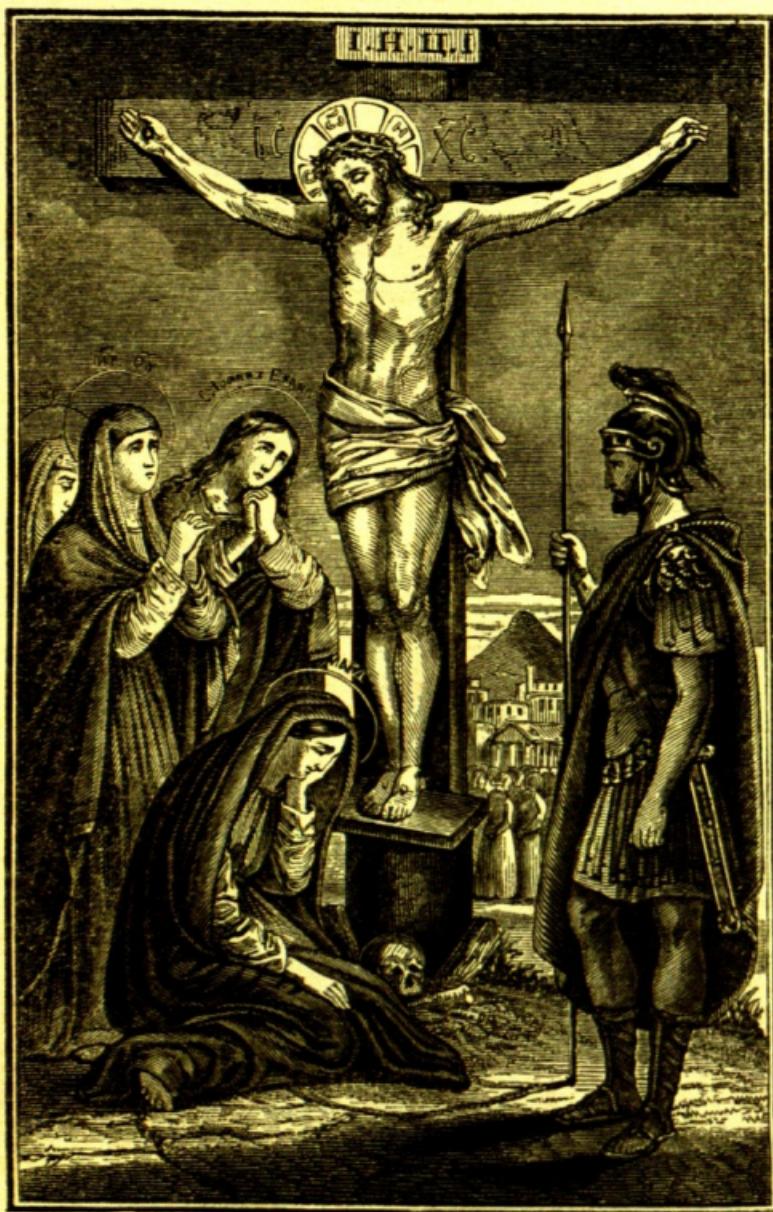

кілько ні есть у насъ по Вкраїні граматокъ и букварівъ, то всі вони не годяця намъ для пе́рвої науки письмёнства, бо пе́чатані не нашою мовою, а черезъ те всяка дитина дўгво нудитца надъ книжкою, поки на́вчитца иноязычні словá розбірати, черезъ те на́довго діти зъ дому для науки одму́чаютса, одъ роботи одвикáють, псуютса безъ отцёвського ѹ материнського дogleяду, ищё жъ за дўгугу и трудну науку трéба не ма́ло ѹ платити.

Тимъ и письмѣнство не дўже ширитця въ насъ поміжъ людьмї; а тимъ часомъ леда-чі писарі и всякі нечестиві законники тѣм-ногого чоловіка морочать и тіснять, бо не-письмѣнний чоловікъ — все однó, що тѣм-ний на очи: куди поведé поводирь, туди и йде — хоть би и въ яму. Трёба учить ді-тей письмѣнства такъ, щобъ, дурно часу не гаявши, швидко зрозуміла дитина нау-ку читання, а до сёго найперва помічъ — щобъ граматка зложена була рідною Укра-їнською мовою. Навчivши читать по-своему, усяке зрозуміє и Церковну, и Мос-ковську печать; тоді ѹ нехай беретця за які хоті книги. Отсé жъ напечатана така Граматка. Учачись читать, не буде тутъ спотикатись дитина на слова іноязичні; а витвердивши її добрe, здобуде на ввесь вікъ собі користi. Тутъ бо для першого читання підобрани наставительні піснослóвия про нашихъ прédківъ и Божественні псал-мї; тутъ напечатані споминки про давній

дáвна, щò діялось на землі до приходу Христá на зéмлю, — про Їгó святúю Цéрковъ и про войнú съ Татáрами и Ляхáми за вíру правослáвную и вóлю людськúю. Тутъ же, для щодéнної потréби, приложена и наўка ариөмéтика , котóра покáзуе всяку лíчбу грóшамъ, хлíбу и всякому дíлу. Щобъ же ся книжка ще бóльше принеслá лóдямъ ко- рýсти, напечáтанí найнужнýші чоловíкові молитвí Церкóвною печáттю, котóру вже всяке розберé, навчýвшись цо-свóему чи- тáти.

ÁЗБУКА.

А	Б	В	Г	Д	Е
Ж	З	И	І	Ї	К
Л	М	Н	О	П	Р
С	Т	У	Ф	Х	Ц
Ч	Ш	Щ	Ъ	Ы	Ь
Ђ	Э	Ю	Я	Ө	Ұ

МАЛÉНЬКА ÁЗБУКА.

а	б	в	г	д	е	ж	з
и	і	й	к	л	м	н	о
п	р	с	т	у	ф	х	ц
ч	ш	щ	ъ	ы	ь	ѣ	э
		ю	я	ө	ү		

ПРОПИСНАÁ АЗБУКА.

А Б В Г Д Е Ж З И І Й
К Л М Н О П Р С Т У Ф
Х Ц Ч Ш Щ Ъ Ы Ъ Э Ю
Я Θ V

СТРІЧНАÁ АЗБУКА.

а б в г д е ж з и і ї й к
л м н о п р с т у ф х ц
ч ш щ ъ ы ъ є є ю я Ѹ v

КРИВАÁ АЗБУКА.

а б в г д е ж з и і ї й к
л м н о п р с т у ф х ц
ч ш щ ъ ы ъ є є ю я Ѹ r

•

ПРАВИЛА ДЛЯ УЧИТЕЛЯ.

1) У нашій мові буква Г іногді вимовляєтца твёрдо, оть якъ у слові *гáнокъ*, або *гузъ*; то въ такіхъ случаяхъ трéба писати Латинську букву велику G, або малу g, именно — *гáнокъ*, *гузъ*, *Gáнжа Андіберъ*.

2) Буква І въ нашій мові лішня, бо въ нась не говорять такъ твёрдо, якъ Москівські люде, *ты*, *вы*, *мы*, або *столы*, *бабы*, а м\'кше; тимъ и доволі зъ нась буки И для всякого такого слова, якъ *криниця*, *каплициа*, и доволі буки I для всякого такого слова, якъ *жінка*, *сіно*. Буква жъ ІI поставлена въ азбуці тілько на те, що вона есть у Церковнихъ книгахъ, а затімъ и въ старосвітському письмі.

3) Буква Е вимовляєтца въ нась твёрдо въ словахъ *небо*, *тебé*, а въ словахъ *корінне*, *щáсте* м\'кше; то словá сїй й пишутся для сёго оттакъ: *корінне*, *щáсте*.

4) Букви Ъ у нась у мові не чутно, а на-место її вимовляєтца I. Тутъ же вона въ азбуці оставлена ради Церковного язїка.

СКЛАДІЙ.

Урокъ пѣрвий.

Чи е що луч-че, кра-ще въ сві-ті,
Якъ у-ку-пі жи-ти,
Бра-томъ доб-римъ доб-ро пев-не
По-знатъ, не ді-ли-ти?

Урокъ другій.

По-мо-лю-ся Гос-по-де-ві
Сер-цемъ о-ди-но-кимъ,
И на злихъ мо-іхъ по-гля-ну
Не злимъ мо-імъ о-комъ.

Урокъ третій.

Спа-си ме-не, по-мо-лю-ся
И вос-по-ю зно-ву
Тво-і bla-га чи-стимъ сер-цемъ,
Псал- момъ ти-химъ, но-вимъ.

Уро́къ четвёртый.

Го-сподь лю-бить сво-і лю-ди,
Лю-бить, не о-ста-вить;
До-жи-да-е, по-ки прав-да
Пе-редъ ни-ми ста-не.

Уро́къ пя́тий.

Влов-лять ду-шу пра-вед-ни-чу,
Кровъ доб-ру о-су-дять,
Ми-ні Го-сподь при-ста-ни-ще,
За-ступ-ни-комъ бу-де,
И воз-дасть імъ за ді-ла іхъ,
Крі-ва-ві, лу-ка-ві,
По-гу-бить іхъ, и іхъ сла-ва
Ста-не імъ въ не-sla-ву.

Уро́къ шéстий.

Пса-ломъ но-вий Го-спо-де-ві
И но-ву-ю сла-ву
Вос-по-емъ чест-нимъ со-бо-ромъ,
Сер-цемъ не лу-ка-вимъ,
Во псал-ти-рі и тим-па-ні

Вос - по - емъ bla - га - я,
Я - ко Богъ ка - ра не - пра - вихъ,
Пра - вимъ по - ма - гае.
Пре - по - доб - ни - і во сла - ві
И на ти - хихъ ло - жахъ
Ра - ду - ют - ця, сла - во - слов - лять,
Хва - лять и - мя Бо - же.

Урокъ с\'емий.

Якъ у на - шій у слав - ній У - кра - і - ні бу -
ва - ли ко - лись пре - страш - ни - і зли - го - дні,
без - доль - ні го - ди - ни, бу - ва - ли й мо - ри
и вій - сько - ві чва - ри. Ні - хто Вкра - ін -
цівъ не ря - то - вавъ, ні - хто за нихъ Бог -
го - ві мо - ли - товъ не по - си - лавъ; тіль - ко
свя - тий Богъ на - шихъ не за - бу - вавъ, на
ве - ли - кі зу - сил - ля, на від - по - від - дя дер -
жавъ. Тіль - ко Богъ свя - тий зنا въ, що
Вінъ ду - мавъ, га - давъ, за - миш - лявъ, якъ
не - взго - ди - ни на Вкра - ін - ську зем - лю
по - си - лавъ. Отъ же й про - йшли, изо -
йшли зли - і не - взго - ди - ни; не - ма - е ні - ко -
го, щобъ на съ по - до - лі - ли. Тіль - ко Богъ
свя - тий зна въ, що Вінъ ду - мавъ, га - давъ,
за - ми - шлявъ.

Урокъ восьмий.

Ой не день и не два Ля-хи У-кра-і-ну
плін-дро-ва-ли, ні на ча-си-ноч-ку од-
по-чин-ня не ма-ли, ко-ней на-вза-во-
дахъ день и нічъ дер-жа-ли, до геть-ма-
на На-ли-вай-ка до-ро-гу вер-ста-ли. А
геть-манъ хо-роб-рий На-ли-вай-ко що
вінъ ду-ма-е, га-да-е? що вінъ за до-
лю то-ва-ри-шівъ сво-іхъ за-миш-ля-е?
Тиль-ко Богъ свя-тий зна-е, що ё-му на
по-мічъ по-ма-га-е.

Урокъ дев'ятий.

Ой зза го-ри хма-ра ви-сту-па-е, ви-
сту-па-е, ви-хо-жа-е, до Чиг-ри-на гро-
момъ ви-грім-ля-е, на У-кра-ін-ську зем-
лю бли-ска-ви-це-ю бли-ска-е. То По-ля-
ки че-резъ три рі-ки три пе-ре-хо-ди ма-
ли, да й ко-ло тре-тё-го пе-ре-хо-ду ста-
номъ ста-ли, пу-сти-ли ко-ней на по-па-
сан-нє, са-ми со-бі да-ли на три го-ди-
ни од-по-чи-ван-нє.

А що геть-мань На-ли-вай-ко ду-ма-е,
га-да-е? що вінъ на не-взго-ду Ля-хівъ
за-миш-ля-е? Тіль-ко Богъ свя-тий зна-е,
що ёму на по-мічъ по-ма-га-е.

Урокъ десѧтій.

То не хма-ри по не-бу гро-момъ свя-
тимъ ви-грім-ля-ють, то не свя-тихъ во-
ни до Бо-га про-во-жа-ють: то Ля-хи у
буб-ни вда-ря-ють, у сви-стіл-ки да у
тру-би вий-гра-ва-ють, у-се вій-сько
сво-е до-ку-пи у гро-ма-ду скли-ка-ють,
щобъ ий-шли всі до гро-ма-ди на по-слу-
хан-нє, слу-ха-ти геть-ма-на Жол-ков-
сько-го о-по-ві-дан-нє. От-то й при-
йшли всі, ря-домъ ста-ли, у-сі ря-домъ
ста-ли, да й за-мов-ча-ли, геть-ман-ську
о-по-відь слу-ха-ти за-ча-ли. А по-слу-
хав-ши ко-ней сід-ла-ли, че-резъ Бі-лу
річ-ку пе-ре-ходъ ве-ли-кий ма-ли: мо-
сти мо-сти-ли, греб-лі га-ти-ли, кіл-ле
за-би-ва-ли, гор-зи-ну да дря-ни-цю кла-
ли, че-резъ Бі-лу річ-ку пе-ре-ходъ ве-
ли-кий ма-ли.

Уро́къ оди́надця́тій.

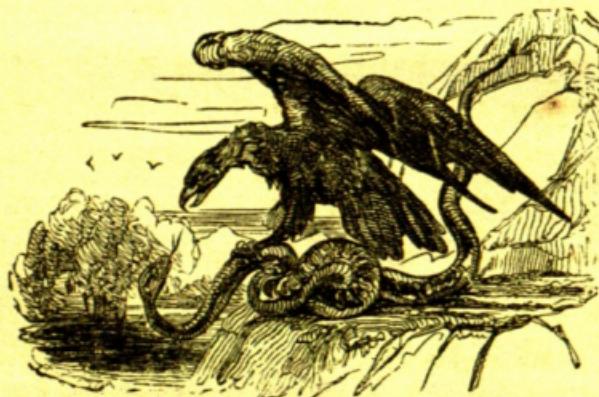
А пе-ре-йшов-ши, о-го-ро-ди да шан-ці ро-би-ли, у о-кріпъ гар-ма-ти ста-но-ви-ли, а пе-редъ гар-ма-та-ми три кре-сти у зем-лю вби-ли. А що пер-вий крестъ, то Со-ми-но ви-сить, Со-ми-но ви-сить, ду-же го-ло-сить; а що дру-гий крестъ, то Бо-гунъ ви-сить, Бо-гунъ ви-сить, шаб-лю-ко-ю ло-по-тить; а що тре-тій крестъ, то по-рож-ній сто-іть, у-сіхъ ин-шихъ ко-за-ківъ до се-бе під-жи-да-е, ко-за-ківъ під-жи-да-е, ко-за-ківъ о-гля-да-е. Хто пер-вий пі-дій-де, то-го гар-ма-та у-бъе; хто дру-гий до-бі-житъ, то-го са-мо-паль цап-не; хто тре-тій під-ско-чить, той кре-стить-ся бу-де, кре-стить-ся бу-де й мо-лить-ся ста-не: що крестъ зъ о-си-ки, то ё-го на-дба-не.

Уро́къ дванáдця́тій.

А ко-за-ки гля-ді-ли, у ві-чи вба-ча-ли, про-міжъ се-бе бур-ко-ва-ли, ра-хо-

ва-ли, три ко-рог-ви на за-ба-чен-нє Ля-хамъ ста-но-ви-ли, на ко-рог-вахъ у-го-воръ ряд-ну пи-са-ли: Вір-но-му пра-во-слав-но-му Хри-сти-ян-ству ми-ромъ миръ, а Ля-хамъ во-ро-гамъ пе-кель-ний пиръ! Въ ко-го крестъ, на то-го й крестъ!

От-се жъ и пій-шли ко-за-ки на чо-ти-ри по-ля, що на чо-ти-ри по-ля, а на пя-те на По-дол-ле; Ля-хівъ на всі сто-ро-ни по всімъ кре-стамъ ко-ло-ти-ли. Ля-хи о-про-щен-ня про-си-ли, да не до-про-си-лись. Не та-ків-ські ко-за-ки, щобъ о-про-щен-нє да-ли; не та-ків-ські й Ля-хи, щобъ на-пасть за-бу-ли!

ЧИТАННЄ ПО ВЕРХАМЪ.

Вýборка изъ псалмівъ.

1.

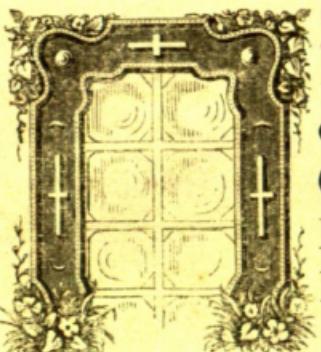
и е що лúчче, крашче въ
світі,

Якъ укупі жыти,
Братомъ добримъ добро
певне

Познать, не ділити.

Наука. Ученикъ нехай читáе тілько буйну печать, пóки стáне зовсімъ пісъмнний. Тогдi и дрібну печать прочитáе. — Жыти вкупі не значить, щобъ іменно у одній хаті, а значить жыти единодушно. Пóки чоловікъ до чоловіка не прихíлитця душéю, якъ добрый братъ, поті не познае, що то за певне, а що за химéрне добро. Певнимъ добромъ зовéтца тутъ Християнська любовъ. Симъ добромъ не ділятца такъ, якъ худобою, або грішмí; бо всi ми брати передъ Бóгомъ, якъ одна семъя, и що въ кóго е, те дá-

но одъ Бóга на всіхъ, на всю Християнську сéмью. Отъ маéшъ, чоловíче, здорóвье, — то воно не для тéбе однóго дáно: служí своíмъ здорóвьемъ нéмощному братовí о Христí, поможí ёму, оборонí ёго. Маéшъ рóзумъ, — то не для гордíні твоéї давъ тобí Богъ рóзумъ: наставляй нерозумныхъ, покажí имъ прáвду Бóжу дíлами своíми. Маéшъ багáтство, — чи Богъ же на те oddávъ багáтство въ одні рúки, щобъ не булó нíчого въ твоихъ братівъ-Християнъ? Нí, чоловíче! Богъ тебé учинíвъ тíлько хранителемъ и роздавáтелемъ благъ земníхъ; якъ жé присвоíшъ одному собí дáри Бóжí, то погíбнешъ душéю, а багáтство твоé перéйде въ другí рúки и бúде поти перехóдить, поki знáйдетца Богобоязлíва душá, котóра обéрне ёго по-Бóжому. Отсé жъ, познáвши брато.изъ добрымъ добрó пéвне, не дíлісь ти зъ братáми Християнами такъ, що се все моé, бо я здорóвий и заробíвъ собí, я розумний и приdbávъ собí, я багáтий, бо ѹ родíвсь багачéмъ. Не познáвъ ти добра пéвного, коли такъ дúмаешъ, а познáвъ добро химéрие, котóре отъ умréшъ сéгодні, то ѹ вíзьметца одъ тéбе. Нí, чоловíче, мíй друже, не такъ дíлісь добромъ изъ братáми, а вва-жай усé, що маéшъ — и силу, и рóзумъ, и достáтки, за óбще, котóре Бóгъ не тобí однóму, а на всíхъ давъ, тe-бé жъ учинíвъ, по Своíй блáгостí, хранителемъ и роз-давáтелемъ сихъ благъ.

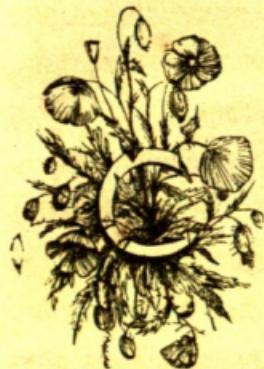
омолося Господеві
Серцемъ одинокимъ
И на злихъ моихъ погляну
Незлымъ моимъ окомъ.

Наука. Коли чоловікъ попадётся міжъ недобре люде, міжъ котрими нема єму душі щирої; то одна єму розмова їй порада зъ Богою. Нешчасливий не той чоловікъ, котрый нужду, або наругу приймає, а той, котрый у своїй печалі не вміє до Бога душою обернүться. Нема єму въ єго мукахъ ніякої пільги. Йшё жъ не дай Боже, якъ такій бідолаха кипіть досадою, гнівомъ, злобою супротивъ своїхъ обідчиківъ! Тоді вінь заживо горіть огнemъ пекельнимъ. Думає чоловікъ, що якъ одячу зломъ за зло, то легше моєму серцю буде. Безумна главо! чи знаєшъ ти, що смолою пожаръ заливаєшъ? Що більше будешъ возвдавати зломъ за зло, то більшъ будуть тебе люде гнівіти. Да де жъ ти візьмешъ сили супротивъ усякого ворога грозою и боемъ ставати? Жизни твоєї на се не стане, бо що більшъ будешъ метити, то більшъ ворогівъ собі паживатимешъ. Не за чоловіче діло ти бересся: се діло Боже. У одного Бога есть правда — вбачати, хто чимъ виненъ, и сила — покарати обідчика. А ти що за ираведникъ,

коли й своїхъ гріхівъ не бачишъ, а брата свого за малу обиду докоряешъ, злословиши, а за велику не побоєшся й великого ліха єму заподіяти? Що ти за сила, коли не знаєшъ, чи доживешъ до завтраго, чи, може, вже смерть іде по твою душу? А ти щедумаєшъ мстить ворогамъ своїмъ! Ні, чоловіче, не такъ повелівъ намъ Господь на світі жити. Вінъ знає, що одь злого ділати добра не полушишъ; тимъ и заповідавъ Християнамъ за зло доброму платити, тимъ и сказавъ, що коли вбачишъ свого ворога голоднимъ, нагодуй їго, коли вбачишъ жаждущимъ, напій їго: симъ ти докоришъ єму до самого серця. Приймаючи одь тебе добро, зрозуміє вінъ свою ледачу злобу въ серці своєму, и хоть не виявити свого покаяння, а тайно до тебе душою обернетца, бо противъ добрихъ учніківъ нашихъ и самий запеклий ворогъ не встоїть. Платячи зло за зло, и малого ворога зробишъ великимъ; а доброму воздаючи за зло, самого лютого чоловіка до себе прихильишъ.

3.

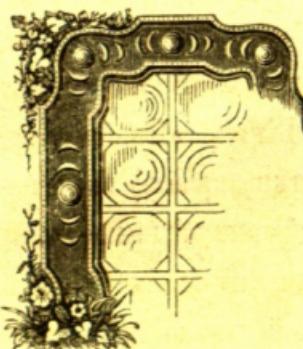

паси мене, помолося
И воспою знобу
Твои блага чистимъ се-
ремъ,
Псалмомъ тихимъ, новимъ.

Нáука. Не на té чоловíкъ живé, щобъ у роскошахъ купа́тись, а на té, щобъ одъ гріхівъ очиститись и до Бóга чистою душéю піднáтись. Читáемо въ щодéнній молітві: *И во грьсльхъ роди мя мати моя.* Такъ ужé натúра чоловíча впа́ла, що й на світъ чоловíкъ приходить у гріхáхъ! Якъ же єму сіхъ гріхівъ збúтись? Не інáкъ, якъ черезъ Бóга. Одъ почáтку рóду людсь-кого согрішае на землі чоловíкъ; одъ пéрвихъ семéй силкúется піднáтись изъ своєї нéмощи. Багáто булó на світі людéй Богобоязливихъ и святíхъ Прорóківъ, котóрі людямъ прáвdu Бóжу слóвомъ и дíломъ покáзували; а все не спаслý мíру одъ нечéстия: все ширшало зло по світу, а добро умалялось, ажъ поki Господь умилосéрдивсь надъ Своімъ создáниемъ и послáвъ единорóдного Сíна Свого на зéмлю. Съ тогó ча́су благодáть возсияла на землі и покáзана всéкому дорóга въ цárство небéсне. Богъ явíвсь на землі Бого-чоловíкомъ, щобъ навчить

насъ покайнию и щобъ ми ближче стали до Ёго. Обернісь тілько до Ёго молітвою: *Спаси мене!* то не оставить Вінъ тебé въ гріхахъ погибáти; у тýю жъ саму минуту почúешъ душéю, що Вінъ близько коло тéбе, бо заразъ якийся світъ осияє душевну темноту твою и хоть бýти бувъ покинутий сиротá, хоть бýти сидівъ у темниці, якъ у ямі, щíра молітва зробить такé чудо зъ душéю твою, що ти вознесёшся надъ усімъ мýромъ, наче Господь прийвъ тебé на лóно Своé и зъ небесної висоты покáзує тобі всі Свої блага. Помолісь тілько гáряче Бóгу, то твой туга обéрнетца въ радість тобі, назовéшъ ти благомъ и самé твоé нещасте, котóре очистило сérце твоé и вознесло тебé ви́шче всéго мýру до Бóга. Мýслі и чuvства твої взигráють, яко хвалéбна пíсня Гóсподеві; заговорить твоé сérце такими словами, якъ псалмій Прорóка Да-вида; ти іхъ и не вýмовишъ язикомъ твоимъ, а Господь почúє твої тихі сердечніréчи и прийме іхъ одъ тéбе, яко новий псаломъ, угодний Ёму не менше, якъ и тiї псалмій сладкоглásні, котóрі Богодухновéнний Давíдъ оставилъ намъ у Псалтирі на віковічию хвалу Гóсподу.

4.

оспόдь любить свої люди,
Любить, не оставить,
Дожидáе, поки пра́вда
Передъ нýми стáне.

Наука. Не одињь грішний чоловікъ, роскидаючи розумовъ по світу, униває, що наче Госпόдь покинувъ миръ у бідахъ и напастяхъ погибати. Ось бо нечестіві панують, лініві роскошують, жеруть чужé добро неплачене, незароблене, властвують лукавствомъ и оманою, а не добримъ розумомъ; а люде Богобоязліві, роботаці, великі трудолюбці, наймиті повсядніевні, невольници досмертнії всуе здоровъе своє тратять и хижихъ дармоідівъ годують. Горе тобі, чоловіче, коли ти думаешъ, що Богъ або сего нічого не бачить, або, вбачаючи, не хоче візволити Своіхъ людей изъ нечестівої кормиги! Не роскидаї розумомъ по світу, а розбері себé само́го. Отъ ти родівесь убогимъ и, може, убогимъ и вмрешъ. Скажі жъ мині, якъ ти въ свойму убожестві віповнивъ заповіді Бóжі? чи всі віповнивъ? чи добре віповнивъ? Христосъ, прийшовши въ миръ, до такихъ, якъ ти, пérше всего обернуўся: *Пріходите ко Мнъ вси труждáющiisя и обремененнiи, и Азъ упокою вы.*

Возьмите иго Моё на себя и научитесь отъ Мене, яко кротокъ есмъ и смиренъ сърдцемъ, и обрящете покой душамъ вашимъ. Бачишъ, якъ сказавъ Христосъ? Не сказавъ Винъ: »Прийдите до Мене, Я дамъ вамъ велики достатки, зроблю васъ великими панаами, и знайдете покой душамъ вашимъ«, тимъ не сказавъ, что ні велики достатки, ні велике панство не даё душі покою; даё душі покой тілько кротость и смиреніе серця. Чи послухавъ же ты Христа въ своєму вбожестві и тісноті? чи навчivсь одъ Ёго незлобию и тихому житию? чи знайшовъ, идучи Христовимъ слідомъ, покой душі свой? Коли знайшовъ, то нічого більшъ и не забажаєшъ, бо и ввесь миръ не стойте душевного покою. Коли жъ не знайшовъ у бідності, на прямій дорозі до царства небесного, то якъ же ты думашъ, що, зробивши багатимъ и вельможнимъ, ставъ бы одъ тога кротокъ и смиренъ сърдцемъ? Господь, даючи одному достатокъ и вельможность, а другому нужду и тісноту, рівно любить обохъ, яко чадъ Своіхъ. Якъ ні исуєтца багатий у роскошахъ и гордіні, якъ ні падає духомъ убогий одъ великої туги, — не оставляє Винъ іхъ; назиряе ихъ зъ неба всевидящимъ очомъ и жде, похи одинъ зрозуміє суету багатства и вельможства, а другій познає, що йде вінъ у своїму убожестві Христовою дорогою и простує въ царство небесне. Оттогді-то правда й стає передъ очима въ людей; отсюгді-то й дожидается Господь у великому Своему милосердию.

5.

лóвлять дúшу прáведни-
чу,

Кровъ дóбру осúдяль,
Мині Госпóдь пристá-
нище,

Застúпникомъ бúде,

И воздáсть імъ за ділá іхъ,

Крівáві, лукáві,

Погúбить іхъ, и іхъ слáва

Стáне імъ въ неслáву.

Нáука. Не дúмай, чоловíче, що прáведні, люде
за свою дóбру жиць не дознають нікóли напáсти. На-
пáсть нікóго не минае, а часомъ на прáведника ще
більшь накидáютця злії люде, ніжъ на грішника. Дíв-
не діло! чому бъ, здаётся, такъ не вчинити Гóсподу
Бóгу, щобъ дóброго чоловíка не зайнáвъ ледáчий! Не-
хáй би всi дóбрі люде жили на світі, якъ возлюблениі
чáда Бóжі, до котóрихъ злому чоловíкові страшно бу-
ло бъ и приторкнúться! Отъ же Богъ такъ не даé; бо
що бъ изъ сего вийшло? Вийшло бъ изъ сего те, що
спасéнні дúши зробили бъ зéмлю собі рáемъ и вже бъ
не помишлáли объ тій стороні, де немá ні печáли, ні
воздихáния; а скóро чоловíкъ забúде про небéсну
жиць, то зáразъ душá ёго псуётся, прихиляючись до

земніхъ утіхъ, и незабаромъ такій изъ пра́ведника зробитца грішникомъ. Тимъ-то й попускае Госпόдь, щобъ нечестіві гнали й тіснили пра́веднихъ, коли не діломъ, то словомъ; попускае йноді великі беззакония надъ неповінними творити. Іншому здаєтца, що вже Госпόдь одступивесь одъ ёго, коли вінъ за добрѣ діло попаде въ напасть; а Госпόдь тимъ самимъ воздвигае Ёго душу одъ недбалости; коли жъ душа й такъ не була недбалою, то Богъ дає й случай вознестишь надъ усими печалями земніми, такъ щобъ и сама вона почула свою кріость о Господі и зрозуміла, що ій помагає та сила, кото́ра сотворила и содержитъ світъ, що за неї заступаєти та пра́вда, кото́ра піше свої закони не на папері, а на серцяхъ непорочнихъ. Отсé жъ перетріпитъ чоловікъ напасть за добрі вчинки, да й успокоїтца — коли не на землі, то на небі; а тимъ часомъ Госпόдь возває по діламъ усікому, и нечестіві дознають страшенніхъ мукъ душевнихъ. Тимъ іхъ мукі страшні, що не зможуть вони до Бóга, такъ якъ неповінній мученикъ, обернутись. Гинуть вони душою, сходячи зъ сего світу, и що більшъ величались своїми достатками, велиможествомъ и силою на землі, тимъ глибше потонуть у преисподній, а на землі оставлять послі сїбе тілько сміроща гріхівъ своїхъ. Отсé-то воно ѹ есть, що Госпόдь іхъ погубить, бо гублять іхъ самі гріхи іхъ; отсé-то ѹ есть, що іхъ земная слава обернетца імъ на неславу.

6.

саломъ нойи Господеві
И новую славу
Воспоемъ честнімъ со-
бромъ,
Серцемъ не лукавимъ;
Во псалтире и тимпані
Воспоемъ благая,
'Яко Богъ кара неправихъ,
Правимъ помагае.
Преподобни во славі
И на тихихъ ложахъ
Радуются, славословлять,
Хвалить имя Боже.

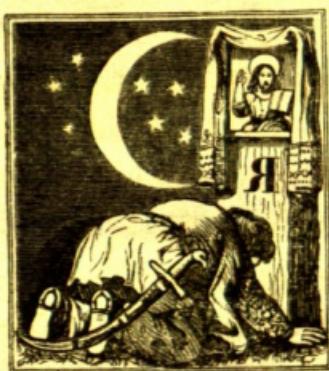
Наука. Сими віршами призываються всі чисті души до хвали Божої. Господь знає всяке жаданне и воздыханне наше; тимъ-то співай Єму які хочь славословия, маючи въ серці лукавство, — не прийме Вінъ хвали твої. Чоловіка можно улестити словами, возвеличивши діла єго; а Бога не влестишъ. Чоловікъ не зрозуміє твого лукавства и дасть підйті підъ сеbe; а Богъ создавъ твою душу, то бачить ії всю лучче, піжъ ти вбачашъ діло рукъ своїхъ, и не підйдешъ ти підъ Єго ніякою оманою. Коли жъ хочешъ, щобъ приклонивъ Господь ухо Своє до твої молитви и до твого

славословия, то вознеси до Ёго щиру молітву, покинувши прёжнє лукавство. Отсé-то й буде *псаломъ новий*, отсé й буде *нова слáва* Господеві. Любо Ёму слухати покайну пісню и чисту хвалу Собі одь одного чоловіка, а ще любійше одь *честного собору*. Соборомъ же тутъ зовётца всяка громада, котóра собралась для доброго діла, угóдного Бóгу. *Воспоемъ* не значить тутъ, щобъ іменно піснею озвáтись до Бóга. Нехáй тілько щири души подвигнутца вкùпі на добро, то ніякий псалтирь (¹) и тимпáнъ не зайграє Ёму любійше. Коли жъ ми вознесемъ до Бóга хвалебну пісню не душами одними, а вкùпі й голосами, коли візьмемся на хвалу Бóжу за гúслі и тимпáни; то пісня наша нехáй буде про благії діла Господні, про Ёго ка́ру надъ непрা�вими и Ёго помічъ прáвимъ. Велике щасте сподобатись Господу! Хто дойшовъ душою до святости, той увéсь ужé сије во слáві передъ Бóгомъ, яко зоря незаходимая; той не тілько въ день сије ділами своїми, яко-то: незлобиемъ, милосердиемъ, братолюбиемъ, да й на тихому ложі радуетца о Бóзі, славословить и хвалитъ Ёго імя душою своєю. Дай же намъ, Господи, всімъ изйтись докупи помислами своїми и заспівати Тобі новий псаломъ честнимъ соборомъ и сéрцемъ нелукавимъ!...

(¹) Псалтирь були гúслі, а книга Псалтирь назвáлась такъ затімъ, що псалмі співались підъ тії гúслі, котóрі псалтирёмъ звáлись.

*Старосвітська дума про гетьмана
Наливайка.*

7.

къ у нашій у славній
Україні
Бували коли́сь пре-
стрáшні злýгодні,
бездóльні годíни,
Бували й мóри, и вій-
ськові чвáри.

Ніхтó Вкраїнцівъ не рятоvávъ,
Ніхтó за нихъ Бóгові молитóвъ не поси-
лávъ;

Тілько святýй Богъ нашихъ не забувávъ,
На вели́кі зусíмля, на одповіддя держávъ,

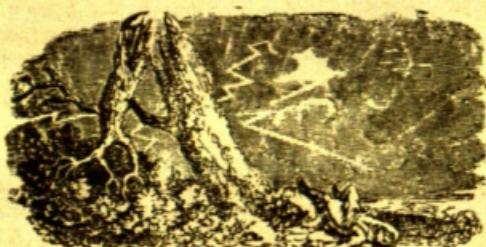
Тілько Богъ святýй зnavъ,
Що Вінъ дúмавъ, гадávъ, замишляvъ,
Якъ невзгóдини на Вкраїнську зéмлю по-
силávъ.

Отъ жей пройшлý, изойшлý злý і невзгодíни,
Немáе нікóго, щобъ насъ подолíли.

Тілько Богъ святýй зnavъ,
Що Вінъ дúмавъ, гадávъ, замишляvъ.

Наука. Україна наша зъ давніхъ давеиъ дознае велікихъ смутківъ, більшъ одъ іншихъ земель. Вона розлягаєтца скрізь плащиною, и нема въ неї на границиахъ ні високихъ гіръ, ні глибокихъ рікъ, ні моря, щобъ упёртись коло нихъ и не дать чужоземцю своєї землі пліндроавти. Така була воля Божа, щобъ наша гарна, плодовита сторона стойла незагорожена одъ сусідъ. Отъ же—дівне діло! орудовавъ нашимъ краємъ Лахъ, грасовавъ тутъ Татаринъ и Турукъ, скілько-то полягло крещеного миру одъ меча вражого! скілько пійшло въ неволю съ Татарськими загонами! скілько всякого глуму перетерпіли діді наши й праіди! скілько нашихъ роївъ и колінь попреверталось у чужу віру и въ чужий звичай! а стоїть Україна и доєї особною одъ усіхъ сусідъ стороною. Увесь світъ пройді — нігде не знайдешъ такого любого народу, нігде такої гарної мови не почуєшъ, нігде такої пісні тобі не заспівають. У тій злігодній бездольній годині, котрої споминає дума, не забувавъ наасъ Богъ; помігъ Вінъ намъ пережити и мори, и військові чвари, бо державъ наасъ на світі на великихъ зусилляхъ, на одновідда. Треба було намъ посылковатись, щобъ війтъця изпідъ кормиги Ладської; треба було великого духу, щобъ одповідати гордимъ панамъ, котрої, перевернувшись самі въ чужу віру и въ чужі звичаї, вважали наасъ за несміленну отару. Знавъ Господь милосердний, для чого насылале на Українську землю невзгодини. Не хотівъ Вінъ oddати її въ нарігу сусі-

дамъ, а хотівъ воздвигнуть ії на брань за вόлю и віру, насилáючи всяку напасть и біду. Окріпли серця Українські, терплючій горе, и піднялись надъ усіма смутками, піднявсь увесь край, якъ одна душа, противъ неправої сили Лядської — и не осталось въ той часъ на Вкраїні ні одного чужоземця и перевертня. Ото жъ и пійшлá поміжъ міромъ дума: *Немає нікого, щобъ насъ подоліти*, бо й спрівді неодолима одностайна сила народу, котрой підніметца за свою віру и за своє право. Була Польща великимъ царствомъ, упиралась однімъ концемъ у Балтійске, а другимъ у Чорне море. Погляньте жъ, що теперъ ізъ неї осталось! Де її пані й гетьмані, де її дуки й воеводи? Стоїть теперъ Польща великимъ цвінтаремъ стародавнії слави, и плачуть на тому цвінтарі живі по мертвихъ. Се не чиє, якъ наше діло. Допеклі Ляхі намъ своєю зневагою до самого сéрця, стрепенулись ми — и захиталось Польське царство на своїй твердині; поти хиталось, поки сусіде зовсімъ їго повалили. Такъ-то Богъ карає за неправду царства земній тими самими руками, котрі іхъ обороняли!

8.

й не день и не два Ляхі
Україну пліндро^{вá}-
ли,

Ні на часіночку одпо-
чиння не ма^{ли},

Коней на взаводахъ день и нічъ держали,
До гетьмáна Наливáйка дорóгу верстали.
А гетьмáнъ, хоробрий Наливáйко, що вінь
дúмае-гадае?

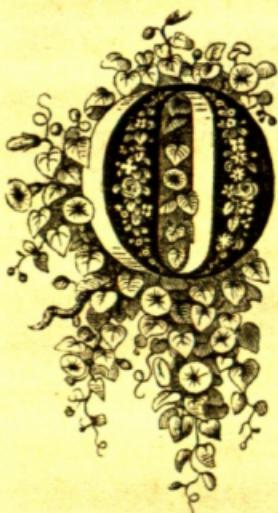
Що вінь за дóлю товáришівъ своіхъ за-
мишляє?

Тілько Богъ святíй знае,
Що ёму на помічъ помагае.

Наука. Звідки взялісь Ляхі на Україні? Україна була самостáйною землею, по^{ki} не зруйновали її Татáре. Татáрський царь Батий напáвъ на насъ зъ не-щисленною ордою, поруйновáвъ и попаливъ скрізь по Україні городá й сёла, позаганяйвъ людей у непроходимі пùщи, нéтри й болотá, хто жъ осталvсь, тихъ обложивъ ганéбною дáнню, а самъ угніздивъ изъ своimi Татáрами въ Криму и скрізь по-надъ Чóрнимъ и Азóвськимъ да ажъ до Каспíйського мóря. Отó жъ и пановали Татáре надъ Україною, ажъ по^{ki} обізвáвсь на Литві могущий князь Гедимíнъ. Сей прису^нувсь до

Вкраїни изъ своімъ військомъ, побівъ Татаръ и однайвъ у іхъ Україну. Якъ же злучилась Литва съ Польщею, то й Україна до Польши притулилась. Мизерна тогді булá сторона нáша. Лежала вонá пустынею, и тілько кругомъ Києва, да коло Чернігова, да на Волині й на Подоллі стояли пахáрські сёла; ато лежала безлюднимъ степомъ Україна, скрізь по обідва бóки Дніпра, ажъ до Татарського дýкого пóля. Хоть и обезсиліли за Гедиміна - князя Татаре, хоть и не здужали вдер- жать підь кормигою Україну, а все разъ по разъ на- бігали на нашъ край ордою, хватали людéй у полонъ и гнали до Крýму, понавýзувавши на жéртки нýzkами. Тимъ и боялись люде селитись по степахъ, а держа- лись близько люднихъ городівъ. Якъ ось почали королі Польські роздавать дворянамъ порожні земли на осаду; почали дворянине иззвиватъ до сéбе людéй и оса- жуватъ сёла дальше одь городівъ; почали люде схó- дитьця съ пущъ, изъ нéтрівъ и байраківъ на новину и роскинулиссь геть по степамъ хуторами. Загомоніла зновъ пустыня людськимъ гоміномъ, и зачорніла підь плугами віковична цілина. Налетали й на нові оселі Татаре Бóжимъ гнівомъ сараною; а нові оселі добі- рали спóсобу, якъ противъ орді ставати. Котóрі вті- кали й ховались, а інші, скúпивши за валомъ и палі- садомъ, добрے привіталі Татаръ изъ луківъ и самопá- лівъ; ішё, одбивши, не разъ гналиссь за ними и въ погó- ню. Такъ ширшали осади Українські; такъ убезпечáвъ себé нарódъ нашъ на старосвітській землі своїй. Пани

тогді були на Вкраїні людськими отаманами, поважали громаду, вели передъ супротивъ неприятеля, а жили прости, по-сельски, не заводячи въ сеbe чужозем-съихъ відумокъ. Чи Лайдського роdu бувъ осадчий панъ, чи нашого старо-Русского Українського, ніхто сего не розбіралъ. Слухали іхъ селяне, а воні селянъ любили и про іхъ добро дбаали. Якъ же залюдніла Україна, якъ забагатіли державці, що пішлі одъ осадчихъ, якъ почали жити пані по столицяхъ, покідавши села орендарамъ да намістникамъ своімъ; то й завелась неправда по Вкраїні, завелось здирство съ пахарівъ, почався глумъ надъ прости міромъ, и вже котоий панъ бувъ старого Русского коліна, изъ щирої Української породи, той, черезъ моду, пристававъ у чужу віру и въ чужі звичаї, и вкуні зъ Ляхами потуравъ неправдамъ и здирствамъ орендарськимъ, військовимъ и всякимъ іншимъ. Військо бо Польське висилалось кормитись на Вкраїну и чинило багато ліха селянамъ, и нікому будо іхъ обороняти, бо вже державці поперевертались у чужоземцівъ и одвернулись одъ свого народа. Отожъ и озвавесь міжъ народомъ гетьманъ Наливайко, изозвавъ до сеbe смілихъ людей, учинивъ іхъ козаками и пішовъ супротивъ Ляхівъ воївати. Противъ єго-то Ляхі день и ніч виступали кінно и оружно, або *дорогу верстали*, щобъ єго зломити и зновъ Україну підъ сеbe підгорнути. А гетьманъ Наливайко уповавъ на Бóга, Котоий, давши народу натерпітись біді за гріхі єго, поможе їму за свою правду стати.

й зза горі хмáра виступае,
Виступае, вихожае,
До Чигринá грóмомъ ви-
грімляе,
На Вкраїнську зéмлю блис-
кавищею блискáе.

То Полякý черезъ три рíкý
три перехóди мали,

Да ѹ коло трéтёго перехóду стáномъ стáли,
Пустýли кóней на попасáнне,

Самý собí далý на три годíни одпочивáнне.

А щó гетьмáнъ Наливáйко дўмае-гадáе?

Щó вінъ на невзгóду Ляхівъ замишляе?

Тілько Богъ те святíй знае,
Що єму на помічъ помагáе.

Наука. Чигиринъ тогді бувъ кріпкимъ містомъ, бо зъ одного бóку на горі стоявъ замокъ, а зъ дрúгого річка Тáсминъ не давала до ёго лéгкого прýступу. Отó жъ стоявъ гетьмáнъ Наливáйко підъ Чигириномъ надъ Тáсминомъ и ждавъ на сéбе Лáдської потúги.

Зъ грозою вонá на ёго наступа́ла, мовъ чёрна хмáра до Чигирина сúнулась, кúрява підъ самі небеса ветава́ла, гулá гармáтами, що грóмомъ, и, якъ блискавиці, миготіла въ тій кúряві стрельбá огнéнна. Коло Чигирина зупинíлась ся хмáра, утихла, розляглась по Тясми́нському лúгу. Стáли Ляхí коней попасáти, стáли самі одпочива́ти, збіráючись удáрить всіма силами на Наливáйка. А гетьманъ Наливáйко уповáвъ на Бóга, Котóрий, попустíвши нарódъ у напáсть за грíхи ёго, помóже єму за свою прáвdu стáти.

10.

о не хмáри по нéбу грóмомъ святíмъ вигрімлáють,

То не Святíхъ вонí до Бóга провожáють:

То Ляхí у бúбни вдаряють,

У свистíлки да у трúби вийгравáють,

Усé вíйсько своé докúпи у громáду скликáють,

Щобъ ийшли всі до громáди на послухáнн€,

Слухати гетьмáна Жолкóвського оповідáн-
нє.

Отто ѹ приїшлí всí, рáдомъ стáли.

Усí рáдомъ стáли, да ѹ замовчáли,

Гетьмáнську óповідь слухати зачáли.

А послúхавши, кóней сідлáли,
Черезъ Білу Річку перехóдъ вели́кий мáли:

Мостí мостíли,

Греблі гатíли,

Кілле забивáли,

Горзíну да дрянíцю клáли, —

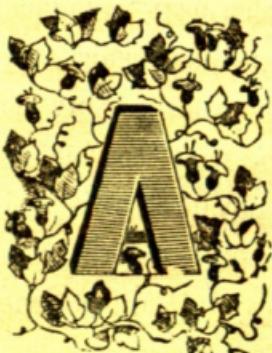
Черезъ Білу рíку перехóдъ вели́кий мáли.

Наука. Йшé до Чигиринщини почалá Україна про-
мишляти, якъ би себé одъ сусідъ забезпéчити, а най-
більшъ одъ Татárъ, котóрі що весні по свіжíй пáші
пускали свої загони скрíзь по нашихъ осáдахъ, хапа-
ючи людéй необáчнихъ, або малолíчнихъ. Отó жъ котóрі
смíлійші вýсунулись у степъ, икъ Дніпрóвимъ по-
рóгамъ, и, роскýнувшись хutoráми, почали кінно коза-
ковáти и на самíхъ Татárъ наїждjáти, а дé-котóрі,
покýнувші хutorí, засíли на островáхъ по Дніпрóу, ниж-
че Порогівъ, жили землянками безъ жіночъ и обіща-
лись Бóгу всю жизнь свою супротíвъ невíрнихъ воро-
гівъ Християнськихъ воёвати. Вбачаючи тогді король
Польский Степáнъ Батóрий, що завóдитця щось могу-
ще на Низу по Україні, усовітовавъ тимъ Низовцáмъ

и Запорозцямъ на полкі поділиться и гетьмана надъ собою обрать, а гетьману приславъ булаву, бунчукъ и короговъ — такі же самі клейноды, якъ и въ коронного (Польского), и въ Литовского гетьмана. Отъ же и стало три війська на земляхъ королевскихъ: коронне, Литовське и Запорозьке. Великою поміччю й зашитою було для Польщі Запорозьке військо. Якъ же почали Ляхи зъ нами перевертнями не по правді на Україні верховодити, то обернулись Запорозці противъ обидчиківъ, виходили купами зъ Низу Дніпра, зшивали селянъ підъ короговъ и давали себѣ знать обидчикамъ. Отсё же и гетьманъ Наливайко уступивъ за Україну; а Ляхи послали противъ єго коронного гетьмана Жолковського, щобъ єго знести и Україною беззаконно орудовать. Отсё же, ставши гетьманъ Жолковський надъ Тяминомъ, который зваєся *Білою Річкою*, говоривъ своєму війську оповіданне, якъ ударить на козаківъ, якъ обгорнути іхъ и вистинати до ноги. Отсё же, посидлавши коней, переходять вони черезъ Білу Річку.

11.

перейшовши, огороди да
шанці робили,
У окріпъ гармáти стано-
вили,
А попéредъ гармáть три
крестí у зéмлю вбíли.

А що пéрвий крестъ, то Сóмино висítъ,
Сóмино висítъ, дúже голóсить.

А що дру́гий крестъ, то Богúнъ висítъ,
Богúнъ висítъ, шаблікою лопотíть.

А що трéтій крестъ, то порóжній стоіть,
Усіхъ юншихъ козаківъ до сéбе піджидае,
Козаківъ піджидае, козаківъ оглядáе.

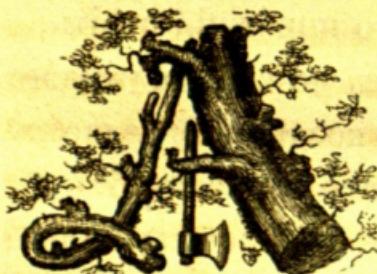
Хто пéрвий підійде, тогó гармáта убъé;
Хто дру́гий добіжíть, тогó самопálъ цáпне;
Хто трéтій підскóчить, той крестítъця
бúде,

Крестítъця бúде ѹ молýтьця стáне:
Що кréстъ зъ осíки, то ёго надбáне.

Наука. Побачивши, що стойть козакі тáборомъ, дó-
бре обкопáвшись, не посміли Ляхі сунутъця на нихъ, не
обпérшишсь тákожъ объ окріпу. Стáвши въ окóпахъ, ви-
стáвили вперéдъ гармáти, а передъ гармáтами на кре-
стáхъ повісили старіхъ козáцькихъ старшíнь, котóрихъ

у бою ищё пёрше похапали, бо вже не разъ исчепівсь
изъ ніими Наливайко, поки ставъ підъ Чигириномъ. Ото
жъ висйтъ на одному кресті Сомино, а на другому Богу́нъ,
третій крестъ лякае козаківъ, щобъ кому не повіснуть и на третому. Не діти жъ були козаки, щобъ
излякатьца смерти. Чи такъ, чи сякъ умірати, разъ
мати родила, тілько родила не на глумъ людямъ нече-
стивимъ, а на те, щобъ добро и правду возлюбити, и за
добро и правду не пожаловать своєї жілзни. Не знали Ля-
хі, якимъ духомъ діше козакъ; тимъ и вважали іхъ за
звірять, котоихъ можна самимъ страхомъ подоліти.

12.

козакі гляділи, у вічи
вбача́ли,
Проміжъ сéбе бурко-
вáли, раховáли,
Три корóгви на забачéнне Ляхамъ стано-
вíли,
На корогвáхъ уговóръ-рýдну писáли:
»Вірному правослáвному Християнству мý-
ромъ миръ,
А Ляхамъ-ворогамъ пекéльний пíръ!
Въ кóго крестъ,
На тóго й крестъ!«

Отсé жъ и піїшлý козакý на чотири поля,
Що на чотири поля, а на пяте на Подóлле.

А козакý Ляхівъ на всі стóрони,
По всімъ крестамъ колотили.

Ляхý опрощénня просíли, да не допросí-
лись.

Не таківські козáки, щобъ опрощénне дали!
Не таківські жъ и Ляхý, щобъ напасть за-
бúли!

Наука. Такé діло стáлось колісъ підъ Чигириномъ. Зложили про ёго кобзарі пісню и піїшлý по всій Україні воспівати. Отъ же хотъ наши й одоліли Ляхівъ, да ще далéко булó до свободи, ішчé довго глумілись не-честіві люде надъ Україною, ішчé багато трéба булó проліть крові, щобъ вýбитъця изпідъ кормїги. Не одінь ішчé гетьманъ виступавъ Наливáйковимъ слідомъ за прáво и вíру свого нарóду, не одна тýсяча мучениківъ скоротáла вікъ одъ мечá, одъ огня и всéкого мучительства. Само́го Наливáйка взяли Ляхý живцемъ підъ Лубнáми на Солониці и замúчили въ Варшáві, рос-порошили козаківъ єгó, скрутіли руки кіннимъ и оружінімъ селянамъ, и обернули Україну, якъ самі схотіли. Отъ же не ослáбъ дúхомъ нарóдъ нашъ, підіймáвъ одъ часу до часу похíлу голову спідъ кормїги, пáдавъ изновъ и зновъ устававъ, ажъ поки настáла Хмельнýччина и поки Польща захитáлась одъ мóря до мóря, по-

чувши недалекий кінець свій. Велика сила одностаїного люду; ніхто не встоїть супроти въ одностаїнности. Не оружие, не искусство одоліває въ воянахъ народа; боротця воїні міжъ собою одностаїнностью: въ кого більше волі и думи єдиної, той и беретъ надъ іншими гору. Такъ було въ давню старовину, такъ буде й до конця світу. Єдина жъ воля и єдина дума іде одь святой віри Християнської, котроа наповніє правдою серця людські и робить рідними братами людей міжъ собою далекихъ и невідомихъ. Тимъ-то всяка душа праведна приумножає собою воїнство правди и волі, котому передъ веде самъ Христосъ, Правда Божа, на землі возсиявшая. Якого бъ ти ні бувъ племя и язика, иди слідомъ Христовимъ, то й будешъ воїномъ правди, котрої ніяка неправда не одоліє. А що буваютъ на насъ усякі напасті и біди, то се не на що інше, якъ на те, щобъ нашу душу кріпше стаї загартовати и непреобримою для всякого зла учинити.

Переложений псаломъ 12.

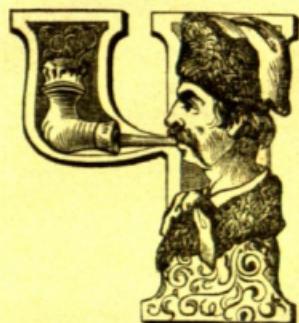
оже ми́лий! чи Ти менé
На вікъ забувáешъ,
Одвертáешъ лицé Своé,
Менé покидáешъ?
Дóки бúду мúчить дúшу
И сérцемъ боліти?
Дóки бúде вóрогъ лóтий
На мéне дивýтись
И смíятысь?... Спасí менé,
Спасí мою дúшу,
Да не скáже хýтрий вóрогъ:
»Я ёгó подúжавъ!«
И всí злýі посмíотця,
Якъ упадú въ рúки,
Въ рúки вráжі... Спасí менé
Одъ лóтоі мúки!
Спасí менé! помолюся
И воспою знóву
Твоі блáга чýстимъ сérцемъ,
Псалмомъ тýхимъ, нóвимъ.

Переложеній псаломъ 53.

уди, спаси мене, Боже,
Ти по Своїй волі!
Молось, Господи, вну-
ші імъ
Усть моихъ глаголи!
Бо на душу мою встали
Сильні чужі,
Не зрять Бога надъ собою,
Не знають, що діють.
А Богъ міні помагае,
Мене заступае
И імъ правдою Своєю
Вертая іхъ злая.
Помолося Господеві
Серцемъ одиночимъ,
И на злихъ моихъ погляну
Незлімъ моімъ очомъ.

Переложений псаломъ 132.

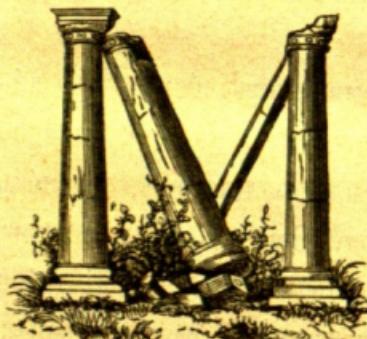
и є що краще, лу́чче
въ світі,
Якъ уку́пі жыти,
Братомъ добримъ до-
брó певне
Познать, не ділить?
Яко мýро добровонне
Зъ голови честної
На бороду Аароню
Спадае росою
И на шиті омети,
Ризи дорогіi,
Або роси Ермónськиi
На святіi гори
Високіi, Сионськиi
Спадають и творять
Добро твáрямъ земнороднимъ
И землі, и людямъ:
Оттакъ братівъ благихъ Своіхъ
Господь не забуде!
Воцарйтця въ дому тихихъ,
Въ семыі тїй великїй
И пошле імъ доброму долю
Одъ віка до віка.

*Богородице, Дъво, радуйся, благодатная
Марие, Господь съ тобою!*

ПОГЛЯДЪ НА БОЖУ ПРАВДУ, КОТОРОЮ ДЕРЖИТЦЯ СВІТЪ.

Чоловіче розумний! Ти бачишъ, що книжка ся годитця не для одніхъ дітей. Отъ же, навчаючи дітей письменства, проказуй імъ буйну печать, а самъ прочитуй дрібну, щобъ и тебі самому порозумішати. Якъ же навчатця діти читати и зможе іхъ розумъ знесті вищчу науку, тогді самій попрочитують усé, що тутъ напечатано. Ти жъ іхъ до сего не примушай, бо наука премудrosti не любить ніякого примусу. Доброю вóлею, самохітъ чоловікъ изъ письменного робитця розумнимъ, а силою нікого розумнимъ не зробишъ.

и знаємъ изъ Біблії, якъ світъ почався, якъ люде прогнівили гріхами своїми Бóга, якъ Богъ наслáвъ потóпъ на всю зéмлю и тілько праведного Ноя зъ семьею спасъ одъ потóпа. Одъ Ноя зновъ розродились люде и розійшлись по всій землі, и почали жити сéлами, городами й царствами. Булó цárство Вавилонське, булó Ассирійське цárство, булó цárство

Егіпетське и інші. Всяке почалося изъ малого и, підгорнувши підъ сеbe сусідъ, ширилось дальше, панувало надъ нещисленними землями, а послі, перебравши міру гордіні и беззаконий чоловіческихъ, само въ собі псовалось, роспадалось на малі царства и не то стародавню силу, да й саме імя теряло.

На юкъ допускала Божа воля воздвигатись великомъ тимъ царствамъ, коли одъ іхъ пооставались теперъ самі руїни? На те, щобъ людське племя дознalo нікчємноть хіжої животної сили, котоra хоче миръ опановати, — щобъ людське племя дознalo силу, вищчу, розумну, божественну, котоra йде своімъ поступомъ изъ віка въ вікъ, изъ царства въ царство, ажъ до нашого часу, — и щобъ, дознавши її на всіхъ народахъ, почали люде горнутись братерськимъ розумомъ громада до громади, а не примусомъ и неволею.

Въ тій далекі, недовідомі намъ часі, якъ ширились стародавні великі царства, поширяючи одно одногъ и кривью людською землю поливаючи, Господь откривавъ свою *правду* народу Еврейському; а живъ народъ сей степовими чабанами, ганяючи свої отари съ пашу на пашу и слухаючи старихъ людей, своїхъ вождівъ — патриархівъ. Усі народи пішли одъ Ноя и семи єго, да не всі знали правду Господню; бо ще на першихъ порахъ одхилілись одъ Богобоязливихъ сemeй, покинули старосвітські добри звичаї, а зъ ними

спасéнні словá, котóрі отéць сýнові изъ рóду въ рíдъ перекáзуе: забúли страхъ Бóжий и вдалíсь у дíкій жадоби земнії, у грíшнії утіхі; багáтства да пановáння тілько шукали, а про Бóжу вóлю байдúже. Тимъ-то й пíйшли грíхí и беззакónия ростí по всёму свíту; тимъ-то окríла тьма людськії дúши; тимъ-то люде почали прáвиться хíжою сýлою, не мáвши надъ собóю вíшчого небéсного закóну.

Тілько жъ не мóжуть люде безъ Бóга пробувáти, хоть би й забúли Бóга юстинного. Не здолае ес-тество чоловíческé своéю земною сýлою супротíвъ усéкої долí стояти. Чýе вонó по всякъ часъ, що не людськá вóля, а якась вíшча прáвить народами, що не чоловíкъ, а хтось надъ усімá людьмí обладáе земléю й мóремъ, и всíди даé свíй великий, во вíки непору-шýмий порýдокъ. Тимъ-то й беззакónні сéмы, зане-дбáвши пéрвий закóнъ Бóжії прáвди, що йшовъ изъ рóду въ рíдъ одъ Ноя, не до конця душéю омрачились. Шукали й вонí святóї Сýли, котóра сотворíла свíть и содéржитъ ёгó, тілько не знали, де знайтí її, якъ ій поклонítись, якъ одъ неї добутъ премúдрости. Замість одногó Бóга юстинного, повидúмували, мнóгихъ богівъ. Йинші сónце за Бóга вважáли; йинші клáнялись земно-рóднимъ твáрямъ, яко би въ нихъ божество водворíлось; а йинші могúщихъ людéй за богівъ уважáли. Ко-ли явлівесь міжъ тýми тéмними рóзумомъ сéм'ями мо-гúщий чоловíкъ, котóрий йиншихъ одолівáвъ и пíдгор-

тавъ підъ сéбе, то ёму нечоловічу силу придавали; вінъ же и вмеръ, а ёго бессмéртнимъ десь на високій горі, чи въ глибокій пещері уважали и на імя ёго истукáни становили, и тимъ истукáнамъ, яко живимъ, покланялись, и жéртви приносили.

Плéмя жъ Еврéйське, живучи чабанами середъ розлóгихъ долинъ и степівъ, добре памятало, що старі лóде про Бóжу вóлю перекáзували. Чиста була ёго віра: знало воно, що Богъ одінъ, що Богъ — духъ, очима грішними невíдимий; то й не творило собі ніякого кумýра, замість Бóга, и ніякого Ємú подобия. Отсé жъ було воно, се плéмя, въ Бóга — яко іскра въ пóпелі; зберегáвъ ёго Богъ середъ беззаконного мíру на такé врёмя, якъ перéйде миръ черезъ усéкі злігодії, черезъ усéкі перевороти и переберé всéкого спóсобу добро и прáву на світі постановити. Знавъ бо Госпóдь, що якъ би люде въ гріхáхъ ні загрúзди, то не перестануть изъ гріхівъ вибиватись и до Бóга рóки простягати; бо не такъ сотворивъ Вінъ людську натúру, щобъ вона черезъ нечестие могла у скотство обернутись: сотворивъ ї такъ, щобъ изъ усéкого упадку підіймáлась и своé достóіство помáлу, помáлу изновъ приймáла. Знавъ Госпóдь, що й середъ беззаконниківъ являтимутся мýжи мýдри и жéни високі дúхомъ, котóрі людський рóзумъ прояснітимутъ, людські серця очищатимутъ; що у всéкого нарóду ювитця одъ такихъ мужівъ и женъ благая наука, якъ у світі достóйно и

и пра́ведно жи́ти; що ся-то нау́ка, перехо́дячи изъ ро́ду въ рідъ, не допу́стить вселéниу до конця́ розледа-щіти и вознесé людський рóзумъ до познáния глибóкихъ таенъ естествá Бóжого. Тілько жъ знаявъ Богъ и тé, що сей рóзумъ самъ собою найглýбшихъ Бóжихъ таенъ не збагнé, а не збагнúвши, не знайде дорóги до цárства небéсного. Тýмъ-то й берігъ Госпóдь Еврéй-ське плéмя изъ ёго чистою вíрою, щобъ середъ сёго плéмѧ явити мýрові Одкровéние пра́ви Своéi...

Пóслі старóго Егíпетського цárства підняла́сь процвітаючи Грéція; якъ жé й самá Грéція ослабла и велике цárство Македонського Алексáндра роспáлось, підняла́сь воюючи страшéна сíла Рýмська и ввесь світъ підъ сéбе підгорнýла. И у всіхъ тихъ на-родівъ були велики мýжи громáдські, були велиki мудреці и чоловíколюбці; отъ же ні одиńь нарóдъ и ні одиńь мудрець не дойшóвъ такого чистого рóзуmu, якъ Прорóки Еврéйські, бо імъ самъ Богъ объявлявъ свою пра́вdu не тілько про те, щó булó, да й про té, щó бýде. Госпóдь обітовáвъ не разъ черезъ Прорóківъ Еврéйському нарóдові, що рóдитця міжъ нимъ Спасítель мýрові; и держáвсь нарóдъ Еврéйський великою обітнїцею Бóжою у своїй вíрі; ся обітнїця не допускала ёго міжъ ледáчими зледащіти и міжъ тéмними рóзумомъ помрачýтися. Чи ввесь же то нарóдъ Еврéй-ський процвітаў душéю передъ очíма Бóжими, якъ одна семья? Нi, такого чúда не благоволивъ Госпóдь

явіти , щобъ увесь нарбдъ , якъ одна семъя , процвітавъ благочестиемъ . Допускавъ Господь и Евреямъ у беззаконие впадати , ідолъскими жертвами осквернитись и пра́ведний законъ забувати . Тимъ и терпівъ нарбдъ сей усікі пригоди , длівся самъ на сбѣ , враждовавъ коліно противъ коліна и попадавъ не разъ підъ корми́гу могу́щихъ царівъ и невірнихъ нарбдівъ . А все жъ не до остатку всі Евреї забували Бога ; все жъ іхъ пророки кни́ги зако́ну , якъ великий скарбъ , сохраняли , людямъ оповідали и зъ рбду въ рідъ передавали . И якъ одъ доброго кореня одхдить дёрево и всякий злакъ на землі весною , такъ и въ нарбді Божому оживала одъ часу до часу гаряча віра , и каявсь нарбдъ передъ Богомъ , и кидавъ ідолъській нечистості жертви , и ждавъ зъ гарячою вірою обітovanого Спасителя мірові .

Зберегавъ Господь нарбдъ Еврейський середъ міру , яко іскру въ попелі , щобъ колись , черезъ Мессию , що нарбдитса въ сёму нарбді , увесь миръ пра́дою осияти ; зберегавъ хоті не ввесь ёго , то рбди ізбраниї , і невелічку жмено чистихъ душою и яснихъ розумомъ . Бо вже Евреї давнo стались не тими , що пішлі одъ Израїля , що вісвободились одъ мучителя Фараона , що сорокъ літъ ходили по пустяні , очищаючись одъ Египетського ледарства , що получили зъ Синайської горї одъ Бога заповіді , що добуяй собі ме́чъ Обітовану Землю . Дванадцять колінь іхъ вийшо изъ Египта , а тілько два , Іудине и Вениаминове ,

не впали въ ідолъскую тьму и покланялись единому истинному Богу; да й сї почасту одъ пра́ведного зако́ну одетупали и чужоземными сквёрнами помрачались. Були жъ за те Евреи підъ корми́гою въ Ассириянъ, були въ Вавилонянъ, у Персиянъ и Греківъ, одъ одного арма до другого за свои гріхи переходячи; и всяка корми́га духа правоты въ іхъ угашала; якъ же налягла на іхъ важка корми́га Римська, тоді й зовсімъ пошкъ до землі Божий нароль избраний. Забравши Римляне шідь сїбеувесь миръ, наслідовали пороки и беззакония всѣго ми́ру, а не знавши Бога истинного, принялі до сїбе всіхъ богівъ язическихъ, — не принялі только Еврейського Бога у свои храми, бо сей Богъ бувъ духъ, очима невидимий, и не можна було поставити Єму кумира, нижє подобія міжъ іншими богами. Не принялі жъ одъ Евреївъ и книгъ зако́ну, бо въ тихъ книгахъ проклинаютца всі боги, яко погані ідоли, и только одинъ Господь Егова надъ усімъ ми́ромъ славитца. Тимъ часомъ одъ сїбе надали Еврейському народові усікого нечестия, а найбільшъ якъ поставили царемъ Ерусалимськимъ Ирода. Сей бо завівъ погані игрища Римські въ Ерусалимі и становивъ храми Римському ке́саю, наче Богові. Такъ ледаче приложилось до ледачого, и ростеклась гріховна халена по всій Палестині. Бо вже давно переставъ нароль Еврейський дбати про Бога и пришавъ сёрцемъ своімъ до утихъ земнихъ, до грішнихъ роскошівъ, кинувсь на багатство, на ошуканіе людей простодушнихъ, на здирство зъ беззаштитнихъ, на по-

клони и угόду могúщимъ грішникамъ , переста́въ вóлю Бóжу твори́ти, якъ написа́ли проро́ки въ Бýблии, а по- ча́въ твори́ти вóлю людéй беззаконни́хъ. И до то́го вже дойшлó , что и премудри́ кнýжники , котóрі толковáли мýровí кнýги закóну , и тíі занедба́ли у своíхъ дíлахъ заповíді Госпóдні ; и тíлько слóво іхъ булó прáведне, а всí учíнки нечестíви.

Отсé жъ прийшлóсь ужé всёму мýру у грíхáхъ по- гиба́ти, бо зникла прáвда Бóжа изъ судíлищъ , пере- велáсь вона мíжъ людьмí багáтими , мíжъ просвіщен- ними, мíжъ могúщими, мíжъ владíками земníми, и въ самому наро́ді Еврéйському , котóрый оди́нь зnaвъ ис- тинного Бóга , и тамъ задéржалась прáвда тíлько мíжъ людьмí прóстими и убóгими , да мíжъ свяще́нниками Бóжими непорóчными , котóрі со страхомъ передъ Бó- гомъ ходíли и обітóваного Спасíтеля мýровí ждали. Грíхóвна тьма лежáла по всёму свíту ; ионíкла безсмерт- на душá чоловíчеська одъ грíхíвъ , яко злакъ одъ по- ломъя. Сúмно стáло въ Бóжому мýрі . Ажъ ось — воз- сия́ла звíздá надъ Виøле́момъ гóродомъ : народíвсь обі- тóваний мýровí Спасíтель.

Не вся́ке жъ ту звíздú побáчило, не вся́ке те чудо зрозумíло ; ужé бо й наймудriйшí Еврéйськí кнý- жники здоровий и чистий рóзумъ середъ нечестíвого мýру загубíли. Вбачаючи по прорóчихъ кнýгахъ , что мýсить прийтí въ свíтъ Мессíя , Спасíтель мýро-

ві , воні думали , що явิตця вінъ во славі и багатстві : не розуміли Бóжої премудрости , котóра земнýю слáву и багатство за нíкчémnu суету уважае . Отó жъ посмі́я́всь Госпóдь гордіні чоловічеській и повелівъ Своéму Сíнові , Царю царівъ , въ убóгій осéлі у яслахъ , якъ ста-речій дитіні , народітись . Посмія́вся й рóзуму чоловіче-ському и давъ Христу учениківъ и апóстолівъ не съ кні-жниківъ и премудрихъ мýра сего , а съ прóстихъ селянъ , котóрі своіми рукáми хлібъ собі заробляли . Посмія́вся же Богъ и прávdі людеській и допустівъ ій осудити Сíна Свого , яко розбійника , и роспясті на кресті по-ручъ изъ розбійниками . Потряслась земля одъ страш-ного сёго діла , одъ тéмного сёго беззаконія , а сérце запéклихъ обладателей мýра не потряслось . Христóсь умérъ за гріхі всéго світу , а воні , тогó не знаючи , нóві гріхі до старихъ прибавляли и изъ нечестия въ нечестие перехόдили . Подвігнулась душá великимъ жá-лемъ и сérце замліло одъ страху Бóжого тілько въ лю-дей спасéннихъ , проміжъ котóрихъ не дármo прохожáвъ Христóсь изъ своіми апóстолами , словá спасéния по-сіваючи . Воні Ёго оплакáли , воні объ Ёго воскресéний зъ великою радостю довідались , воні Ёго учениківъ у сéбе въ господахъ шановáли , святу , спасéнную науку одъ іхъ слúхаючи . По всéму світу шíйшли апóстоли Христийнську вíру благовіствовáти . Хто же іхъ най-більше слúхавъ ? Слúхавъ іхъ прóстий сérцемъ , и шí-рилась Христийнська вíра міжъ людьмí смирéнними , и просвітились воні більшъ одъ премудрихъ кніжниківъ ,

и забагатіли душою більшъ одь панівъ и князівъ зем-
ніхъ, и духомъ стали могущі надъ усіку силу и власть
на землі, и скілько ні затемняли лжіві учітілі іхъ
віри своїми відумками — пікому не піддаісь воні на
оману, скілько ні спокушали іхъ своїми роскошами ба-
гатії, топтали воні, яко смітте, всіке багатство; и чого
не робіли власті мирські!, щобъ одвернути іхъ одь ві-
ри Християнської! перенеслі воні всі муки, а віри не
поламали й не покінули. И черезъ сіхъ-то убогихъ и
невченихъ учениківъ Христовыхъ, черезъ сіхъ-то пе-
вихъ мучениківъ, віра Християнська розійшлаась по всё-
му миру, и просвітілась тоді вже очи многимъ бага-
тимъ и могущимъ, и покидали воні, яко негідь, багат-
ства свої, и возридали объ грішній славі своїй, и воз-
любили серцемъ багатство праїедне, котрого тля не
бере и злодій не краде, и возлюбили славу праїедну,
котріа во віки вічні сияє. И оттоді-то вже Римській
миръ гді Християнство гнати, и всі власті земній учи-
нились Християнами.

О тъ вона вишча, розумна сила божественна, безъ
котрої усіка інша сила нікчемна, отсé вона-то йде,
не маючи впіну, изъ віка въ вікъ, изъ царства въ
царство, вона розширяє по всому миру братерський
союзъ Божої праїди, на місто союза хіжої волі и жи-
вотної сили людської. Бо розбері усіке. Прийшовъ
у миръ Христось незнамій, явивъ мірові свою прему-
дростъ, свою праїду, убогимъ чоловікомъ ходивъ Вінъ

по землі, не маючи де голову приклонити; умръ безъ слави на кресті изъ розбійниками; Їго апостоли, проповідуючи Їго велику науку, своїми руками хлібъ со-бі заробляли; перші Християне підъ землею, у катакомбахъ изъ своїми книгами, изъ своїми святими дарами ховались; ловили іхъ поганці якъ звірять и oddавали на поталу левамъ, тиграмъ, барсамъ, гієнамъ; закручували іхъ живихъ у коноплі, обсмолявали смолою и по ночахъ саді, мовъ фáкелами, освіщали; слово Християнинъ довго було великомъ поношеннемъ и лайкою у язичниківъ. Який же то бувъ духъ, що все те відержалъ и надъ тимъ гонительствомъ и мучительствомъ узявъ гору? Бувъ то духъ премудростi, духъ розуму, духъ стрáху Бóжого, котóрий во плотівсь на землі черезъ Христá, була то вишча, розумна, божественна сила, супротивъ котóрої не встóйтъ ніяка інша сила на землі. Не гамовалась вона пічимъ въ серцяхъ скорбящихъ и обременéнихъ, котóрихъ Христосъ изозвавъ до Себе, яко свою велику сéмью, а росла вгору да вгору, обіймала села и городи и одъ простихъ селянъ піднялася помалу, помалу до царськихъ палатъ и престолівъ. Поті перші Християне терпіли всяку напругу и всякі муки одъ безумнихъ нечестивцівъ, поки знemоглисъ самі мучителі, іхъ убиваючи, роздираючи, шматуючи. Велика була сила у властей мýра сего; отъ же почута, що бóретця зъ більшою, зъ несказанною силою духовною, котóра росте одъ пролитої крòві, ширитца по світу одъ мучительства и обертає ї на ві що

багатство, власть и славу земную. Смирились передъ нею горді, притихли неситі, и кровавий Римський миръ ставъ миромъ Християнскимъ.

Поглянемо жъ, чи щиримъ сърцемъ підалось усие Христу и Єго заповідамъ? чи всі могущі зреклись ради Єго своєї власті? чи всі багаті обернули по Єго науці свої сокровища?... Hi! назвавши Християнами, не всі почали жити по-Християнски: лукавство попсованихъ сердецъ и тутъ пішло своєю дорогою. Нечестиві люде, принявши Християнство, черезъ Християнство безъ покайния, не вчинились благими; неситі на багатство души палали въ Християнстві тимъ же, що й перше, огнemъ пекельнимъ; хижий на чуже добро найшовъ тутъ нові способи на шаранне беззашитної вдови и сироти; а роспustникъ ходивъ у Християнську церкву, якъ на виставку, визирать собі здобичи. Тлько сердя смиренни, тлько души чисти уміли воздвигати храмы Християнському Богу, построивши Єму спершу чисту, сияющую храмину у себе въ серці, и одинъ тлько Богъ знае тиі подвиги, которими воздвиглась и розширилась праведна віра по всому світу; намъ же явивъ небагато святихъ подвижниківъ, щобъ не лежали позадъ насъ минувши віки темною іччию, щобъ сияли намъ тиі святі имена, яко зори на небі. Може, той, що стоявъ у порога въ першому Християнському храмі, не сміючи у мизерній своїй оджі на середъ церкви виступити, учинивъ більший подвигъ

своёю убóгою жéртвою на Бóжий храмъ, дáвши мідяка трудового, аніжъ дуки и багатирі, сипнúвиши незаробленимъ золотомъ; може, ёго тýхе слóво про Бóжу прáву міжъ своїми браттями пахарями більшъ вíзвало дíлателей на шíву Господню, на Евáнгельскі поðвиги, аніжъ филосóфськії велеглásні розмóви и витíйства; може, въ ёго душі сийвъ Гóсподу Бóгу храмъ, кра́щий надъ усі велеліпні храмы рукотвóрні. Не великомъ бо, не могúщимъ, не багáтимъ, не премúдримъ и щасливимъ мýра сего одкрýлось Бóжее цárство и Бóжа прáда: одкрýлось цárство Бóже и прáва Ёго найперше людямъ убóгимъ, найперше дúшамъ скорбáщимъ, найперше труждающимся и обременéннимъ; поміжъ нýми розширилась наўка Христóва; іхъ мúками, іхъ крóвью вонá укрішлась и возросла по всёму мýру. Якъ ходíвъ Христóсь по землі, то сказáвъ своéму апóстолові, прóстому рибалці Петróvi, твердому вíрою, яко камень: «Петрó! ти есí камень, и на сёму каменю созижду я Цéркву Мою, и ввесь адъ, рýнувшись изъ ворітъ своіхъ, не одоліє ї.» ⁽¹⁾ Такъ же й стáлось. Підкопáвесь дíяволъ підъ усíку твердіню, и не однú святіню на землі зумівъ засморóдить смóродомъ грíхівъ людськихъ; не

(1) Тréба знати, что въ дрéвніхъ людéй надъ ворітъмъ городськими були бáшти зъ вóнами и ворота було найкрайше місто въ городі; тýмъ-то одоліть ворота було все однó, що добутъ города. Тимъ и въ словáхъ Христóвихъ вратá áдови значать — усí пекéльна сýла.

зворухнувъ тілько твердині чистихъ душъ Християнськихъ, тілько туди не виєть своєї зарази; и оттамъ-то Церкви Христова возвіглась на такій тврдій вірі, якъ була Петро́ва, и що-дні вона ширитца, и що-дні вище йде вгору, що-дні въ нову ліпоту облекається. Тимъ-то говорить чистимъ душамъ апостолъ Павелъ: «Хиба не знаєте, що ви храми естѣ и духъ Божий живе въ васъ?» Дорога передъ Господомъ ся нерукотворна будова; видно, дорога и велелизна; видно, молитва чистихъ душъ угода, яко кадило, передъ Богомъ; видно, одинъ щирій поглядъ на небо, однозадінне до Бога руки одь серця въ печалі, або въ щасті, все рівно для Їго, що жертва вечерня; видно, такъ воно й есть, коли Христосъ двомъ або тромъ, хто зайдетца докупи во імя Їго, обітовавъ буть посередъ іхъ. Такъ не въ високості мурівъ, не въ коштовності будови, не въ золоті верхівъ и крестівъ вбачае Христосъ Церкву Свою, не для дорогого фимиаму приникає Вінь зъ неба на синій чоловічині. Любить Вінь красоту Дому Свого, любить місто селення слави Своєї, а ще більшъ любить церкву нерукотвореную, которую созидають Їму праivedники слезами и молитвами. Тиха розмова двохъ душъ непорочнихъ, который подвизаются вкуші о імені Їго, становить Їму храмъ на всікому місті; и, може, тамъ, де немаї церкви, де тілько батько синові переказує волю Господню и, читаячи святе письмо, буде въ єго душі нерукотворену церкву Христову; може, тамъ, де спасений чоловікъ приходить съ підмогою або пора-

дою до чоловіка бідолашного, яко ученикъ Христоў, — голосніше возносятця хвалá Создателю, аніжъ тамъ, де йграють оргáни и чару́ють ухо піснослóвия, и здаётся така нерукотворенна цéрква страшною камяніцею дияволу, підъ котóру ніякá сýла не підкопаєтца.

Нóки не народíвсь Христось, у вéтхому завіті, Бóжий закóнь и обітовання хранівъ нарóдъ Еврéйський середъ гріхóвної темнотí, котóра увéсь миръ покривáла. Лedaщівъ и мизéрнівъ нарóдъ сей, перехóдичи за гріхъ свої изъ кormíги въ kormíгу. Якъ же не познáвъ свого Мессеi и допустívъ своімъ архиерéямъ и фарисéямъ замúчить Ёго на кресті, тоді злedaщівъ до концá, и oddávъ ёго Госпóдь на нарóту и въ огíду усімъ племенамъ земнýмъ; бо вýгнали Римляне Еврéівъ изъ Ерусалима и Землі Обітóваної и роспорошили по всёмъ світу. Пересталі буть Еврéі нарóдомъ Бóжимъ, и самi книgы закóну іхъ закрились передъ нýми. Одъ востóкъ и западъ сónця изíйшлись люде зо всіхъ племенъ до апóстолівъ Христóвихъ, котóрі викладували закóнь по Бóжому, а не по фарисéйському. Тýмъ-то й стáло тепérь усáке плéмя нарóдомъ Бóжимъ, аби вíровало въ Сíна Ёго и жилó въ благóму закóні Ёго. Христось прийшóвъ на зéмлю, щобъ усімъ нарóдамъ зárivно одкрýть благодáть и я́стину, и одкровéнне Бóже даé зрозуміти тепérь младéнцямъ, щó пérше булó утаено одъ премúдрихъ и розумнихъ. Отъ же начe рíki води живої розлýвсь по всёмъ світу закóнъ Християнської

правди, и всяке, хто живе въ сёму законі, приходить изъ силы въ силу. Книги закону теперъ ужѣ не въ одніхъ книжниківъ; передъ усякою душою вони розгоронуті, и огненными словами сиё въ нихъ правда Господня. Путь и истина всякому теперъ показані черезъ Христо-ву Церкву, у которой світъ Христовъ усіхъ освіща!

Отъ при сёму-то світі й видно, на що Господь допускає воздвигацись велиkimъ царствамъ, обіймати неоглядні землі, підгортати підъ сябе нечисленні народи, величаться славою по всёму світу, а потімъ падать, якъ упавъ дрэвле Вавилонъ, и нікнуть, якъ зникла Ниневія. На тё, щобъ не перомъ на папері, не голосомъ въ слухъ уха возвіщаєсь миріві законъ Божої правди, а щобъ ёго доходила сама жизнь своїми зусиллями, муками и переворотами. Оце жъ усякий вікъ, умудрючись судьбами царствъ и народівъ чрезъ могущихъ вожаківъ своїхъ, силкуєтца, якъ би єму на правоті стати, якъ би найбільшу лічбу людей задоволити, якъ би людське племя одухотворити и до подобия Божого підніти. Нема бо іншої задачи роду людському, oprічъ тої, щобъ було все по волі Божій на землі, яко и на небесі. А воля Божа: *возлюби близкіго, яко самъ себѣ.* Отъ же, кото-ре племя не знає, або не хоче зрозуміти сеї волі, тому багато ще злігоднівъ терпіти; кото-ре жъ ближче підойшло до сеї цілі, те вже самою любовью Християнською кріпне и берє розумомъ верхъ надъ іншими. Всёму жъ тому по-

рядку пéредъ ведé Богочоловікъ у Евáнгелиі. Хто слу́хаете гла́су Ёго, той прискоряе собою рóду людському грядущий вíкъ свíту, прáви и вóлі; кто же недбáлимъ ýхомъ и холóднимъ сérцемъ приймае святíї, спасительни словеса Христóви, той отдаляе щáсте братій своіхъ и придержуе іхъ самимъ собою у темноті, у безпráвї и въ невóлі. Оце же то ѹ давъ намъ Христóсъ велику заповідь у Евáнгелиі: *'Аще пребудете во Словеси Моемъ, во истину ученици мои будете, и урозумите истину, и истина свободыть васъ!*

Іисусъ Христосъ на Тайній Вечері.

КОРОТЕНЬКА

СВЯЩЕННАЯ ИСТОРИЯ.

Тутъ кóротко все те оповідано, що намъ передалі Прорóки и Апóстоли про Бóжий миръ, почáвши одъ пéрвого чо-ловíка Адáма. Дóбре той зробить, хто се все на память вý-вчить, а чого тутъ немá, те ёму до готового приложитця одъ розмóви зъ благочестíвими людьмí и одъ читáння розум-нихъ книгъ.

семогúщимъ единимъ слó-
вомъ Своimъ сотворíвъ
Богъ нéбо и зéмлю. Шість
день творíвъ Господъ миръ
зо всíми трáвами, деревá-
ми, птицями, рýбами, гá-
дами, звíрýми, скóтомъ и чоловíкомъ, а въ
сéмий день опочívъ Господъ одъ усíхъ дíлъ
своихъ. Пéрвий чоловíкъ звавсь Адáмъ, а
пéрва жéнщина Евва. Жили вонí въ зем-
но му раю, не знаючи нí болíзни, нí смéрти,
жили свято, безъ грíха.

озвόливъ Богъ Адáму и 'Евві істи всяку садовину, тілько зъ одного дéрева не дозвóливъ імъ істи. А дияволъ спокусíвъ 'Евву попрóбовать съ тогó дéрева, а 'Евва спокусíла Адáма. За се Богъ вýгнавъ іхъ изъ раю, а черезъ іхъ гріхъ, розумъ іхъ и сérце перестали вже буть чýстими и святýми, тіло почало дознавáть болізнь, а на остатокъ мýсили вонý повміráти. Сей гріхъ зовéтця *перворóдний гріхъ* и перехóдить вінь на всякого чоловіка одъ пéрвихъ нашихъ праотцівъ. Умилосéрдився жъ Госпóдь надъ людськýмъ рóдомъ и обітовáвъ тоді жъ Адáму и 'Евві послáть на зéмлю Спасýтеля, кóторий вýкупить нась одъ перворóдного гріха и одъ вíчної смéрти.

ри синý булó у Адáма: Кáінъ, 'Авель и Сиөль. Заразъ и показáлось, що люде одъ грішного чоловіка пíйшли, бо Кáінъ зненавíдівъ и вбивъ брата свого 'Авеля. Одъ Кáі-

на пійшли́ люде, кото́рі Бóга забу́ли, а одъ
мéншого́ ёго бра́та, Сíøа, пійши́ такі́, ко-
то́рі памятали Адáмову нау́ку про Бóга и
Ёго вóлю. Навпóслi и Сíøове плéмë перемi-
ша́лось изъ Кáиновимъ, переверну́лось и са-
мо въ нечестíву жи́знь, и осталась оди́на
только Богобоязлýва семья́ на свíтi, а отéць
той семы́ зва́вся Но́й.

Господь, вбачаючи по всёмú свiту
беззакония, наслáвъ на зéмлю великий по-
тóпъ. Поняла́ водá всю зéмлю; погибли всi
люде. Только одному́ праведному Ною зъ
ёго семьею повелівъ Господь передъ потó-
помъ збудовáть собi велике судно, ковчéгъ,
и взять у ковчéгъ запáсу и всякої птицi, вся-
кого звiря и скóту по пárí. Якъ погибло все
въ водi, тогдi водá спáла; Ноi вийшовъ на
сýшу и почáвъ жить на ввесь свiтъ одiнь
изъ своёю семьею, хвáлячи Бóга.

Позордilись изновъ одъ Ноя люде и
розiйшли́сь по всiй землi, и не всi памятали

Но́еву нау́ку про Бóга и зако́нъ Ёгó; багáто людéй почали жить по грішному своéму рóзуму и сéрцю, а не по Бóжíй прáвді. Бáчить тоді Госпóдь, що миръ у гріхáхъ из-новъ погибае, вýбравъ міжъ людьми прáведного чоловíка Авраáма и повелівъ ёму зъ своíми домочáдцями и худобою перейти въ далéку, незнакóму зéмлю. Усю ту зéмлю обіщáвъ Богъ oddáть ёго потóмкамъ и зъ ёго рóду явить Спасítеля мíрові, аби Авраáмове плéмя Бóжу прáвду изъ рóду въ рíдъ перекáзувало.

Авраáма бувъ такíй же Богобояз-ливий синъ Исаáкъ; у Исаáка такíй же прáведний синъ Іáковъ. Сей назвáвсь Изráлемъ и пошлó одъ ёго все плéмя Еврéйське звáтьця Израíльтянами. Дванáдцять синíвъ давъ Богъ Іáкову, да не всí вдалисъ у отцá. Поза-вídвали братí мénшому бráту Іóсифу, що отéць любить ёго більшъ за всíхъ, и про-далí въ Егíпетъ купцáмъ, а отцó сказáли, що хýжий звíръ ёго ззíвъ у полі.

лáкавъ Іáковъ на стáрості лíтъ за Іóсифомъ, а Іóсифу тимъ чáсомъ Богъ пома- гáвъ на чужýні. Продалý ёго купцí въ Егíп- ті вели́кому пáну, который служíвъ близъко коло царя. Показáвъ Іóсифъ вели́кий рóзумъ у свойї невóлі, что довідавсь про ёго ѹ самъ царь, и взявъ до сéбе, и зробíвъ ёго вели́кимъ царедвóрцемъ и правíтелемъ. Ажъ ось, за грíхý людськý не стáло ставáть хлíба въ тому краí, де жилý братý Іóсифови, и прийшлý вони въ Егíпетъ хлíба куповáти, и познáвъ іхъ Іóсифъ, и перезвáвъ усіхъ изъ старýмъ отцéмъ до сéбе.

или дíти и потóмки Іáковови дóв- го въ Егíпті въ достáткахъ, и розродíлось вели́ке плéме, что почалý боятьця іхъ самý Егíптáне, щобъ усімъ краемъ Евреí не за- владáли. Почалý Егíптáне тоді Евреíвъ тí- снити. Що нóвий царь у Егíпті, то нóві робóти ѹ пóдаті на іхъ накláдувавъ. Дове-

лі Египтіане Израїльтянъ до упадку; прийшлось погибати Божому народові. Ажъ ось озвавсь міжъ нимъ, по волі Божій, пророкъ Моисеї, и великимъ розумомъ, и Божою силою, кото́ра єму далась, візволивъ народъ свій изъ-підъ корми́ги Егіпетської. Отъ съ того-то часу почали що-году пра́зновать пасху, а звалось пасхою ягнѧ, кото́ре іли Израїльтяне передъ виходомъ изъ Егіпта. ⁽¹⁾

Ісвободивши́сь одъ мучите́ля Фараона Егіпетського, пішлі Еvreі въ землю Ханаанськую, кото́ру обітовавъ Господь пото́мкамъ Авраамовимъ. Погнавсь Фараонъ за ними, щобъ завернути у Егіпетъ; а Моисеї провівъ свій народъ черезъ море, якъ по суші: сила Божа єму помагала; Фараонъ же, кинувши́сь слідомъ, потонувъ

(1) Мстючі Египтіанамъ за Свій народъ, Богъ пославъ 'Ангела умертвити всіхъ первороднихъ чадъ по Егіпту. Еvreі жъ, готуючи собі на остатню трапезу ягнѧ, позначили свої двері ягнѧчою кро́вью. 'Ангель-истребитель мина́въ позначені двері, а по-Еvreйськи мина́въ говорилось пасахъ, одъ тога называлась пасха.

у морі зо всімъ своімъ військомъ. Отсé жъ часто въ церкві воспівають, якъ Господь коня и всадника ввéрже въ море Чéрное (Червóне). Такою піснею прославивъ Моисéй Бóга за спасéние нарóду Ёго одъ ярма Егíпетського.

ъ пятидесятий день давъ Господь своéму нарóдові черезъ Моисéя заповіді на Синáйській горі середъ грому и блискавиці. Сі дέсять заповідей одъ Евреівъ, черезъ Христá, перейшли и до нась Християнъ. Самý жъ Евреі, осквернившись душéю въ Егíпетській неволі, не разъ переступали іхъ, творили идольскии жéртви и прогнівали Гóспода. Тимъ Господь сорокъ літъ не допускáвъ іхъ до обітovanої землі, котóра текла мéдомъ и молокомъ, а водíвъ по каменястій пустыні, підъ рукою прорóка Моисéя и брата ёго Аарона. Якъ же перемéрли старі люде, котóрі були прихильнійші до Егíпетськихъ звичаївъ, ніжъ до чистої Моисéевої науки, тогді допустивъ Господь Израїля опановáти зéмлю обітóвану.

врѣ, живучи въ землі обітованій, були пѣрше підъ рукою суддій изъ найрозумнійшихъ и поважнихъ старицівъ своіхъ; якъ же почали и тутъ псоватись и перестали слухать своіхъ властей громадськихъ, то Богъ повелівъ пророку Самуїлу поставить надъ ними царя. Пѣрвимъ царемъ у нихъ бувъ Сауль. Не гараждъ правивъ вінъ народомъ, побивали Израїля на войні сусіде. Тоді прославивсь міжъ народомъ юноша Давидъ. Простого селянина бувъ вінъ синъ, игравъ на гусляхъ и складувавъ самъ пророчі псалми, а на войні бувъ пѣрвий воїнъ. Сёгдя пророкъ Самуїль, по волі Божій, поставивъ царемъ надъ Израїлемъ.

Давидъ бувъ царь богодухновенний, въ псалмакъ своіхъ пророковавъ вінъ мірові про Спасителя Іисуса Христя и восхваливъ діла Божіи и чудеса Їго. Сії псалми всі вкупі зовутся Псалтиремъ и читаютца въ

нашій Християнській церкві найчастійше. Пóслі Давíда царювáвъ синъ ёго, прему́дрий Соломонъ. Сей збудовáвъ великий храмъ йстинному Богу въ Іерусалімі на Сионській горі и написа́въ мудрі прýтчи, ко́торі дойшли до нась у Бíблії.

Пóслі Соломона, цárство ёго ро́спáлось на́двое, бо въ ёго сýна одбýвъ більшу полови́ну Іеровоамъ. Сей цárствовавъ у гóроді Самарі, и цárство ёго називáлось Израїльскимъ, а цárство Соломонового сýна звáлось Іудéйскимъ. ⁽¹⁾ Въ Іудéйському цárстві держáлась чýста віра въ едýного йс-тинного Бога; Самаряне жъ одщепíлись одъ чýстої віри; за се іхъ не злюбíли Іудéї, а пóслі цура́лись іхъ, яко нечýстихъ, и въ за-коні своїмú постáвили — до нихъ не при-торка́тись. Вбачаючи Госпóдь погибель на-рóду Свого, посила́въ почасту прорóківъ,

(¹) Все племя Евре́йське дíлилось на коліна, и всéке коліно йшло одъ Іаковового сýна. Отъ же при Соломоновому сýну осталось тілько два коліна, Іудине и Вениамінове: тимъ и цárство звáлось Іудéйскимъ.

котóрі говорíли дúхомъ Бóжимъ и нарóдъ удéрживали одъ грíхíвъ, пророкующи вели́кі бíди и обítуючи Спасíтеля мíрові, котóрий приýде на зéмлю спастí миръ Своімъ слóвомъ и Своіми мúками.

Хе слúхали прорóківъ ні Іудéі, ні Самаряне чи Израильяне; враждовáли міжъ сéбе, дíлlyись самí на сéбе, забувáли Бóга, нíкчémніли въ грíхáхъ и роскóшахъ. За те Господъ попустíвъ іхъ підъ кormíгу — одніхъ Ассирíйському, а другихъ Вавилонському нарóдові. Оттоді-то восплáкали Евреі на рíкахъ Вавилонськихъ, споминаючи про свíй Іерусалíмъ и святú гору Сионъ, и печáль не однú дúшу вернúла до чýстої вíри въ едíного Бóга. Продéржавши іхъ Богъ підъ чужозéмною кormíгою, давъ імъ ищé разъ вернúтьця въ прéдкíвську зéмлю; тілько жъ не попráвились ужé Іудéі, не зду́жали стояти супrotíвъ могúщихъ сусідъ; тимъ часомъ вýросла сíла Рýмська и підгорнúла підъ сéбе всю Іудéю и Самаря́нську зéмлю.

ідъ Рымською кормигою праививъ Іудеями царь Иродъ и при сёму-то царі приишовъ у миръ Спаситель. Не булó вже снаги въ нарбду Божого держати чисту віру; ужé бо всі почали мудрствовати по-идолопоклонськи и, читा�ючи въ пророчихъ книгахъ про Христá, толковали людямъ, що Вінь прийде для тóго, щобъ усіхъ нарбдівъ підгорнути підъ Іудейське іго, и що тогді Іудеї житимуть у багатстві, роскóшахъ и веселостяхъ. Мало осталось такихъ, котóрі розуміли, що Христóсь прийде звать людей у небесне цárство, а не въ земнé. Тýмъ-то, запобігаючи всемирної погибели, змíловавсь Богъ надъ людьми и послáвъ на землю Спасителя.

исусъ Христóсь родíвсь одъ непорóчної Діви Марії. Духъ Святий найшовъ на Марію — и стáла вона Богомáтерью; одъ неї бо родíвсь Самъ Богъ, стáвши для на-

шого спасéния такимъ якъ ми чоловíкомъ, опрічъ гріхá. Дойшóвши пóвного зробstu, вийшовъ Христóсъ у пустýню, въ котóрїй живъ прорóкъ Іоáннъ. Сей Іоáннъ звавъ людéй до покаяния, и хто кáявсь, тихъ крестíвъ у воді рíкý Йордáна. Прийшóвъ до Ёго Іисúсъ Христóсъ и повелівъ Себé тáко жъ крестítти, покázуючи людямъ святú силу крещéния. Тутъ зíйшóвъ зъ нéба на Ёго Духъ Святíй передъ усíми людьмí, якъ гóлубъ, а Богъ Отéць давъ гласъ изъ нéба и назывáвъ Христá Своímъ *Сыномъ возлюбленнимъ.*

зъ пустýні вийшовъ Христóсъ на проповíдь и вýбрavъ собі изъ прóстыхъ и висóкихъ душéю людéй дванáдцять чоло-вíкъ учениківъ, або Апóстолівъ. Навчáю-чи миръ прáвди Бóжої, одкривávъ Апóсто-ламъ Своімъ всі тáйни Бóжої благодáти и посилаvъ іхъ міжъ нечестíвихъ людéй, яко овéць міжъ вовкí. Знаvъ бо Христóсъ, що пíднíмутся на Ёго лукáві люде за Ёго прáведну науку, и осудяvъ Ёгó, яко злочíнця,

и заму́чать Ёго, и въ трéтій день Вінъ воскрéсне. Пророковáвъ Вінъ Свою смерть и воскресéние ученикамъ Своимъ, навчáючи їхъ не бояться ні гонительства людського, ні мука за Бóжу прáвду.

Борогáми Христóвими були найбільше книжники (учýтелі закóну) и фарисеí, котóрі виповнáли закóнъ передъ людьмí, а въ сérці були лукáві и тайно одъ людéї грішили всякими гріхáми. Вонí давнó вже покушáлись убить Христá, да боялись нарóду, котóрій ходíвъ слíдомъ за Христóмъ, слу́хаючи Ёго науку. Тутъ одінь изъ учениківъ Христóвихъ Іúда Искаріотський польстíвсь на іхъ грóши и объявíвъ де вхопíть уnochі Христá, якъ вийде Вінъ одінь у глухé місто на молýтву.

Христóсъ зновъ, що прийшóвъ часъ пострада́ти Ёму за ввесь миръ, и на остатній Тáйній Вечéрі благословíвъ и розломíвъ

хлібъ, пода́въ Своімъ ученика́мъ и сказа́въ:
Пріимите, ядите: сие есть тело Моё, еже за вы ломы́мое, во оставлénіе гръховъ! Пóсл взя́въ чáшу зъ виномъ, восхвали́въ Бóга и сказа́въ: *Пийте отъ неї всі: сій бо есть кровь Моя Но́ваю Завѣта, яже за вы и за мно́гия изливáемая, во оставлénіе гръховъ!* Сíми словáми установи́въ Спаси́тель таинство святого причащéния и на місто Вéтхого Завіту Бóжого про Спаси́теля давъ Но́вий Завіть Бóжий людямъ, що мúками Спаси́теля всяка вірна Ёму душá спасéтця.

ослі Тайної Вечéри вийшовъ Христо́сь у садъ на молýтву. Тутъ Іуда привівъ на Ёго оружний нарódъ одъ книжниківъ, фарисе́івъ и архиерéівъ Іудéйськихъ; взялі Ёго и повелі на судъ до найстáршого архиерéя Каіáфи, а одъ ёго до Пилáта, Рýмського намістника; осуди́ли Ёго неповýнно на смерть, мúчили, згнуща́лись и роспялі на кресті, яко бунтовни́ка нарóднёго.

къ умérъ Христóсъ на кресті, тіло Ёго положíли Богобоязлýві лóде въ гробъ; а ворогý Христóви, знáвши, по прорóчимъ кни́гамъ и по Ёго Само́го слóву, что трéба Ёму воскрéснуть изъ мérтвихъ, пристáвили до грóбу сторóжу. И воскрéсъ Іисúсъ Христóсъ въ трéтій день по Писáнию, и явíвсь ученикамъ Своімъ, и сóрокъ днівъ оставáвсь ишé зъ нýми на землі, навчáючи іхъ, якъ проповíдать мýрові Евáнгелие правди Бóжої; послі тóго вознісся съ пречíстимъ Своімъ тіломъ на нéбо, обіщáвши Апóстоламъ бути неодлúчно съ цéрквою Своéю и зо всякою вíрною Ёму душéю до конця світу.

Іудéівъ бувъ що-рóку прáзникъ Пятидесáтниця, на пámять тогó дня, якъ давъ імъ Богъ заповіді черезъ Моисéя. Въ той сáмий день зíйшóвъ на Апóстолівъ Духъ Святýй, и просвітýвсь іхъ рóзумъ, и одкрýлась імъ всяка тáйна въ Писáнії Святóму,

и почалі воні говоріть усікими язіками, и пішлі послі сёго чуда по всіхъ земляхъ проповідати Евангелие правди Божої на всіхъ язікахъ и, бувши спершу простири и невченими людьмі, перемогли своєю наукою премудрихъ и розумнихъ по всому миру. И до нашого часу іде Апостольска наука черезъ православну Церкву, и всяка вірна душа єю спасаєтца.

КОРОТКА НАУКА ХРИСТИЯНСЬКОІ ВІРІ.

Вопросъ. Чого ти називаеся Християнинъ?

Одвітъ. Того, що вірую въ Господа нашого Ісуса Христя и живу по Святому Закону Ёго.

Вопр. Чому навчае тебе православна Християнська віра?

Одв. Навчае всякої правди и всякого добра.

Вопр. Де тобі показана ся благодатная наука?

Одв. Въ Святому Письмі.

Вопр. Що називаєтца Святымъ Письмомъ?

Одв. Святымъ Письмомъ, або Священнымъ Писаниемъ, називаються усі Пророчі и Апостольскиі книги.

Вопроſъ. А кóротко де тобі все те покá-
зано?

Одв. У Сýмволі Вíри правослáвної, у Молýтві Госпóднíй и въ Зáповéдяхъ Бóжихъ.

Вопр. Щó називáєтся Сýмволомъ Вíри?

Одв. Називáєтся Сýмволомъ Вíри корóт-
ка наука вíри правослáвної.

Вопр. Якъ читáєтся Сýмволъ Вíри?

Одв. Вѣрую во едýнаго Бóга Отцá, вседер-
житеља, Творцá нéбу и землí, вýдимымъ
же всѣмъ и невýдимымъ. И во едýнаго Гó-
спода Іисýса Христá, Сына Бóжія, едýно-
роднаго, Иже отъ Отцá рождённаго прéжде
всѣхъ вѣкъ: Свѣта отъ Свѣта, Бóга юстинна
отъ Бóга юстинна, рождённа, не сотворéн-
на, единосúщна Отцú, Имже вся быша.
Нáсь рáди человѣкъ, и нашего рáди спа-
сéнія сшéдшаго съ небéсъ, и воплотивша-
гося отъ Духа Святá и Маріи Дѣвы, и воче-
ловѣчшася. Распýтаго же за ны при Понтій-
стъмъ Пілатъ, и страдáвша, и погребённа.
И воскрéшшаго въ трéтій день, по писáні-
емъ. И возшéдшаго на небесá, и съдяща
одеснúю Отцá. И паки грядущаго со слá-
вою судити живымъ и мéртвымъ, Егóже
цárствію не бúдетъ концá. И въ Духа Свя-

таго, Господа животворящаго, 'Иже отъ Отца исходящаго, 'Иже со Отцемъ и Сыномъ спокланяема и славима, глаголавшаго Пророки. Во едину, святую, Соборную и Апостольскую Церковь. Исповедую едино крещение, во оставленіе греховъ. Чаяю воскресенія мертвыхъ: И жизни будущаго века, аминь.

Вопр. Яка наука дається тобі въ Символі віри?

Одв. Наука про единого Бога, славимого въ Святій Троїці; потімъ наука про Божу Церкву и її Таинства; а далі про воскресение мертвихъ и жизнь вічную.

Вопр. Якъ учить Символъ Віри про Бога, славимого въ Святій Троїці?

Одв. Учить, что Богъ есть единъ, тілько въ трохъ лицахъ, або Особахъ: Богъ Отецъ, Богъ Синъ, Богъ Духъ Святый. Не три Боги, а одинъ Богъ, и другого Бога нема ні на землі, ні на небі. Учить тако жъ, что Богъ, сотворивши все, що ми очима вбачаємъ и розумомъ досягаємъ, усімъ владіє и править по своїй волі.

Вопр. Якъ учить Символъ Віри про друге Лице, або Особу Святой Троїці?

Одвітъ. Учитьъ, что дру́ге Лицé Святої Троиці есть Богъ Синъ, единородний Синъ Бóжий, Госпо́дь и Спаситель нашъ Іисусъ Христо́съ. Не есть Іисусъ Христо́съ дру́гий Богъ, а той же самий Богъ, что и Богъ Отéць. Такъ якъ світъ, которий си́е одъ світа, не есть дру́гий світъ, а той же самий, одъ котóрого вінъ си́е; такъ и Іисусъ Христо́съ родíвсь напередъ всіхъ вікъ одъ істинного Бóга, а не сотворенъ, и самъ есть той же істинний Богъ. Учить та́ко жъ Символъ Віри, что Синъ Бóжий Іисусъ Христо́съ, змíловавшись надъ на́ми, зійшовъ зъ нéба на зéмлю, родíвсь одъ непорочної Діви Марії такімъ якъ ми чоловікомъ, опріч гріха, найтиемъ Святого Духа, показáвъ людямъ слóвомъ и дíломъ Бóжу вóлю и прáву, приня́въ за свою науку одъ нечестíвихъ всякі мúки, умérъ на кресті, — все для тóго, щобъ умилосéрдить за насъ Бóга Отця и спасít насъ одъ перворóдного гріха и одъ усіхъ іншихъ гріхівъ; умérши жъ на кресті, воскрéсъ на трéтій день и вознісся съ пречíстимъ Своімъ тіломъ на нéбо, а послі зновъ прийде ужé со слáвою на зéмлю судити всіхъ людéй, живіхъ и мéртвихъ.

Вопросъ. Якъ єучить Символъ Віри про трёте Лицé Святой Троицї?

Отв. Духъ Святый есть той же Богъ, що Отéць и Синъ. Одъ Бóга Отця родивсь Богъ Синъ, яко світъ одъ світа, и одъ Бóга Отця исходить Духъ Святый, яко світъ одъ світа. Святому Дúхові покланяємось таکъ, якъ и Бóгу Отцю и Бóгу Сíну, и та жъ сáма Ёму одъ настъ честь и слáва; Святый Духъ все-гдá глаголавъ до людéй черезъ Прорóківъ и Апóстолівъ.

Вопр. Якъ єучить Символъ Віри про Бóжу Цéрковъ?

Одв. Учить, що Бóжа Цéрковъ есть едíна, що Бóжа Цéрковъ есть *Собóрная и Апóстольская*.

Вопр. Чого Бóжа Цéрковъ едíна?

Одв. Того, що главá Цéркви Самъ Господь нашъ Іисусъ Христосъ.

Вопр. Чого Бóжа Цéрковъ святá?

Одв. Того, що вона не мóжеть у своїй пред-ковічній науці погрішати, або збива́тись изъ прямої дорóги до цáрства небéсного, бо управля́етця Святýмъ Дúхомъ, и наука ся зложена по Слóву Бóжому на вселéнськихъ

собóрахъ первосвятителями всіхъ Христи-
янськихъ Церквей.

Вопр. Чого Бóжа Цéрковь Собóрная и
Апóстольская?

Одв. Собóрная тогó, що вонá есть каѳолí-
ческая, а каѳолíческая знáчитъ вселéнсь-
кая, бо по всій вселéнній, по всёмú світу
всі йистинно віруюши люде всякого врéмя
и всякого нарóду, всі вонí чáда Собóрної
Цéркви; а Апóстольскою зовéтця Бóжа Цéр-
ква тимъ, що одъ самíхъ Апóстолíвъ Хри-
стóвихъ сохраняе вонá изъ рóду въ рíдъ
правослáвну науку и дáри Святóго Дúха.

Вопр. Якъ Бóжа Цéрква сохраняе изъ
рóду въ рíдъ дáри Святóго Дúха?

Одв. Господь Іисусъ Христóсъ вýбрavъ
дванáдцять Апóстолíвъ и послávъ імъ зъ
нéба Дúха Святóго. Апóстоли проповíдали
Евáнгелие по всёмú світу и всюди становí-
ли священноначáлие, поставляючи духóв-
нихъ пáстирей; поставляли жъ вонí ду-
хóвнихъ пáстирей на свящéнство, возла-
гаючи на голову імъ rúки свої, а черезъ се
рукоположéнне скhóдивъ на пáстирей невý-
димо Духъ Святýй, такъ якъ и на самíхъ

Апостолівъ відимо послі Христового вознесения. Святій Духъ даровавъ рукоположеннымъ духовнимъ пастырямъ силу и розумъ совершати Тайнства Церковні и наставляти людѣй віри. Съ тогó времѧ старши священнослужителі чи архіерéї Божіе до нашого часу рукополагають священниківъ и передавають імъ дара Святого Духа, и будуть передавати до конця світу.

Вопр. Скілько Церковнихъ Тайнствъ?

Одв.. Сімъ: Крещение, Миропомазание, Причащение, Покаяние, Священство, Бракъ и Елеосвящение.

Вопр. Що таке Крещение?

Одв. Крещение есть Тайство, въ которому віруючий окунаетца три рази въ воді во імя Отця, и Сына, и Святого Духа, и симъ Тайствомъ очищаєтца одъ первородного и всіхъ своїхъ гріхівъ, нарощаєтца вновъ для жізни святой, Богоугодної и приймаєтца въ братство Святой Церкви. Церква бо всімъ намъ духовна мати, и ми по Церкви всі—едине братство Християнське.

Вопр. Що таке Миропомазание?

Отв. Миропомазание есть Тайство, въ которому помазуютца при Крещениі части

тіла и черезъ се Тайнство сходять на крещёного дары Святого Духа.

Вопр. Що таке Причащение?

Одв. Причащение есть Тайнство, въ которому Християнинъ вкушае, въ видѣ хліба и вина, самаго Тіла и Кробы Христової, во оставленіе грехівъ и въ жизнь вічную.

Вопр. Що таке Покаяніе?

Одв. Покаяніе есть Тайнство, въ которому Християнинъ, возжадавши исправить свою жизнь, каетца передъ Священникомъ у грехахъ своихъ, и Богъ черезъ Свогого Служителя одпускае ёму грехи.

Вопр. Що такое Священство?

Одв. Священство есть Тайнство, въ которому Духъ Святый, черезъ Архиерейське рукоположеніе, поставляе достойно избранного Священника совершать Тайнства и наставлять людей закону Божому.

Вопр. Що такое Бракъ?

Одв. Бракъ есть Тайнство, которымъ женихъ и невеста, по доброй волѣ, сочетаются въ одну пару, благословленіемъ Церкви, для чистого сожития и благословленного рожденія и воспитанія детей.

Вопр. Що такé Елеосвящење?

Одв. Елеосвящење або Маслосвяtie есть Тáинство, въ котóруму болѧщого тáжкимъ недúгомъ помáзуютъ освящењнимъ елéемъ, мóлятця объ ёго исцілéниi, и Богъ прощае ёмú гріхí рáди усéрднихъ молýтовъ ёго и покаяния.

Вопр. Якъ учить Сíмволъ Вíри про воскресéние мéртвихъ и про бúдущую жизнь?

Одв. Учить, что всi помéршиi люде колíсь воскрéснутъ изъ своiмъ тiломъ, и вже тодi тiло iхъ бúде нетлінne и нерозрушíme, и не бúде концá блажéнству дóбрихъ людéй и мúкамъ людéй нечестíвихъ.

Вопр. Якъ мóжеть чоловíкъ зробítъця дóбримъ?

Одв. Черезъ благодáть, чи то спасítельную сíлу Бóжу, котóру ми получаeмъ одъ Бóга по нашíй вíрі молýтвою.

Вопр. Якá молýтва найлúчча изъ усíхъ молýтвъ?

Одв. Та, котóроi Самъ Господь нашъ Іисусъ Христóсъ учíвъ Апóстолівъ.

Вопр. Якъ читáетця Молýтва Господня?

Одв. Отче нашъ, Иже еси на небесéхъ: да святíтся імя Твоé, да прийдетъ цáрствie

Твоé: да бúдетъ вóля Твой, яко на небесí
и на землí. Хлéбъ нашъ насу́щный дажь
намъ днесъ, и остави намъ дóлги на́ша, яко-
же и мы оставляе́мъ должникóмъ на́шимъ.
И не введí насъ во искушénie, но изба́ви
насъ отъ лукáваго. 'Яко Твоé есть цárство,
и сíла, и слáва, во вѣки, ами́нь.

Вопр. Чогó ми прóсимъ у Бóга словáми:
да святýтся ю́мя Твоé?

Одв. Прóсимъ мýрної и любóвної жýзни,
бо ю́мя Бóже святýтця міжъ на́ми тýлько мý-
ромъ и любóвью.

Вопр. Чогó прóсимъ словáми: да прий-
детъ цárствie Твоé?

Одв. Прóсимъ, щобъ воцарíлась Бóжа
прáвда на землі, бо нí въ кóму немá прáвди
безъ помýлки, тýлько въ еди́ному Бóзі.

Вопр. Чогó прóсимъ словáми: да бúдетъ
вóля Твой?

Одв. Прóсимъ, щобъ усé на землі робý-
лось по вóлі Бóжíй, бо вóля Бóжа розумній-
ша одъ усякої земної вóлі.

Вопр. Чогó прóсимъ словáми: хлéбъ нашъ
насу́щный дажь намъ днесъ?

Одв. Прóсимъ, щобъ Богъ тýлько сей день

продéржавъ нась на світі, а думкою про
дáльше врéмя себé не тревóжимъ, не знаю-
чи, щó зъ нáми бúде и надíючись на Гó-
спода.

Вопр. Чогó прóсимъ словáми: *остáви
намъ дóлги нáша?*

Одв. Прóсимъ, щобъ Богъ простíвъ намъ
грíхý нáши, такъ якъ и ми прощаemъ тимъ,
хто виновáть передъ нáми.

Вопр. Чогó прóсимъ словáми: *не введý
насъ во искушénie?*

Одв. Прóсимъ одвернúть одъ нась такíй
случáі, въ котóрихъ трúдно вберегtýсь одъ
грíхá.

Вопр. Чогó прóсимъ словáми: *избáви насъ
отъ лукáваго?*

Одв. Прóсимъ избáвить нась одъ усякого
зла и одъ начáльника всему злу, лукáвого
диявола, котóрий есть нашъ найлютийший
вóрогъ, бо помагáе намъ у всякому грíху,
одъ наймéншого до найстрашнейшого, и
черезъ грíхъ хóче надъ нáми пановáти.

Вопр. Дé покázaní тобі прáвила Бого-
угóдної жýзни?

Одв. Въ десятý Зáповідяхъ Бóжихъ.

Вопр. Якъ читáются Бóжі Зáповіді.

Одѣ. Пе́рва зáповідь: Азъ есмь Господь Богъ твой, да не бу́дутъ тебъ бози ини рáзвѣ Менé.

Дру́га зáповідь: Не сотвори себѣ куми́ра, и вся́каго подобія, еліка на небесій горѣ, и еліка на землї нíзу, и еліка въ во-дахъ и подъ землѣю, да не поклонишися имъ, ни послужиши имъ.

Трéйтя зáповідь: Не вóзмеши юмене Гóспода Бóга твоегó всу́е.

Четвéрта зáповідь: Пóмни день субботний, ёже святити егó: шесть дней дѣлай, и сотвориши (въ нихъ) вся дѣла твоя, въ день же седмый суббота Гóсподу Бóгу твоему.

Пя́та зáповідь: Чти отца твоегó и ма-терь твою, да блáго ти бу́детъ, и да долго-лѣтенъ бу́деши на землї.

Шéста зáповідь: Не убій.

Сéма зáповідь: Не прелюбы сотвори.

Вóсьма зáповідь: Не укради.

Девáта зáповідь: Не послушествуй на дру́га твоегó свидѣтельства ложна.

Деся́та зáповідь: Не пожелáй жены ис-крепнняго твоегó, не пожелáй дому ближняго твоегó, ни селá егó, ни рабá егó, ни ра-

быни егó, ни волá егó, ни ослá егó, ни вся-
каго скотá егó, ни всегó, елика суть ближ-
няго твоегó.

Вопр. Чому навчáе тебé перва зáповідь?

Одв. Навчáе знать, почитáть, боятьця и
любить едíного тýлько Бóга.

Вопр. А якъ трéба почитáть Святíхъ Бó-
жихъ?

Одв. Не такъ, якъ Само́го Бóга, а тýлько
якъ угóдниківъ Бóжихъ, котóрі мóлятця Бó-
гу за на́ше спасéние; ищé жъ трéба старá-
тись намъ и жить такъ, якъ вонí жили на
свítі, въ незлóбі, братолóбі и всéкому
добрі.

Вопр. Чому навчáе тебé дру́га зáповідь?

Одв. Навчáе цурáтись ýдолівъ и не ве-
льть покланя́тись ніякій твáрі такъ, якъ
Бóгу.

Вопр. Якъ трéба чéствоватъ святíi ико-
ни?

Одв. Тréба іхъ чéствоватъ, а не боготво-
рить, затýмъ що иконы на té тýлько постáв-
лені, щобъ ми, дíвлячись на іхъ, споминá-
ли дíлá Бóжі и угóдниківъ Ёгó, и возноси-
лись умомъ до Бóга и до Святíхъ Бóжихъ.

Вопр. Чому навчáе тебé трéйтъ зáповідь?

Одв. Навчáе не призивáть Бóжого Ѵмѧ всíje, чи то дúрно, а призивáть тілько въ молýтві и въ вели́кому случáі, колý немá Ѵншого свидíтеля и застúпника прáви, опрічъ Бóга. Тýмъ-то бóжучись, абó присягáючи, трéба призивáть Ѵмѧ Бóже зъ вели́кою шанóбою и страхомъ.

Вопр. Чомý навчáе тебé четвéрта зáповíдь?

Одв. Навчáе въ воскрéсниі дні и въ празникý оставлять усі ділá и робóти, приходить у цéркву, а дóма вестí дóбру розмóву, угóдну Гóсподу.

Вопр. Чомý навчáе тебé пáта зáповíдь?

Одв. Навчáе шановáть и поважáть отця й матíрь, а съ тимъ и всякого, хто объ нась радíе, якъ отéць и мати.

Вопр. Чомý учíть тебé шéста зáповíдь?

Одв. Учíть не убивáть людéй.

Вопр. Чимъ чоловíкъ убивáе чоловíка?

Одв. Убивáе не однíми рукáми, а ѹ язикóмъ. Хто комý заподíє якé зло, той ужé тимъ зломъ и вбивáе чоловíка. Смерть хоть и не скóро прийде, а Богъ зна́тиме, хто вкоротíвъ чоловíковí вíку обýдою, печáлию, нúждою и всякимъ Ѵншимъ зломъ. Тýмъ-

то стрáшно обижáти когó бъ ні булó, щобъ не вчинýтись Кáиномъ передъ Гóсподомъ.

Вопр. Чому учýть тебé сéма зáповідь?

Одв. Учить жýти непорóчно зъ дру́гимъ пóломъ, такъ щобъ и себé до грíхá не довóдить и нíкóго йншого не спокушáти ле-дáчими словáми и дíлáми.

Вопр. Чому навчáе тебé вóсьма зáповідь?

Одв. Навчáе не займáть нíчóго чужóго, и щобъ одъ мéне не булó нíкóму нíякóго убýтку чи въ грóшахъ, чи въ худóбí, чи въ паши, чи въ чому бъ ні булó, щó не моé, а чужé добро.

Вопр. Чому навчáе тебé девята зáповідь?

Одв. Навчáе не клеветáть, не говорítъ непráви на другóго, чи то въ свидíтеляхъ, чи то въ донóсí, чи то въ осúдí, щобъ я чужóго дíла й слóва не зневажáвъ противъ сóвїsti моéi.

Вопр. Чому навчáе тебé десята зáповідь?

Одв. Навчáе, щобъ я не дивíвсь завý-дливимъ óкомъ на чужé добро, бо одъ за-виsti чоловíкъ, не поберíгшиcь, покýситця и на зло другóму чоловíковi.

ПОСЛОВИЦІ.

Пословиця живе зъ давніхъ давенъ міжъ народаомъ. Се намъ прѣдківський завітъ, якъ трéба світъ розуміти, якъ міжъ людьмі обертаись. Чоловікъ одінь по собі помиляєтца въ слóві и въ мóві, скáже не до ладу, зробить не до розуму. Якъ же увесь народъ устоїтца на якому розумному да доладнёму слóві, то такé слово бude вже не хибнé. Тýмъ-то, хто хоче піддержать свою річъ, щобъ більше дано ій віри, що вона не дурніця, той обшираетца на пословицю, яко на отцевське ѹ прѣдківське доброе випробоване слово. Отсé жъ на науку всяко-му печатаемъ и тутъ котóрі кращі пословиці.

Богъ — Ба́тько: якъ бude нась держати,
то бude ѹ го́довати.

Богъ ба́чить зъ неба, що кому́ трéба.

Кому́ Богъ поможе, то все переможе.

Добре братство краще багатства.

Дурень камінь у воду вкине, а десять розумнихъ не витягне.

Не плюй у колодязь: згодітця напітьця.

Правда не втоне въ воді, не згорить у огні.

Не той козакъ, що поборовъ, а той, що вівернувсь.

Брехнєю світъ прїдешъ, да назадъ не веरнесся.

Де врода, тамъ и сила.

Не вміре віківий, тілько часовий.

Отцева й материна молитва зо дна моря рятує, а проклінъ у каложі топить.

Прóханий шматокъ горло дерé.

За дурною головою нема ногамъ упокою.

Кого Богъ хоче покарати, то пе́рше розумъ одийме.

Лінівий двійчи робить, скупій двійчи тратить.

Чужé переступí, да не займí.

Вйори мілко, а посій рідко, — уродитця дідько.

Булó вчýти, якъ у-перекъ подушечки лежа́ло, а вже вподовжъ!

Науки за плечима не носить.

Не штúка наука, а штúка розумъ.

Розумний молитця, а дурень плаче.

Душі не вбивай — пра́вду виявляй.

Нехáй бúде, якъ кáжуть лóде.

Громáда — вели́кий чоловíкъ!

Пóти стáрець плóхий, пóки собáки не
остýплють.

Не той убóгий, що ма́ло ма́е, а той, що
багáто жадáе.

Хто гóденъ, той пе голóденъ.

Трудя́ща копíйка годúє до вíка.

Хвалí чужé, а своé й безъ похвáлокъ
дóбре.

Ледáча та дíвка, що самá себé хвálить.

Не будь нí гíркíй, нí солóдкíй: бúдешъ
гíркíй — прокленúть, а солóдкíй — прогли-
нúть.

Що бúде, те бúде, а бúде té, що Богъ
дастъ.

АРИОМЕТИКА.

Наука Ариометика навчáе насъ, якъ вестí щотъ або лічбу всякої вéщи и всякого дíла. Для сёго трéба знать, якъ пíшутся цíфри, котóрими ведéтца щотъ. Пíшутся вони такъ:

Одýнъ	1.
Два	2.
Три	3.
Чотýрі	4.
Пять	5.
Шість	6.
Сімъ	7.
Вíсімъ	8.
Дéвять.	9.
Дéсять	10.
Одина́дцять	11.
Дванáдцять	12.
Тринáдцять	13.
Чотирнáдцять	14.

Пятнáдцять	15.
Шістнáдцять	16.
Сімнáдцять	17.
Вісімнáдцять	18.
Дев'ятнáдцять	19.
Двáдцять	20.
Трýдцять	30.
Сóрокъ	40.
Пятьдесáтъ	50.
Шістьдесáтъ	60.
Сімдесáтъ	70.
Вісімдесáтъ	80.
Девяносто	90.
Сто	100.
Двíстi	200.
Триста	300.
Чотириста	400.
Пять сотъ	500.
Шість сотъ	600.
Сімъ сотъ	700.
Вісімъ сотъ	800.
Дéвять сотъ	900.
Тýсяча	1000.
Двi тýсячи	2000.
Три тýсячи	3000.
Чотири тýсячи	4000.

П'ять тисячъ	5000.
Шість тисячъ	6000.
Сімъ тисячъ	7000.
Вісімъ тисячъ	8000.
Дев'ять тисячъ	9000.
Десять тисячъ	10000.

Оцё жъ пέрвиі цíфри: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 зовútца *одиницями*, потімъ ажъ до 99 зовútца *десятки*, а далі *сотні* и *тисячи*. Нехай буде написане такé число 8952; то одиниці будуть стоять на пérвому місті одь прáвої руки, и іхъ тутъ 2; десятки на другому, и іхъ тутъ 5; сотні на трéтому, и іхъ тутъ 9; тисячи на четвéртому, и іхъ тутъ 8. Тимъ и читáетца се число такъ: вісімъ-тисячъ, дев'ять-сотъ, пять десятъ, два. Коли жъ пíшутца десятки тисячъ, то будуть стоять на пátому місті, сотні тисячъ — на шéстому, миліони — на сémому. Нехай стоятиме такé число: 2862528. Хто хóче ёго прочитáть, той перелічить цíфри, почáвши одь прáвої руки. Послідня цíфра 2 буде сéма по щóту; знáчить вона покáзує, что се не дві сотні, не дві тисячи, а два миліони. Нíжче миліонівъ стоять сотні тисячъ. Отъ и читáемъ: два миліони, вісімъ сотъ шість десятъ дві тисячи. Нíжче тисячъ стоять сотні, а тамъ десятки, а нíжче всіхъ одиниці. Отъ и читáемъ: два миліони, вісімъ сотъ, шість

деся́ть дві ти́сячи, пять сотъ двадцать вісімъ. Якъ же кото́ре місто порожне, що нема або одиниць, або десятківъ, або сотень, чи ти́сячъ, то пишетца тамъ 0 и читáючи не вимовляєтца ніякъ. Отъ стоіть 500. На пе́рвому місті 0, на дру́гому 0, а на трéтому 5; трéте жъ місто покáзує сотні,—значить пять сотъ рівно, безъ десятківъ и одиниць. Нехай же стоіть такé число: 20048. На пе́рвому місті вісімъ одиниць, на дру́гому чотирі десятки, значить сорокъ вісімъ, а на трéтому сотень нема, на четвéртому ти́сячъ нема, а на пято-му десятківъ ти́сячъ два. Отъ и читáєтца: двадцать ти́сячъ сорокъ вісімъ.

Навчíвшись писати и вимовляти чи́сла, можна імí робитъ спрáви, котóрихъ чотирі: складáнне, óдлічъ, помножéнне и поділъ.

ПЕРВА СПРАВА, СКЛАДÁННЕ.

Склада́ютца чи́сла такъ. Пишутца одні підъ дру́гими такъ, щобъ одиниці стояли підъ одиницями, десятки підъ десятками, сотні підъ сотнями, и далі, и далі. Отъ у тéбе на одній дýві уроди́ло 23 кóпи жита, на дру́гій 114, на трéтій 52, на четвéртій 240. То й напиши іхъ такъ:

23

114

52

240

Теперъ підчеркні и складуй 3 да 4 бўде 7, да 2 бўде 9, и пиші 9 підъ чертою. Потімъ складуй такъ десятки: 2 да 1 бўде 3, да 5 бўде 8, да 4 бўде 12; пиші 2 підъ десятками, а 1 однесі до сотенъ и складуй изъ нимъ сотні: 1 да 1 бўде 2, да ще 2 бўде 4; пиші 4 підъ сотнями. Отъ и вийде воно въ тёбе такъ:

$$\begin{array}{r} 23 \\ 114 \\ 52 \\ \hline 240 \\ 429 \end{array}$$

Теперъ и бачишъ, що въ тёбе всёго вродило на чотирохъ нівахъ 429 кіпъ.

Аббо отъ ти продаешъ жито. Упервый разъ продавъ и записаў 352 пуди; у другий разъ 800 пудъ; у третій 1028 пудъ, у четвертий 23562 пуди, у п'ятий 2241 пудъ, у шестий 389 пудівъ. Зложи іхъ такъ, якъ показано, то ю будешъ знать, скілько всіхъ пудъ ти віпродажавъ за шість разъ. Вішишемъ іхъ и зложимъ. (Нулі минаются при складуванні.)

$$\begin{array}{r} 352 \\ 800 \\ 1028 \\ 23562 \\ 2241 \\ 389 \\ \hline 28372 \end{array}$$

Вихідить, що ти продавъ 28372 пуди. Оде жъ тай чиєла, которі складаютца, зовутца *складаемі*, а которе виходить послі складання підъ чертюю, зоветца *суммою*.

Отъ ищё задачи:

1526	5621	2638
4200	102	1021
3681	3626	30000
1186	21500	80020
<hr/> 10593	<hr/> 60299	<hr/> 50300
	<hr/> 91148	<hr/> 261
		<hr/> 164240

ДРУГА СПРАВА, одлічъ.

Ся справа робитца тоді, якъ трéба изъ якого числа одлічить яку чàсть. Отъ у тéбе на рукáхъ 3849 рублівъ, а тобі трéба одлічить, або oddíлить изъ іхъ 1427 рублівъ, то, щобъ узнатъ, скілько въ тéбе останетца, пиши сперва одно число, а підъ нимъ друге и підчеркній, оттакъ:

3849

1427

Тéперь одлічуй одиниці одъ одиниць — 7 одъ 9 бу́де 2 — и пиши підъ одиницями унизу підъ чертюю; потімъ десятки — 2 одъ 4 бу́де 2 — и пиши підъ чер-

тóю ; дálі сótні — 4 одъ 8 бўде 4 — и пиши підъ сótнями ; а дálі тíсячи — 1 одъ 3 бўде 2 — и пиши внизу . Тоді вийде въ téбе такъ :

$$\begin{array}{r} 3849 \\ - 1427 \\ \hline 2422 \end{array}$$

Отъ и знаешъ , что въ téбе осталось 2422 рублі .

Знáй же , что перве числó , одъ котóрого одлíчуешъ , зовéтца зменшáемe ; дру́ге , чи котóре одлíчуешъ , зовéтца одлíчúемe ; а трéте , что осталéтца за одлíччу , зовéтца оstanok .

Чáсто бувáе , что у зменшáемому числó одиниць мénше , нíжъ числó одиниць у одлíчúемому , або тожъ , у десяткахъ , чи сótняхъ , чи що ; тоді займáють одиницю одъ сусíдней цíфри зъ лíвóї руки да й одлíчуютъ изъ двохъ . Отъ такíй приклáдъ :

$$\begin{array}{r} 532 \\ - 261 \\ \hline \end{array}$$

Тутъ 1 изъ 2 бўде 1 . Отъ и пíдпíшемъ пíдчеркнувши :

$$\begin{array}{r} 532 \\ - 261 \\ \hline 1 \end{array}$$

Дálі 6 изъ 3 не мóжна одлíчить , бо 3 мénше 6 ; то займáешъ зъ лíвóго бóку одиницю и вже тоді 6 одъ 13 бўде 7 . Отъ и пíдпíшемъ :

$$\begin{array}{r} 532 \\ 261 \\ \hline 71 \end{array}$$

Теперъ осталось 2 изъ 5, а одъ 5 занялъ ми одиницю, то вже 2 изъ 4 буде 2. Отъ и підпишемъ:

$$\begin{array}{r} 532 \\ 261 \\ \hline 271 \end{array}$$

Отъ ище задачи:

$$\begin{array}{r} 63201 \\ 32640 \\ \hline 30561 \end{array} \quad \begin{array}{r} 40003 \\ 12321 \\ \hline 27682 \end{array} \quad \begin{array}{r} 82728 \\ 35689 \\ \hline 47039 \end{array}$$

ТРЕТЬЯ СПРАВА, ПОМНОЖЕНИЕ.

Ся справа тоді бувáе нужна, якъ однó й те жъ самé число, отъ хотъ бý 322, трéба булó взять пятьдёсять чи двадцать разъ. Отъ нехай ти заплатíвъ кому чотирі рази по 322 рублівъ, и коли хочешъ знатъ, скілько всéго ти заплатíвъ, пиши 322, а підъ одиницами пиши 4, и підчеркні, оттакъ:

$$\begin{array}{r} 322 \\ 4 \\ \hline \end{array}$$

Теперъ помножай на 4 пérше одиниці, потімъ десятки, потімъ сотні, и підпишуй усіке на своєму місті. Оттакъ: чотирижды 2, або чотирі рази 2, або дважди чотирі, се все однó буде 8, и пиши підъ одиницами.

Изноўъ двáжды 4 бўде 8 ; сю цíфру пиші підъ десятками. Далі чотирижды 3 , або трíжды 4 , бўде 12 ; пиші підъ сótнами . Отъ и вийде въ тéбе такъ :

322

4

1288

Тепéрь и знаешъ , что за чотири рази заплатíвъ ты 1288 рублівъ .

Заміть же , что пéрве число , котóре помножáетця , зовéтця *мнóжиме* ; дру́ге число , на котóре помножáетця пéрве , зовéтця *мнóжитель* ; а трéте число , котóре виходить одъ помножéння , зовéтця *добýтокъ* .

Отъ ищé задáча :

754

3

2262

Тутъ трíжды 4 булó 12 ; то 2 пíшетця , а 1 замічáетця . Пóслі трíжды 5 бўде 15 , да той 1 , що замітивсé , буде 16 . Отъ 6 пíшетця , а 1 изноўъ замічáетця . Далі трíжды 7 бўде 21 , да 1 , то бўде 22 . Значить три рази 754 бўде 2262 .

Ищé задáча : 5413 узять 32 рази . Отъ и пíшемъ :

5413

32

10826

16239

173216

Тутъ помножили ми 5413 пérше на 2 , отъ и вийшло підъ чертю 10826; потімъ помножили на 3 и почали підписуватъ противъ 3-хъ , а послі підчеркнули, да обидва добутки зложили такъ, якъ робитца складанне. Отъ и знаемъ, що якъ узять 5413 тридцять два рази, то буде 173216.

Нехай же буде така задача :

$$\begin{array}{r} 5000 \\ \times 20 \\ \hline \end{array}$$

Се значить, щобъ 5000 узять 20 разъ. Тоді підчеркнуть и всі нулі виставить у-рядъ, а числа помножить. Отъ и вийде :

$$\begin{array}{r} 5000 \\ \times 20 \\ \hline 100000 \end{array}$$

Отъ ищё задачи :

$$\begin{array}{rcc} 30080 & 4620 & 43465 \\ \times 30 & \times 340 & \times 3002 \\ \hline 902400 & 184800 & 86930 \\ & 1386 & \underline{130395} \\ & \hline 1570800 & 130481930 \end{array}$$

Помножаючи на яку-небудь ціфру, трéба починать підписуватъ якъ-разъ противъ неї. Отъ нехай би 522 трéба було взяти 333 рази; то помноженне пишетца такъ :

522	
333	
<hr/>	
1566	
1566	
<hr/>	
1566	
<hr/>	
173826	

А щобъ добрѣ помножасть, трѣба вівчить тяблічку помноженія, котоරа тутъ припечатана. Читать, же ії такъ: Дважди два — четырі, дважди три — шість, и далі; а якъ дійдешъ до трохъ, то *трїжди* читай; до четырехъ — *четырижди*, до пяті — *пятьма* до шесті — *шестьма*, до семі — *сема*, до восьмі — *восьма*, до девяті — *девятьма*.

Таблица помножения.

2	×	2	=	4	5	×	5	=	25
2	×	3	=	6	5	×	6	=	30
2	×	4	=	8	5	×	7	=	35
2	×	5	=	10	5	×	8	=	40
2	×	6	=	12	5	×	9	=	45
2	×	7	=	14	5	×	10	=	50
2	×	8	=	16	<hr/>				
2	×	9	=	18	6	×	6	=	36
2	×	10	=	20	6	×	7	=	42
3	×	3	=	9	6	×	8	=	48
3	×	4	=	12	6	×	9	=	54
3	×	5	=	15	<hr/>				
3	×	6	=	18	7	×	7	=	49
3	×	7	=	21	7	×	8	=	56
3	×	8	=	24	7	×	9	=	63
3	×	9	=	27	7	×	10	=	70
3	×	10	=	30	<hr/>				
4	×	4	=	16	8	×	8	=	64
4	×	5	=	20	8	×	9	=	72
4	×	6	=	24	8	×	10	=	80
4	×	7	=	28	<hr/>				
4	×	8	=	32	9	×	9	=	81
4	×	9	=	36	9	×	10	=	90
4	×	10	=	40	10	×	10	=	100

ЧЕТВÉРТА СПRÁVA, поділъ.

Якъ бй кому трéба булó поділить на рівні ча́сті грóши, або жýто, то для сёго есть у Ариомéтиці спráва *поділъ*. Отъ нехáй би трéба булó 483 поділить на 23 рівні ча́сті; то пíшутъ такъ:

$$483 \Big| 23$$

Опé жъ 483 зовéтця *ділýме*, а 23 *ділýтель*, а всяка 23 ча́сть бўде зватись *частýна*. Беремъ заразъ дві цíфри одъ лівої руки, юменно 48 и говоримъ 23 у 48 бўде 2 рази. И пíшемъ:

$$\begin{array}{r} 483 \Big| 23 \\ \hline 2 \end{array}$$

Потімъ 23 помножáемъ на 2 и підпíсуемъ добúтокъ підъ 48; юменно:

$$\begin{array}{r} 483 \Big| 23 \\ 46 \Big| 2 \\ \hline \end{array}$$

Далі одлічимъ добúтокъ 46 одъ 48. Остáнетця підъ чертóю 2. До числа добавимо трéйтю цíфру 3; буде підъ чертóю 23; и тогді задáча ювитца вже такою:

$$\begin{array}{r} 483 \Big| 23 \\ 46 \quad 2 \\ \hline 23 \end{array}$$

Изноў говоримъ 23 у 23 бўде 1 разъ; изноў пíшемъ у частýні 1; помножáемъ на ёго 23 и добúтокъ

одлічуємъ одь 23 ; въ остатці не бўде нічого. А задача явитця такою :

$$\begin{array}{r} 483 \longdiv{23} \\ 46 \quad \underline{21} \\ \hline 23 \\ 23 \\ \hline \end{array}$$

»

Отъ и вийшло , що якъ поділіти 483 на 23 часті , то всяка часть бўде 21 .

Бувáе часомъ , що приписавши до остатку однú цíфру дíлимого , дíлитель въ ёму не поміщаєтця ; въ такому разі пишуть у частині 0 , а до остатку дописують другу цíферу дíлимого и роблять спрáву , якъ казано . Се трапитця въ сіхъ задачахъ :

$$\begin{array}{r} 65683496 \longdiv{20} \\ 60 \dots \dots \quad \underline{3284174} \\ 56 \dots \dots \\ 40 \dots \dots \\ \hline 168 \dots \dots \\ 67508 \longdiv{42} \qquad \qquad \qquad 300022 \longdiv{130} \\ 42 \dots \quad \underline{1607} \qquad \qquad \qquad 260 \dots \quad \underline{2307} \\ 255 \dots \qquad \qquad \qquad 80 \dots \qquad \qquad \qquad 400 \dots \\ 252 \dots \qquad \qquad \qquad \underline{34} \dots \qquad \qquad \qquad 390 \dots \\ 308 \qquad \qquad \qquad 20 \dots \qquad \qquad \qquad 1022 \\ 294 \qquad \qquad \qquad \underline{149} \qquad \qquad \qquad 910 \\ 14 \qquad \qquad \qquad \underline{140} \qquad \qquad \qquad \underline{112} \\ \hline 96 \\ 80 \\ \hline 16 \end{array}$$

ПОВІРКА ЧОТИРОХЪ СПРАВЪ.

Повірить, чи такъ зроблено складанне можна черезъ одлічъ. Одкінуть одинъ рядъ складаємихъ чисель, а всі безъ єго зложитъ и одлічить одъ сумми. Коли въ останку вийде одкінтий рядъ, то нема въ складанні помилки. Зробимо прикладъ:

$$\begin{array}{r} 1620 \\ 120 \\ 580 \\ \hline 2320 (*) \\ 700 \\ \hline 1620 \end{array}$$

Повірка одлічу робитця черезъ складанне. Зложитъ одлічуєме зъ останкомъ, и якъ вийде зменшáєме, то нема помилки. Прикладъ:

$$\begin{array}{r} 2683 \\ 1500 \\ \hline 1183 \\ \hline 2683 \end{array}$$

(*) Тутъ одкидаєтца перший рядъ складаємихъ чисель 1620, а складуютьца два останні ряди 120 и 580, и якъ одлічитця сума, що вийшла одъ сего вже складання, 700, одъ сумми, що попéредъ вийшла, то отъ и виходить одкінтий рядъ 1620.

Повірка *помноження* робитця черезъ поділъ. Поділъ добутокъ на множителя, и коли вийде помножаєме, то нема помилки. Прикладъ:

$$\begin{array}{r}
 4286 \\
 32 \\
 \hline
 8572 \\
 12858 \\
 \hline
 137152
 \end{array}
 \qquad
 \begin{array}{r}
 137152 \Big| 32 \\
 128 \dots \Big| 4286 \\
 \hline
 91 \dots \\
 64 \dots \\
 \hline
 275 \\
 256 \\
 \hline
 192 \\
 192 \\
 \hline
 \end{array}$$

»

Повірка *поділу* робитця черезъ помноженіе. Помножить частину на ділителя и приложитъ остаточокъ, и коли вийде діліме, то нема помилки. Прикладъ:

$$\begin{array}{r}
 8620 \Big| 55 \\
 55 \dots \Big| 156 \\
 \hline
 312 \\
 275 \\
 \hline
 370 \\
 330 \\
 \hline
 40
 \end{array}
 \qquad
 \begin{array}{r}
 156 \\
 55 \\
 \hline
 780 \\
 780 \\
 \hline
 8580 \\
 8580 \\
 \hline
 40
 \end{array}
 \qquad
 \begin{array}{r}
 8620
 \end{array}$$

НАЗВАНІ ЧИСЛА.

Числа самі по собі, якъ отъ: 2, 8, 100, зовутця *простими*; якъ же вони якъ-небудь названі, якъ отъ: 2 пуди, 8 рублівъ, 100 верстъ, то зовутця *названими*.

Щобъ добрѣ висчѣтуватъ названиі чиѣла, трѣба знать усѧкі званиї. Для сїго вївчи оцю роєпнсь:

У версті 500 сажнівъ; у сажні 3 аршины; у аршині 16 вершківъ.

У чётверті 8 четвериківъ або мірокъ, у четверику або мірці 8 гащицівъ.

У пуді 40 фунтівъ; у фунті 32 лоти; у лоті 3 золотникі.

У годі 12 місяцівъ, у місяці 30 днівъ (*), у дні 24 часій, у часі 60 минутъ. А всѣг҃о въ году триста шістьдесятъ пять днівъ.

У рублі 100 копіекъ.

СПРАВА РОЗДРІБЪ.

Трапляєтца въ щоті роздробитъ на найменші званиї яке-небудь числó. Ся справа зовѣтца *роздрібъ*; а робитца вонá такъ. Нехай би довелося роздробитъ 4 версті, 28 сажнівъ и 2 аршины на вершкі, щобъ знать скілько вершківъ вийде изъ 4 верстъ, 28 сажнівъ и 2 аршины. То заразъ 4 версті помножимъ на 500 сажнівъ, бо въ версті сажнівъ пять сотъ. Вийде вонó такъ.

(*) Місяці не всі рівні, іменно: у генварі 31, у февралі 28, а въ високосний годъ 29 днівъ, у марті 31, у апрелі 30, у маї 31, у іюні 30, у іюлі 31, у августі 31, у сентябрі 30, у жовтні 31, у листопаді 30, у грудні 31 день.

$$\begin{array}{r} 4 \\ 500 \\ \hline 2000 \end{array}$$

До сіхъ 2000 сажнівъ, которі вийшли съ 4 верстъ, прикладуемъ тіі 28 сажнівъ, которі есть у задачі. Вийде такъ:

$$\begin{array}{r} 4 \\ 500 \\ \hline 2000 \\ 28 \\ \hline 2028 \end{array}$$

сажнівъ

Щобъ узнать, скілько въ сіхъ 2028 сажняхъ аршинъ помножимъ іхъ на 3, бо въ сажні три аршины. Вийде такъ:

$$\begin{array}{r} 4 \\ 500 \\ \hline 2000 \\ 28 \\ \hline 2028 \end{array}$$

сажнівъ

$$\begin{array}{r} 3 \\ \hline 6084 \end{array}$$

аршинъ

До сіхъ 6084 аршинъ приложимъ 2 аршины, которі есть у задачі; вийде 6086 аршинъ. Щобъ узнать скілько въ нихъ вершківъ, помножимъ 6086 на 16, бо въ аршині 16 вершківъ. Тоді вся справа вийде въ нась такъ:

$$\begin{array}{r} 4 \\ \times 500 \\ \hline 2000 \\ + 28 \\ \hline 2028 \text{ сажнівъ} \\ \times 3 \\ \hline 6084 \\ + 2 \\ \hline 6086 \text{ аршинъ} \\ \times 16 \\ \hline 36516 \\ 6086 \\ \hline 97376 \text{ вершківъ.} \end{array}$$

Крестики \times ставитца въ справахъ для тога, щобъ означить помноженне, крестикъ $+$, щобъ означить складанне, а значокъ — показуе одлічъ.

Такъ же роздробляютца и всі іншиі звания. Отъ задачи :

1. Роздробить 50 четвертей, 6 четвериківъ и 5 гарніцівъ — на гарніці.

$$\begin{array}{r} 50 \text{ четвертей, } 6 \text{ четвериківъ, } 5 \text{ гарніцівъ.} \\ \times 8 \\ \hline 400 \\ + 6 \\ \hline 406 \text{ четвериківъ.} \\ \times 8 \\ \hline 3248 \\ + 5 \\ \hline 3253 \text{ гарніцівъ.} \end{array}$$

2. Скілько золотників у 20 пудахъ, 36 фунтахъ и 2 лотахъ?

$$\begin{array}{r} 20 \text{ пудъ, } 36 \text{ фунтівъ, } 2 \text{ лоти.} \\ \times 40 \\ \hline 800 \\ + 36 \\ \hline 836 \text{ фунтівъ.} \\ \times 32 \\ \hline 1672 \\ 2508 \\ \hline 26752 \\ + 2 \\ \hline 26754 \text{ лотівъ} \\ \times 3 \\ \hline 80262 \text{ золотниківъ} \end{array}$$

3. Скілько въ году минутъ?

$$\begin{array}{r} 1 \text{ годъ} \\ \times 365 \\ \hline 365 \text{ днівъ} \\ \times 24 \\ \hline 1460 \\ 730 \\ \hline 8760 \text{ часівъ} \\ \times 60 \\ \hline 525600 \text{ минутъ.} \end{array}$$

4. Скілько въ 2000 рублівъ копієкъ?

$$\begin{array}{r} 2000 \text{ рублівъ} \\ \times 100 \\ \hline 200000 \text{ копієкъ.} \end{array}$$

СПРАВА ПЕРЕВЕРТАННЕ.

Иноді нужно бувати въ щоті дрібні звания перевернутъ на велики. Ся справа зовѣтца перевертаннемъ.

Отъ нехай би вийшло въ мене въ щоті 97376 вершківъ; а я бъ хотівъ знатъ, скілько тутъ вийде верстъ; то заразъ трéба вершкі ділить на старше звание, на аршини. У аршині 16 вершківъ, то 97376 и поділить на 16 :

$$\begin{array}{r} \text{верш.} \\ 97376 \Big| 16 \\ 96 \dots \Big| \underline{6086 \text{ аршинъ.}} \\ \hline 137. \\ 128. \\ \hline 96 \\ 96 \\ \hline \end{array}$$

»

Поділивши 97376 вершківъ на 16, ми бачимъ, що вийшло зъ нихъ 6086 аршинъ. Скілько жъ у сіхъ аршинахъ верстъ? Будемъ ділить и аршини на старше звание, такъ якъ вершкі. У сажні 3 аршини, Розділимъ 6086 аршинъ на 3.

$$\begin{array}{r} \text{арш.} \\ 6086 \Big| 3 \\ 6 \dots \Big| \underline{2028 \text{ сажнівъ}} \\ \hline 08. \\ 6. \\ \hline 26 \\ 24 \\ \hline 2 \text{ аршини.} \end{array}$$

Вийшло зъ 6086 аршинъ 2028 сажнівъ и 2 аршины.
Скілько жъ у сіхъ сажніхъ верстъ? Розділимъ іхъ на
500, бо въ версті 500 сажнівъ.

$$\begin{array}{r} \text{сажн.} \\ 2028 \Big| 500 \\ 2000 \hline 4 \text{ версті} \\ \hline 28 \text{ сажнівъ} \end{array}$$

Отъ и виходить, что въ 97376 вершкахъ 4 версті,
28 сажнівъ и 2 аршины. А що воно іменно такъ, то се
ми бачимо съ тóго, що, роздробивши въ прéжній задáчі
4 версті, 28 сажнівъ и 2 аршины на вершкі, ми полу-
чíли 97376 вершківъ.

Такъ завсегдá можна рóздрібъ повíрить перевертáн-
немъ, а перевертáнне роздрóбомъ.

Вíзьмемъ для задáчъ тíї самíї чýсла, що новихó-
дили у насъ изъ роздрóбу.

1. Скілько четвертей у 3253 гарнцяхъ?

$$\begin{array}{r} \text{гарнц.} \\ 3253 \Big| 8 \\ 32 \dots 406 \Big| 8 \\ \hline 53 \ 40 \ . \Big| 50 \text{ четвертей} \\ 48 \hline 6 \text{ четвериківъ} \\ \hline 5 \text{ гарнцівъ} \end{array}$$

Виходить: 50 четвертей, 6 четвериківъ и 5
гарнцівъ.

2. Скілько пудъ у 80262 золотникъ?

$$\begin{array}{r}
 \text{золотн.} \\
 80262 \Big| 3 \\
 6 \dots \Big| 26754 \text{ лот.} \\
 \hline
 20 \dots \Big| 256 \dots \Big| 836 \text{ фунт.} \\
 18 \dots \Big| 115 \dots 80 \Big| 20 \text{ пудъ} \\
 \hline
 22 \dots \Big| 96 \dots 36 \text{ фунтівъ} \\
 21 \dots \Big| 194 \\
 \hline
 16 \dots \Big| 192 \\
 15 \dots \Big| 2 \text{ лоти} \\
 \hline
 12 \\
 12 \\
 \hline
 0
 \end{array}$$

Виходить: 20 пудівъ, 36 фунтівъ и 2 лоти.

3. Скілько годъ у 52560 минутахъ?

$$\begin{array}{r}
 \text{минут.} \\
 52560 \Big| 60 \\
 480 \dots \Big| 8760 \text{ час.} \\
 \hline
 456 \dots 72 \dots \Big| 365 \text{ дн.} \\
 420 \dots 156 \dots \Big| 365 \text{ 1 годъ} \\
 \hline
 360 \dots 144 \dots \\
 360 \Big| 120 \\
 \hline
 0
 \end{array}$$

Виходить: рівно 1 годъ.

4. Скілько рублівъ у 200000 копійкахъ?

$$\begin{array}{r}
 \text{коп.} \\
 200000 \Big| 100 \\
 200 \dots \Big| 2000 \text{ рублівъ.} \\
 \hline
 000
 \end{array}$$

Виходить: 2000 рублівъ.

СПРАВА, СКЛАДАННЕ НАЗВАННИХЪ ЧИСЕЛЪ.

Нехай би трéба було зложити докупи:

$$\begin{array}{r}
 5 \text{ верстъ} \quad 400 \text{ сажнівъ} \quad 2 \text{ аршіни} \\
 8 \quad — \quad 100 \quad — \quad 1 \quad — \\
 14 \quad — \quad 482 \quad — \quad 2 \quad —
 \end{array}$$

Починати сю справу трéба одъ мénшого звáння. Зложити пérше аршіни: 2 да 1, да 2 вийде 5 аршінъ. Перевернути ихъ на сажні:

$$\begin{array}{r}
 \text{арш.} \\
 5 \Big| 3 \\
 3 \Big| 1 \text{ саж.} \\
 \hline
 2 \text{ арш.}
 \end{array}$$

Вийде 1 сажень и 2 аршіни. Два жъ аршіни написа́ть підъ аршінами, а одинъ сажень приложи́ть до сажнівъ и склада́ть тоді вже сажні. Вийде всéго 983 сажні, — більшъ ніжъ у версті; то трéба перевернути іхъ на вéрсти:

$$\begin{array}{r}
 \text{сажн.} \\
 983 \Big| 500 \\
 500 \Big| 1 \text{ верста} \\
 \hline
 483 \text{ сажні}
 \end{array}$$

483 сажні писа́ть підъ сажніми, а 1 версту приложи́ть до верстъ и скла́дувать вे́рсти. Отъ и вийде вся спра́ва такъ:

$$\begin{array}{r} 5 \text{ верстъ } 400 \text{ сажнівъ } 2 \text{ арш.} \\ 8 \quad — \quad 100 \quad — \quad 1 \quad — \\ 14 \quad — \quad 482 \quad — \quad 2 \quad — \\ \hline 28 \text{ верстъ } 483 \text{ сажні } 2 \text{ арш.} \end{array}$$

Отъ ищё зада́чи:

$$\begin{array}{r} 300 \text{ четвертей } 6 \text{ четвериківъ } 3 \text{ гárнці} \\ 100 \quad — \quad 4 \quad — \quad 4 \quad — \\ 1000 \quad — \quad 7 \quad — \quad 6 \quad — \\ 5862 \quad — \quad 3 \quad — \quad 0 \quad — \\ \hline 7464 \text{ чéтвёрті } 3 \text{ четвериківъ } 5 \text{ гárнцівъ} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 300 \text{ пудъ } 32 \text{ фúнти} \\ 600 \quad — \quad 20 \quad — \\ 826 \quad — \quad 39 \quad — \\ 3000 \quad — \quad 2 \quad — \\ 16 \quad — \quad 0 \quad — \\ \hline 6744 \text{ пуди } 13 \text{ фúнтівъ} \end{array} \qquad \begin{array}{r} 120 \text{ рублівъ } 52 \text{ кошійки} \\ 600 \quad — \quad 90 \quad — \\ 10 \quad — \quad 87 \quad — \\ 1852 \quad — \quad 3 \quad — \\ 4222 \quad — \quad 60 \quad — \\ \hline 6806 \text{ рублівъ } 92 \text{ кошійки} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 5 \text{ годъ } 2 \text{ місяці } 27 \text{ день} \\ 1 \quad — \quad 11 \quad — \quad 20 \quad — \\ 4 \quad — \quad 10 \quad — \quad 13 \quad — \\ \hline 12 \text{ годъ } 4 \text{ місяць } 0 \text{ день} \end{array}$$

СПРАВА ОДЛІЧЪ НАЗВАНИХЪ ЧИСЕЛЬ.

Тутъ одлічуютьца мénші звáння зъ мénшихъ, а більші зъ більшихъ, такъ якъ и въ прóстихъ числахъ; тілько, якъ у зменшáемому мénше бúде, ніжъ въ одлічúемому, то одъ стárшого звáння берéтца одиниця, роздробляєтца на мénше звáнне, приклáдуетца до зменшáемого, и тоді вже зъ ёго одлічують. Отъ нехáй бúде трéба съ 14 рублівъ 40 копiёкъ одлічить 2 рублі и 82 копiйки. Напишемо порýдкомъ:

$$\begin{array}{r} 14 \text{ рублівъ } 40 \text{ копiёкъ} \\ 2 \quad - \quad 82 \quad - \\ \hline \end{array}$$

Зáразъ бáчимъ, що зъ 40 нельзя одлічить 82. То берéмъ одъ 14 рублівъ 1 рубль и роздробляємъ на копiйкí; бúде 100 копiёкъ, да 40 копiёкъ. Отъ 140 копiёкъ мóжна вже одлічить 82 копiйки. Вийде въ остáтку 58 копiёкъ. Тепéрь одлічуємъ рублі. Булó 14 рублівъ, да взялí ми одинъ до мénшого звáння, такъ остáлось 13. Изъ сихъ 13 одлічимъ 2; отъ и вийде вся спráва такъ:

$$\begin{array}{r} 14 \text{ рублівъ } 40 \text{ копiёкъ} \\ 2 \quad - \quad 82 \quad - \\ \hline 11 \text{ рублівъ } 58 \text{ копiёкъ} \end{array}$$

Отъ ишé задáчи:

$$\begin{array}{r} 3 \text{ верстí } 490 \text{ сáжнівъ } 2 \text{ аршини} \\ 1 \quad - \quad 491 \quad - \quad 1 \quad - \\ \hline 1 \text{ верстá } 499 \text{ сáженъ } 1 \text{ аршинъ} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 600 \text{ пудъ 2 фути} \\ 21 \quad - \quad 39 \quad - \\ \hline 578 \text{ пудъ 3 фути} \end{array}$$

СПРАВА ПОМНОЖЕНИЕ ИЗВѢНИХЪ ЧИСЕЛЬ.

Названиі числа помножаютца такъ, якъ и прости, почавши одъ мѣнишихъ званий; только, якъ вийде въ добутку столько або більшъ, ніжъ одиниця вишчого звания, то перевертаетца сей добутокъ у старше звание и що вийде въ частині, те прикладуетца до добутку одъ помноження старшаго звания. Отъ нехай намъ трѣба було бъ роздасть 20 человікамъ по 8 рублівъ и 47 кошёекъ. Написать задачу трѣба такъ:

$$\begin{array}{r} 8 \text{ рублівъ 47 кошёекъ} \\ \times 20 \\ \hline \end{array}$$

Одъ помноження 47 кошёекъ на 20 человікъ вийде 940 кошёекъ; а въ рублі только 100 кошёекъ. Перевернемъ на рублі 940 кошёекъ; вийде 9 рублівъ, 40 кошёекъ. Копійкі напишемъ підъ копійкамі, а 9 рублівъ замітимъ. Теперъ помножимъ 8 рублівъ на 20 человікъ; вийде 160 рублівъ; да приложимъ сюді тіі 9 рублівъ, — вийде 169 рублівъ. Вся справа буде тоді въ настъ така:

$$\begin{array}{r} 8 \text{ рублівъ 47 кошёекъ} \\ \times 20 \\ \hline 169 \text{ рублівъ 40 кошёекъ} \end{array}$$

Отъ и знаемъ, что трѣба двадцатомъ человікамъ вѣдатъ 169 рублівъ 40 копіекъ.

Ищѣ задачи:

1. 35 душъ привезлъ по 2 чѣтверти и по 6 чѣтвериківъ жита. Сколько всѣо?

$$\begin{array}{r} 2 \text{ чѣтверти}, 6 \text{ четвериківъ} \\ \times 35 \\ \hline 96 \text{ чѣтвертей}, 2 \text{ четвериківъ} \end{array}$$

2. 130 женцівъ наїзали по 1 копі и по 10 снопівъ. Сколько всѣо кіпъ наїзано?

$$\begin{array}{r} 1 \text{ копа} 10 \text{ снопівъ} \\ \times 130 \\ \hline 151 \text{ копу} 40 \text{ снопівъ}. \end{array}$$

3. Привезлъ чумакъ на 13 возахъ по 49 пудъ и 27 фунтівъ соли. Сколько всѣо соли привезено?

$$\begin{array}{r} 49 \text{ пудъ} 27 \text{ фунтівъ} \\ \times 13 \\ \hline 645 \text{ пудъ} 34 \text{ фунтъ}. \end{array}$$

4. Копало 150 грабарівъ канаву и всякий грабаръ викопавъ канави 8 сажнівъ и 2 аршіни. Сколько всѣо викопано канави?

$$\begin{array}{r} 8 \text{ сажнівъ} 2 \text{ аршіни} \\ \times 150 \\ \hline 2 \text{ версту}, 300 \text{ сажнівъ} 0 \text{ аршінівъ}. \end{array}$$

5. 5862 чоловікамъ роздано по 4 пуди и по 21 фунту хліба. Скілько пудъ усёю роздано?

$$\begin{array}{r} 4 \text{ пуди } 21 \text{ фунтъ} \\ \times 5862 \\ \hline 26525 \text{ пудъ } 22 \text{ фунти.} \end{array}$$

СПРАВА, РОЗДІЛЬ НАЗВАНИХЪ ЧИСЕЛЬ.

Ділять названиі числа такъ, якъ и простиі, почавши одъ старшихъ званий. Що останетца одъ розділу, те прикладується до меншого звания и вкups зъ нимъ ділитса. Отъ послі отця осталось на 8 синівъ 123 рублі и 40 копіекъ. Почімъ доведётца на брата?

Пишемъ задачу такъ:

$$\begin{array}{r} 123 \text{ рублі } 40 \text{ копіекъ} \\ \underline{-} \qquad \qquad \qquad | 8 \\ 8 \\ \underline{-} \qquad \qquad \qquad 15 \text{ рублівъ} \\ 43 \\ \underline{-} \qquad \qquad \qquad \\ 40 \\ \underline{-} \qquad \qquad \qquad \\ 3 \text{ рублі} \end{array}$$

Виходить по 15 рублівъ; да ішё осталось 3 рублі и 40 копіекъ. Роздробляємъ 3 рублі на кошійки; вийде 300 копіекъ. Прикладуємъ 40; вийде 340 копіекъ. Тогді розділимъ 340 на 8, и вийде до 15 рублівъ ішё й по 42 кошійки; да останетца одъ розділу 4 кошійки. Роздробимъ ихъ на дніжки, вийде 8 дніжокъ, — по одній на брата.

Щобъ знатъ, чи по стілько іменно впаде на всякого брата, помножъ 15 рублівъ, 42 кошійки и 1 дніжку на 8; то й вийде 123 рублі 40 копіекъ.

$$\begin{array}{r} 15 \text{ рублівъ } 42 \text{ копійки } 1 \text{ дненежка} \\ \times 8 \\ \hline 123 \text{ рублі } 40 \text{ копіекъ } 0 \text{ дненежокъ.} \end{array}$$

Іщё задачи:

1. Треба перевезти 890 пудъ жита на 24 підвідахъ. По скілько прийдети на кожну підвіду?

$$\begin{array}{r} 890 \text{ пудъ} \\ 75 \\ \hline 140 \\ 125 \\ \hline 15 \\ \times 40 \\ \hline 600 \\ 50 \\ \hline 100 \\ 100 \\ \hline \end{array} \left| \begin{array}{l} 25 \\ \hline 35 \text{ пудъ, } 24 \text{ фунти.} \end{array} \right.$$

»

2. 352 грабарі порядились викопати канаву завдовжжи на 28 верстъ и 82 сажні. Скілько повиненъ усікній грабаръ прокопатъ?

$$\begin{array}{r} 28 \text{ верстъ } 80 \text{ сажнівъ} \\ \times 500 \\ \hline 14000 \\ + 80 \\ \hline 14080 \\ 1408 \\ \hline \end{array} \left| \begin{array}{l} 352 \\ \hline 40 \text{ сажнівъ.} \end{array} \right.$$

»

ЗАДАЧИ ЗЪ ОДВІТАМИ.

1) Въ 128 верстахъ скілько аршинівъ? — *Одвітъ:* 192,000 арш.

2) Хазяїнъ продавъ пшениці въ перший разъ 7 четвертей 3 четверики и 7 гарніцвъ; у друге 5 четверт. 6 четверик. и 5 гарнц.; въ третій разъ 9 четверт. 5 четверик. и 6 гарнц. Скілько вінъ продавъ всієї пшениці? — *Одвітъ:* 23 четверті 2 гарніці.

3) Одінъ чумакъ привезъ соли 512 пудівъ и 25 фунтівъ; продавъ на ярмарці 235 пуд. 28 фунт. и 15 лотівъ. Скілько у єго ішле осталось? — *Одвітъ:* 276 пуд. 36 фунт. 17 лот. осталось.

4) 25 косарівъ заробили 13 рублівъ 75 кошіекъ. По скілько заробивъ кожний косаръ? — *Одвітъ:* по 55 коп.

5) Хазяїнъ нанявъ наймита и договорився платити єму въ годъ по 12 руб. 50 коп. Наймитъ служивъ 7 літъ и взявъ готовихъ грошей 67 р. 25 коп. и одежду. Скілько жъ та одежда стоять? — *Одвітъ:* 20 руб. 25 коп. стоять одежда.

6) Куплено 75 платківъ за 158 руб. 25 коп. и продано опісля всяку дюжину по 27 руб. 60 коп. Скілько получено барыша на одинъ платокъ? — *Одвітъ:* 19 коп.

7) Скілько трéба возівъ съ хлібомъ, щобъ прохар-
човатъ 4500 чоловікъ въ 8 днівъ, считавши, що на вóзі
вміститця 75 хлібівъ, кóжний хлібъ по 15 фунтівъ, а
на всякого чоловіка даётця въ день по 1 фунту 16 ло-
тівъ. — *Одвітъ:* 40 возівъ.

8) За 110 сажнівъ дровъ берéзовихъ и 80 саж. со-
сно-вихъ заплачено 1272 рублі; дрúгимъ разомъ по тій-
же ціні куплено 129 саж. дровъ берéзовихъ и 80 саж. со-
сно-вихъ и заплачено 1408 руб. 80 коп. — По якій
ціні куплено сáжень берéзовихъ и по якій сáжень со-
сно-вихъ дровъ? — *Одвітъ:* берéзові по 7 р. 20 коп.,
а сочині по 6 рублівъ сáжень.

9) За три штúки саéти дáно 486 руб.; въ пérшій
штúці булó 58 арш.; въ дрúгій вдвóе більшъ безъ 38
арш.; авъ трéтій втрóе мénше, ніжъ въ дрúгій. По скіль-
ко жъ стóить 1 аршинъ саéти? — *Одвітъ:* по 3 руб.

10) Два пішохóдці идуть навстрічу одінъ одному и
зустрілись въ 14 днівъ; пérвий ишовъ по 34 верстvі
въ день; по скілько жъ йшовъ дрúгий, коли всéї дорó-
ги булó 882 верстvі? — *Одвітъ:* 29 верстовъ.

11) Одінъ поміщикъ долженъ купшеві 4560 руб.,
да взявъ ще у ёго товáрівъ на 3285 руб. Скілько вінь
ишé виновáтъ грошей, oddávши 47 билéтівъ 50-ти ру-
блéвихъ и 145 білéтівъ 25-ти рублéвихъ? — *Одвітъ:*
1870 руб. долженъ.

ВЕЛИКИ СЛОВА

изъ

ПИСЬМА СВЯТОГО.

Святé Письмо сиye великими словáми, якъ нéбо зорями,
а тутъ напечатані тлько дé-которі, щобъ усéка память
змогла іхъ умістить у собі. Благодатні сi слова освітять
усéку душу, котóра іхъ зъ вірою прийме и сохранить.

Начáло премудрости стражъ Гáенъ.

Начáло премудрости страхъ Господень (Псал. 101,
ст. 10).

Хто Бóга боїтця, той нічого ледáчого не рóбить; а
не рóблячи ледáчого, берётца за дóбре, за розумне:
отъ и начáло премудрости.

Блажéни слышацii слово Божie и храницii е.

Блажéни слышацiи слово Божie и хранящiи е (Луки,
гл. 11, ст. 28.)

Коли добрый чоловíкъ обéрне до насъ розумне слово,
то й то якá радiсть! а слухать слово Бóже — истин-

но есть блаженство. Розумне слово доброго чоловіка тимъ намъ приятне, що воно нась навчає, якъ у світі жити. Не иначе жъ и Боже слово вселиє въ душу блаженство: душі одь ёго світъ одкриваєтца; душа розуміє черезъ ёго праведний путь свій. Тымъ-то слухатъ и хранить, чи то не забуватъ слова Божого — однодь другого не oddіляєтца; бо хто слухає зъ вірою, той не забуде. Блаженъ чоловікъ на землі, слухаючи слово Боже и живучий по слову Божому; блаженъ буде вінъ и на тому світі, за те, що слухавъ и хранивъ Боже слово!

Да оубеси, како подобаєтъ въ домѣ Божії жити, яже єсть Церковь Бога жива, столпъ и утверждение истины.

Да увесь, како подобаєтъ въ дому Божію жити, яже есть Церковь Бога жива, столпъ и утверждение истины (1 Тим., гл. 3, ст. 15).

Жити въ дому Божому не значить, щобъ іменно жити въ церковній ограді, а значить душою пробуватъ въ Божому дому и розуміть серцемъ служение Богові. Домомъ Божимъ, або Церковю, зоветца громада вірнихъ Богові душъ. Ся Церква стоить стовпомъ непорушимъ середъ миру. Миръ и сюди й туди хитаетца одь людської неправди и тілько тимъ не падає, що обираєтца обь сей стовпъ непорушимий. Миръ черезъ грехъ людський багато робить неправди, и истина тілько тимъ не зникла одь людськихъ беззаконий, що піддер-

жуе ії Церкви Христоўа. Создавъ ії Христо́сь на защите людэй одь диявола. Дияволъ же есть отéць не-правди; то Церковъ не чимъ иныхъ и боронить миръ одь ёго, якъ пра́вдою. Тымъ вона́ и домъ Господень, бо Господь есть пра́вда; тимъ вона́ и *столпъ и утверждение истины.*

Дѣломъ и слбомъ чти Отца твоего и матья, да найдетъ ти благословеніе отъ нихъ. Благословеніе бо отчее утверждается домы чадъ, клятва же матеря искореняется до основания.

Дѣломъ и слбомъ чти отца твоего и матья, да найдетъ ты благословеніе отъ нихъ. Благословеніе бо отчее утверждается домы чадъ, клятва же матеря искореняется до основания (Сир., гл. 3, ст. 8, 9).

Бесѣмъ сърдцемъ твоимъ прославляй Отца твоего, и матернихъ болѣзней не забуди: помяній, яко тѣма рожденія есі, и что има воздаши, якоже оні тебѣ.

Всѣмъ сърдцемъ твоимъ прославляй отца твоего, и матернихъ болѣзней не забуди: помяній, яко тѣма рожденія есі, и что има воздаши, якоже оні тебѣ (Сир., гл. 7, ст. 29, 30).

Да веселитса Отецъ и мать о тебе, и да радуется рождшая тя.

Да веселится отeцъ и мать о тебе, и да радуется рoждшая тя (Притч., гл. 23, ст. 25).

Чада, послушайте родителей своихъ во всемъ: сиѣ бо оугодно єсть Гдѣби.

Чада, послушайте родителей своихъ во всемъ: сиѣ бо угодно есть Господеви (Кол., гл. 3, ст. 20).

Чтый отца, въ днѣ молебы своеї услышанъ будетъ.

Чтый отца, въ день мольбы своей услышанъ будеть (Сир., гл. 3, ст. 5).

Чадо, заступи въ старости отца твоего, и не оскорбій его въ животѣ его (Сир., гл. 3, ст. 12).

Иже злословитъ отца или матерь, смртю да умретъ.

Иже злословить отца или матерь, смртю да умретъ (Исх., гл. 21, ст. 16 Мате. гл. 15, ст. 4).

Отець и мать благословляють тлько добрихъ дітей — не однimi руками, а тако жъ и душою. Хто жадає заслужить благословенне, то не иначе ёго заслужить, якъ добрыми вчинками. 'Отъ же, привыкши добрѣ робить, человікъ самъ собою вже кладе твердиню своему дому: не введе такій свого дому въ гріхъ, у роспусту и у вейке раззорение. Хто жъ робить такъ, що й материни уста подвигне на клятьбу, то сей человікъ підгнівъ у корені и не минутца єму материни слёзи. Тымъ-то учить насъ Святе Письмо всімъ сердемъ до отця й ма-

тери оберта́ця и ве́йку честь імъ отдава́ти. Воні тебé на світъ роди́ли; воні тебé вігодовали; то хоть бý ти й якъ імъ усéрдствовавъ, а нічого тому рівного для іхъ не зможешъ изробити, що воні для тéбе зроби́ли.

Нє безчести чловéка въ стáрости ёгó: и́бо и ты самъ состарѣши́ся.

Не безчести чловéка въ стáрости ёгó: и́бо и ты самъ состарѣши́ся (Сир., гл. 8, ст. 7).

Стáрость якá бъ нí булá — святé діло. 'Иншого Богъ держить на світі за ёго прáвду: то якъ же тобі такого чловіка безчестити. 'Иншого жъ держить Господь на té, щобъ дать ёму часу покáтьца: якъ же ти, чоловіче, не боїся безчестити тогó, кого самъ Богъ не осуди́въ на смерть и держить на світі своёю милостью? Прийде й твой стáрість. Коли бúдешъ прáведнимъ чловікомъ, то яково тобі самому бúде безчесте прийма́ти? Коли жъ гріхъ твої до землі тебе пригнітатимуть, то якъ понесéшъ на своіхъ плéчахъ ішé й безчесте?

Сыне, не ревнуй мужемъ злымъ, нижé возжелей бýти съ нýми

Сыне, не ревнуй мужемъ злымъ, нижé возжелей быти съ нýми (Притч., гл. 24, ст. 4).

Нічого намъ заві́довати злимъ людямъ, хоть бý воні здавáлись и щасливими. Одна омана такé щáстє! Не тілько не заві́дуй, да хоть бý и самъ ти мавъ дóступъ

до іхъ роскошівъ, то не жадай іхъ: се тілько солодка приманка, котрою дияволъ присоложує свою пекельню отруту, розставляючи її по всому світу. Маешъ трудовий шматокъ хліба, — поживай їго, хвáлячи Бóга милосердного: отто тобі найздорóвша харчъ, отто той *хлібъ насущний*, котрого ти просяши на одинъ тілько день у Бóга, живучи на світі не стілько хлібомъ, скілько словомъ, котре виходить изъ устъ Бóжихъ: воно тебе держить на світі, воно тебе береже одь ліха на сому и одь погибели на тому світі!

Близъ Гдѣ всѣмъ призывающимъ Єгò, всѣмъ призывающимъ Єгò во йстинѣ.

Близъ Господь всѣмъ призывающимъ Егó, всѣмъ призывающимъ Егó во йстинѣ (Псал., 144, ст. 18).

Бачимъ міжъ собою багато людéй, котрі благають Бóга, щобъ давъ імъ тé и té. Чому жъ Богъ імъ не дає? Тому, що не на добро просять, а на té, щобъ своєю жадобу, або пиху, або злобу заспокоїть. Мало чого дитина не попросить, то хиба всяку вещъ и дають ій? Нерозумні отці й матіркі дають іноді дитині такé, що ій зашкодить; а Богъ — отéць розумний и праведний: Вінъ знає, кому що дать и коли дать. Не думай, що Вінъ не чує твоєї молітви: Вінъ близько коло тебе, тілько призовай Їго *во йстинѣ*. Вінъ тілько й жде сего, щобъ зрозумівъ ти черезъ нужду и біду свою, що такé світъ, що такé жизнь, що такé душа чоловіча и

що ій трéба на світі. Зрозумій се все та́къ, якъ учи́ть слово Христóве, то й бúдешъ знать, якъ призива́ть Бóга *во истина*, и вже тоді самъ почу́ешъ душéю, что Богъ близъко коло тéбе и скáжешъ, такъ якъ Да-вídъ: *Едино проси́хъ одъ Господа, то взыскáхъ* (одногó проси́въ я тілько въ Господа, и знайшóвъ те, чого проси́въ!)

**Аще ктò речéтъ, якъ люблю Бóга, а брата
своего ненавíдитъ, ложъ єсть.**

'Аще кто речéтъ, яко люблю Бóга, а брата своего ненавíдитъ, ложъ есть (1 Іоан., гл. 4 ст. 20).

Есть на світі такі люде, котóрі здаю́тца богоміль-ними, и въ цéркву разъ по разъ хóдять, и постують, а добра нікому не рóблять, дúмаючи: »Абí Бóгу вгодíть, а люде минí байдúже!« То такі нехáй не сподіваю́тца ніякої нагráди одъ Бóга. Хто ненавíдить свого брата, хто людямъ не мýслить добра, той нехáй не дúмае, що вінь любитъ Бóга. *Ложъ есть!* (непráвда сёму) говорить Апóстолъ. Бóга не ина́ко можна любити, якъ дію-чи добро людямъ. Богъ намъ усімъ Отéць и немá Ёму більшої угóди, якъ хто любить чадъ Ёго. Хто же не-навíдить дітей, а говорить, що любить Отця, той не-пра́вду говорить.

**Аще дрѹгъ дрѹга любимъ, Егъ въ насъ пре-
бываєтъ.**

'Аще другъ дру́га любимъ, Богъ въ нась пребывае́тъ
(1 Иоан., гл. 4, ст. 12).

Що - дні читáемъ и мóлимъ Бóга : *пріиду и вселися въ ны*, мóлимъ, щобъ Госпóдь, утішитель нашъ, Духъ истиини, пробувавъ въ нашій душі. Великої чéсти ми прóсимъ ; бо, ждучи до сéбе чоловíка повáжного, котóрый нась порáдує своімъ слéвомъ розумнимъ, прибíраемъ и двíръ, и хáту, и самý одягáемся въ чíсту одéжу, а тó же ждемо, щобъ самъ Богъ приишовъ и всели́вся въ нась ! 'Отъ же такá чéсть, такá слáва невíдимо дáетца намъ, аби ми дúшу свою очíстили одъ ледáчихъ дўмокъ и возлюбíли другъ дру́га. Великі еі слóвá Апóстольский : '*Аще другъ дру́га любимъ, Богъ въ нась пребывае́тъ.* Богъ есть увéсь одна любóвъ, одна благость, одно милосéрдие ; то, люблячи другъ дру́га, ми черезъ те сáме маёмъ у сéрці Бóга и *Богъ* тимъ самимъ *въ нась пребывае́тъ.*

Любай бráта своеГО, во свéтѣ пребывае́тъ, и соклáзна въ немъ нéсть : а ненавíдай бráта своеГО, во тмѣ є́сть, и во тмѣ хóдить.

Любай бráта своеГО, во свéтѣ пребывае́тъ, и соклáзна въ немъ нéсть : а ненавíдай бráта своеГО, во тмѣ есть, и во тмѣ хóдить (1 Иоан., гл. 2, ст. 10, 11).

Хто любить бráта свого (а братъ нашъ — усéкий чоловíкъ), той усé одно, що йде середъ дня по дорóзі и дóбре бáчить, куди ёму йти ; бо любóвъ — прóста

вамъ доро́га до ца́рства небе́сного. Богъ намъ давъ для на́шого спасе́ния вели́ку запові́дь: *возлюби́ ближня́го твоего́, я́ко самъ себé.* Хто любить ближнёго, той, зна́чить, зрозумівъ запові́дь Бóжу, и немá розумнійшого чоловіка надъ ёго передъ Бóгомъ. Отсé-то й есть: *во святы́ пребывае́мъ.* Люблячи жъ ближнёго, радючи ёму душéю, не впадé вінь и въ гріхъ, бо кого любить, тогó не бúде грабіть, зневажа́ть, тому́ не бúде заві́доватъ, не бúде тому́ зла мислить, не бúде тогó обма́нювать. Отсé-то й зна́чить: *и соблáзна ны́сть въ немъ.* Хто жъ ненаві́дить свого бра́та, той не зрозу́мівъ волі Бóжої, той не йде по дорозі до ца́рства небе́сного. Зна́чить, лука́вий обгорну́въ ёго дúшу тьмóю и вóдить ёго одъ одного гріха до другого, по́ки дове́де до поги́бели.

Еслí, елíка ѿщєте, да творáтъ вámъ чловéцы, тáко и ви творите имъ.

Вся, елíка јще хо́щете, да творя́ть вамъ чловéцы, тáко и вы творите имъ (Мате., гл. 7, ст. 12).

Немá лúчшого спóсобу вберегти́сь одъ гріхá, якъ уся́кий свíй учíнокъ до сéбе прикладува́ти. Коли́ бъ ти бувъ у нýждí, а тобі хто помігъ, то радъ бы ти бувъ и дáковавъ бы. 'Отъ, бáчивши чоловіка въ нýждí, не одвертáйся, поможи ёму. Симъ ти угодишъ Гóсподу. Коли́ на твоé добро хто квáпитця и тáгне ёго въ тéбе зъ рукъ чи сýлою, чи обма́номъ, тáжко тобі непráвду

переносить. Отъ же переступи́ черезъ чужé добро, а не зайди́, щобъ и кому́ другому не булó тяжко. Такъ и въ усáкому дíлі роби́, то й будешъ непорочень пе-редъ Бóгомъ.

Аще (бо) Шпúщае́те человéкѡмъ согрѣшёнїа
ихъ, Шпúститъ и вámъ О́цъ вáшъ небесный:
аще ли не Шпúщае́те человéкѡмъ согрѣшёнїа
ихъ, ни О́цъ вáшъ Шпúститъ вámъ согрѣшёнїй
вáшихъ.

'Аще (бо) отищае́те человéкомъ согрѣшёнія ихъ,
отпúститъ и вамъ Отéцъ вашъ небесный: аще ли не
отищае́те человéкомъ согрѣшёнія ихъ, ни Отéцъ вашъ
отпúститъ вамъ согрѣшёній вáшихъ (Мато., гл. 16, ст.
14, 15).

Мóлимось що-дній: Гóсподи помíлуй! а самі чи
багáто кого мýлюемъ? Инший чоловéкъ согріши́въ передъ
нами незвичайнимъ слóвомъ, — то вже ми противъ ёго
по-Християнски не обéрнемось, а заразъ одка́жемъ ишё
гíрше. Коли жъ не посміемъ, боючісь ёго сíли и влáсти,
то вже тайно ворогуемъ и ради бъ утопіть свого обид-
чика въ лóжці води. Хиба жъ сёгó не бувáе, що одинъ
другого налае, а дру́гий ёго попобъе? Той ужé й такъ
безумень и въ безумні лáетця, а вінъ, бьючи ёго, ишё
більшъ єму сérце ожесточае. А якъ би перенісъ лáйку
безъ гніву, давъ єму вгамовáтись, да оберну́всь до ёго
по-братéрськи, то безумна злóба сама бъ себé постиди-

лась. А про худобу нічого й казать: и судомъ и безъ суда, хто якъ зможе, здирає зъ другого за всяку винну и невинну шкоду. А знае, что й самъ грішить передъ Богомъ, боїця кари Божои и просить: «Помилуй мене, Боже, по великой милости Твоей!» Якъ же ти, чоловіче, просишъ милости, а самъ немилосердний до того, кто передъ тобою провинився? Знай же, что Господь тобі не одпустить согрішений твоихъ, коли ти не одпушкаешъ людямъ іхъ вини передъ тобою.

Любите враги вашихъ, добро творите ненавидящимъ васъ, благословите кленущия вы, и молитесь за творящихъ вамъ напасть.

Любите враги вашихъ, добро творите ненавидящимъ васъ, благословите кленущия вы, и молитесь за творящихъ вамъ напасть (Лук., гл. 6, ст. 27, 28).

Ні одинъ чоловікъ не проживе безъ ворогівъ на світі, ніхто не вбережетца, щобъ єго хто не возненавідівъ, щобъ єго хто не клявъ, щобъ не нападавъ на єго ніхто напастью. Яка жъ зашита одъ ворогівъ, одъ ненависти, одъ клятьби, одъ напасти? Змагаються зъ ворогами, лайтица, бить іхъ? Що жъ изъ сего буде? Хиба ворогъ перестане вороговати одъ того, що ти єго вілаявъ, або побивъ, або якъ інше покаравъ? Хто жъ тебе ненавидить, а ти єго зненавидишъ, то вінъ іщє більшъ на тебе взлітця за твою ненависть. Зачий клястій того, хто тебе проклинає, то вінъ, почувши твою клятьбу, іщє голосніше

буде клясти тобе. Такъ же и до всякого зла. Платячи зломъ за зло, ти зла не виниешъ, а только согрішаешьъ передъ Богомъ и ворога свого ище до більшого гріха доводишъ. Тымъ-то Премудрость Божа повеліла намъ іншимъ способомъ еправлятись: веліть вона намъ любить ворогівъ пашихъ, бо хто встоїть противъ любови и не станетця зъ ворога приятелемъ? веліть вона намъ творить добро ненавидящимъ нась, бо хто зможе ненавидити чоловіка, который робить єму добро? веліть благословлять тихъ, кто нась кляне, бо въ кого повернетца язикъ на клятьбу, якъ почуе, що ми про єго однѣ добрѣ говоримъ и бажаемъ єму щастя и здоровъ? веліть же ще й молитись за тихъ, кто чинить намъ зло, бо така молитва усіке гірке слово и діло людське изъ нашої памяти проганяє и, помолившись Богу за ворогівъ своїхъ, обернемось ми до людей зъ ангельськимъ, чистимъ поглядомъ, и почують черезъ нась ліде на душахъ своїхъ любящу силу Божу, которая всяке зло на світі перемогає.

Како (бо) поблаза чловѣку, аще міръ весь пришеврѣщетъ, душу же свою отщетить.

Како (бо) польза чловѣку, аще міръ весь пріобрѧщетъ, душу же свою отщетить (Мате., гл. 16, ст. 26).

Багато вбачаємъ людей, который якого труда не підіймають, якого клопоту собі не завдають и якого гріха на душу не хапають ради прибутку! Ну, нехай би ішло

такому чоловікові якъ по маслу, нехай би все єму по єго жадобі сталось, нехай би вінь увесь світъ у свої руки заграбавъ. Чи надовго жъ? чи багато нашого віку на сёму світі? А на той світъ, що зъ собою візьмешъ? Нічого! Тілько зъ душою своєю станешъ передъ Бóгомъ, а все багатство тутъ останеться. Що жъ у того чоловіка за душа буде, котрий, живучий на світі, не про царство небесне дбавъ, а про земнью суєту? Погибша неминуємо! Що жъ єму за користъ, хоть вінь и ввеси миръ приобряще, да душу одь царства Бóжого одлучить? Тимъ-то, чоловіче, не тілько неправдою, да й щирою працею багатство наживати—оцасне діло, щобъ, побиваючись за багатствомъ, душа не занедбати. Ото жъ, коли йде тобі въ руку хазайство, чи торгъ, чи ремесло, то не припадай до єго всю душою и помислай про недовгий свій вікъ и про небесне багатство, котре не стліє, не згорить, котрого въ тёбе не вкраде злодій и не одніме грабитель. А небесне наше багатство есть не що інше, якъ добриі наши вчинки: братолюбие, милосердие, незлобие, щиростъ у всякому слові и ділі. Отъ наше добро, отъ наши сокровища, котрій на тому світі стояти-муть передъ наами!

МОЛІТВЫ.

Бо йма О́тца, и Сына, и Святаго Духа,
аміна.

Бóже, мілостивъ въди мнѣ грѣшномъ.

Господи, Иисусе Христе, Сыне Божий, мо-
литовъ ради пречистыя Твоѧ Матерѧ, и всѣхъ
святыхъ, помилуй насъ, аміна.

Слава Тебѣ, Боже нашъ, слава Тебѣ.

Царю небесный, оутѣшиителю, Душѣ истины,
Иже вездѣ сый, и всѧ исполнѧй, сокрбнице
благихъ, и жизни подателю, прїиди и вселися въ
наи и очисти наи отъ всякихъ скверны, и спаси,
Блаже, души наша.

Святай Боже, Святай крѣпкій, Святай без-
смертный, помилуй насъ.

Слава О́тцу, и Сыну, и Святому Духу, и
намѣ и приснѣ, и бо вѣки вѣковъ, аміна.

Пресвятая Троица, помилуй насъ: Господи,
очисти грѣхи наша: Владыко, прости веззаки-
нѧ наша: Святай, постыдь и исцѣли нemoци
наша, имене Твоегѡ ради.

Господи помилуй (трижды).

О́тче на́шъ, И́же е́си на небесе́хъ! да свя-
ти́тсѧ и́ма Твоë, да прїйде́тъ цáрстви́е Твоé: да
въде́тъ вóла Твоà, і́кона на небеси и на земли.
Хлбъ на́шъ на́світи́й дáждь на́мъ днéсь, и
шта́ви на́мъ добра на́ша, і́коже и́ мы шта́ви-
ламъ до́лжни́кѡмъ на́шымъ. И не введи́ на́съ во
и́склоне́нїе, но изба́ви на́съ отъ лукаваго. І́кона
Твоë є́стъ цáрство, и си́ла, и слáва во вѣки,
амы́на.

Прїиди́те, поклони́мса Царéви на́шемъ Бóгъ.

Прїиди́те поклони́мса и́ припаде́мъ Христъ,
Царéви, на́шемъ Бóгъ.

Прїиди́те, поклони́мса и́ припаде́мъ самомъ
Христъ, Царéви и Бóгъ на́шемъ.

Ψаломъ и:

Помилуй мѧ, Бóже, по вели́цкїй милости Твоей,
и по множеству чудес твоихъ очисти беззаконіе моє. Наніаче юмай мѧ отъ беззако-
нія моего, и отъ греха моего очисти мѧ. І́кона
беззаконіе моє азъ знаю, и грехъ мой
предо мною є́стъ быинъ. Тебѣ єдиному согре-
шихъ, и лукавое предъ Тобою сотворихъ. І́кона
да исправиши во словесахъ Твоихъ, и побе-
диши ви́ноградъ сдити ти. Се бо въ беззаконіяхъ
зачатъ єсмъ, и во грехахъ роди мѧ мати моѧ.
Се бо истина возлюбилъ еси; безвестна я

тайнама премудрости Твоей явилъ ми есъ. Окро-
піши же мѧ unctionомъ, и очицвса: очиеша же мѧ,
и паче снѣга оубѣлюса. Слѹхъ моемѹ даси радость
и веселіе, возвѣдуетса кисти смиренныя. Ограб-
ти лицо Твоѣ отъ грѣхъ моихъ, и вси беззакон-
ій моя очисти. Сердце чисто созижди во мнѣ,
Боже, и да ѿ правды искновѣ во оутробѣ моей.
Не отвержи мене отъ лица Твоего, и да ѿ Тво-
его Сватаго не откажимъ отъ мене. Воздаждь
ми радость спасенїя Твоего, и да ѿ Годомъ Владычи-
нимъ оутверди мя. Научъ беззаконныя путь
Твой, и нечестиви къ Тебѣ и брататса. Из-
бави же отъ кровей, Боже, Боже спасенїя мо-
его, возвѣдуетса изыска мой правдѣ Твоей.
Господи, оустни мой отверзеши, и оуста моя
возвѣстятъ хвалу Твою. Тако аще бы восход-
тельъ еси жертвы, да же бѣхъ оубаш, всесожженія
не благоволиши. Жертва Божија да ѿшено:
сердце сокрушено и смилено Божъ не оуничи-
житъ. Оублажи Господи, благоволеніемъ Твой-
мъ Сиона, и да созиждуетса стѣны Іерусалим-
скія. Тогда благоволиши жертву правды, воз-
ношеніе и всесожгаема: тогда возложатъ на
Онтара твой телца.

Символъ православнага вѣры.

Вѣрую во єдинаго Бóга Отца, вседержитеља,
Творца небъ и земли, видимыи же всѣмъ и не-
видимыи. И во єдинаго Господа Іисѹса Христà,
Сына Божія, єдинороднаго, Иже отъ Отца
рождённаго прѣжде всѣхъ вѣкъ: Свѣта отъ
Свѣта, Бóга истинна отъ Бóга истинна, рож-
дённа, не сотворенна, єдиносущна Отцъ, Имже
всѧ вѣша. Насъ ради человѣкъ, и нашего ради
спасенїа, сшедшаго съ небесъ, и воплотившагося
отъ Духа Святаго и Маріи Дѣви, и вочеловѣч-
шася. Распятаго же за мы при Понтийстѣмъ
Пілатѣ, и страдавша, и погребенна. И воскрес-
шаго въ третий денъ по писаніемъ. И возшед-
шаго на небеса, и сѣдаца на десни Отца.
И паки градъшаго со слабою сущити живымъ и
мертвымъ, Егоже царствию не вѣдетъ конца.
И въ Духа Святаго, Господа животворящаго,
Иже отъ Отца исходящаго, Иже со Отцемъ
и Сыномъ спокланяется и славима, глаголавшаго
Пророки. Во єдинъ, святъ, Соборнъ и Апо-
столскъ Церковь. Исповѣдъ єдино крещеніе,
во исповѣденіе греховъ. Чию воскресенія мертв-
ыхъ: И жизни вѣдущаго вѣка, амина.

СЛОВО ДО ПИСЬМЕННИХЪ.

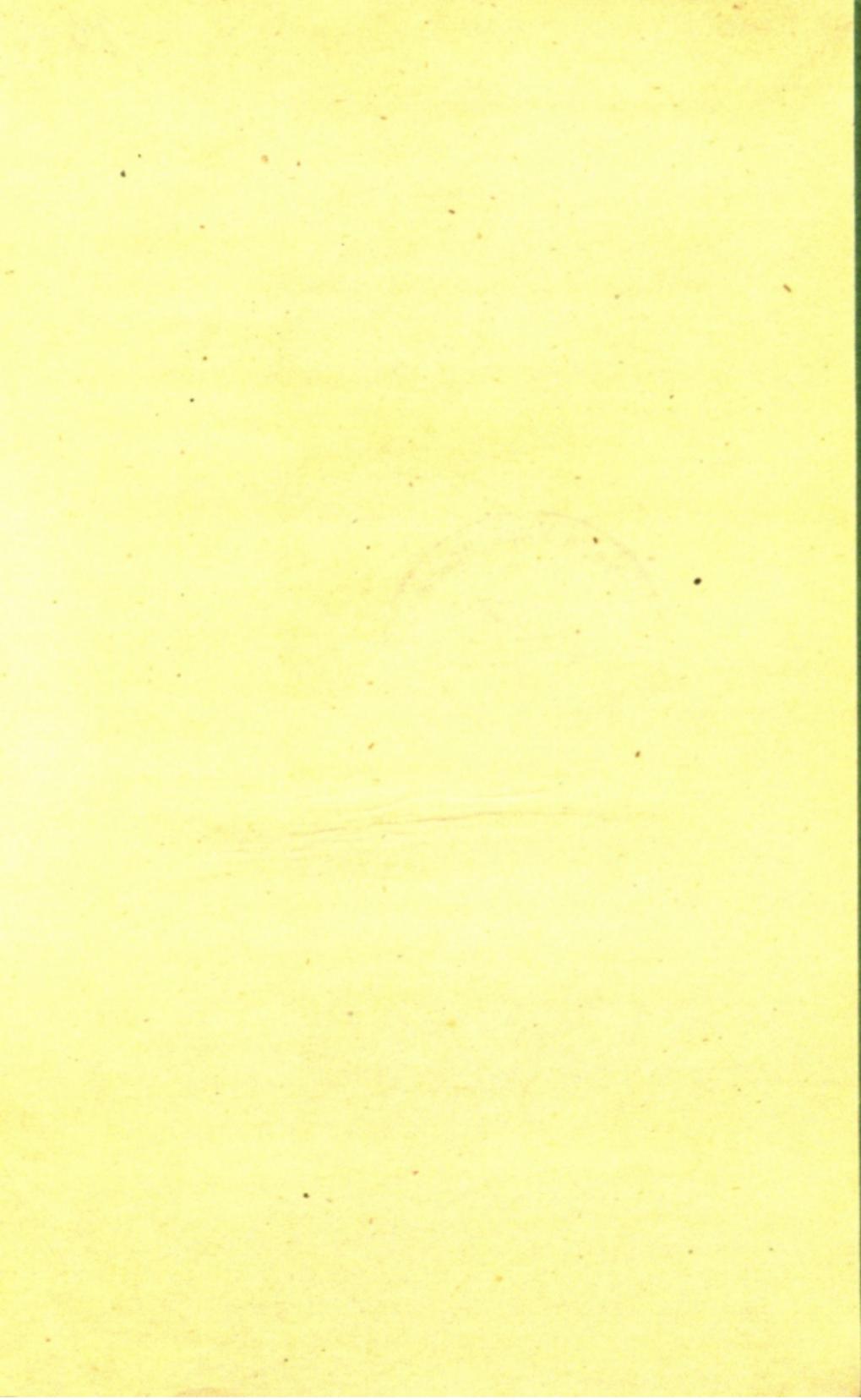
емля Українська идє далéко по обýдва бóки Дніпра; сягае вона пóти, пóки народъ говорить понашому, а говорить народъ по-нашому и въ Австрійському цárстві ажъ по самі Карпати. Перéйдешъ границю и не догадаєшся, что се вже інше цárство: здастся тобі, что се все ѹде рідна наша Волинь, або Подольє. Люде ділять землю на цárства, а Бóжа премúдрость на племенá. Прохóдять сótні літъ, кладутся інші граници міжъ царствами, а Бóжі граници міжъ племенами стоять нерушимо; вýмре однó, друге ко-ліно, настануть інші влáсті — інші да-ются городамъ и сélamъ законы, а зако-ни язикá и звичаївъ остаються нерушими, пóки самó племя не прийме самохіть іншої мóви, іншихъ звичаївъ. Отъ же

уся земля поділена на народи, нáче на великі сéм'ї, и всяка сем'я говорить своімъ язикомъ, співáе свої пісні, має свої звичаї. Ні гори, ні моря не розділять такихъ сем'ї міжъ собою. Стріне Німець Німця за океаномъ, въ Американськихъ зéмляхъ,—и ріднійші вони згадутця одинъ одному, а ніжъ Англичане, чи Испанці, съ котóрими поручъ стоїть Німецька осéля на чужині. Опінитця нашъ братъ Южно-Руський Українець середъ Австрійськихъ Русняківъ—и вітáють ёго за границею такъ, нáче коло Лубéнь, або підъ Полтавою. Такъ булó и за сто, и за двісті, и за тýсячу літь назáдъ зо всіми племенами. Язíкъ и звичаї нарóдні най-крайше, найлюбійше единяТЬ міжъ собою народи. Коли же така воля Бóжа, щобъ жили люде на світі великими сéм'ями; то трéба всякому розумному чоловíкові свою велику сéм'ю, своé плéмя знати, дé вонó живé, по якихъ зéмляхъ, якими городами й сéлами роскýнулось, трéба прислухáтись добре до своéї рідної мови, чи вона зъ розумнихъ усть идé, чи вона въ пісні голóсить, чи вона съ книжки читáетця. Оглянъся назáдъ у велику старовину — онъ, за

короля Польского Степана Батория співали те жъ сâме кобзарі, що теперъ одъ кобзарівъ розумні люде на вічню память записали й напечатали. Пройшло більшъ двохъ сотъ літъ—и чого не перевернулось на Вкраїні! Були гетьманы, були воеводи и намістники; вигоряли до тла села и городи одъ Пріпеті до Син'охи, на тиждень верхової іздї; переверталась на німு, безлюдну пустйню и знòвъ заселялась Україна; а мóва осталась та жъ сâма, що й за короля Степана, та жъ сама пісня голосить по всій Україні, одъ Карпатъ до Есмані, одъ Польши до Дону. Да й король Степанъ застáвъ Україну съ тóю жъ самою ужé й тогді стародавнёю мóвою. Не булó ще й Польщи въ спомінку, а вже нашъ нарódъ пахáрствовавъ такъ якъ теперъ, живучи въ своїхъ звичаяхъ по-надъ Дніпрóмъ-славутомъ. Шануї же всякъ своé рідне слово, котóре не одъ кого іншого, якъ одъ самого Бога намъ нáдане, и не для тогó нáдане, щобъ ми дарь Бóжий зневáжили й забúли. Хто ёго зневажае й забувáе, той самохіть виганяє себé зъ рідної семъї Української, и до такого не обéрнетця сérце, якъ до рó-

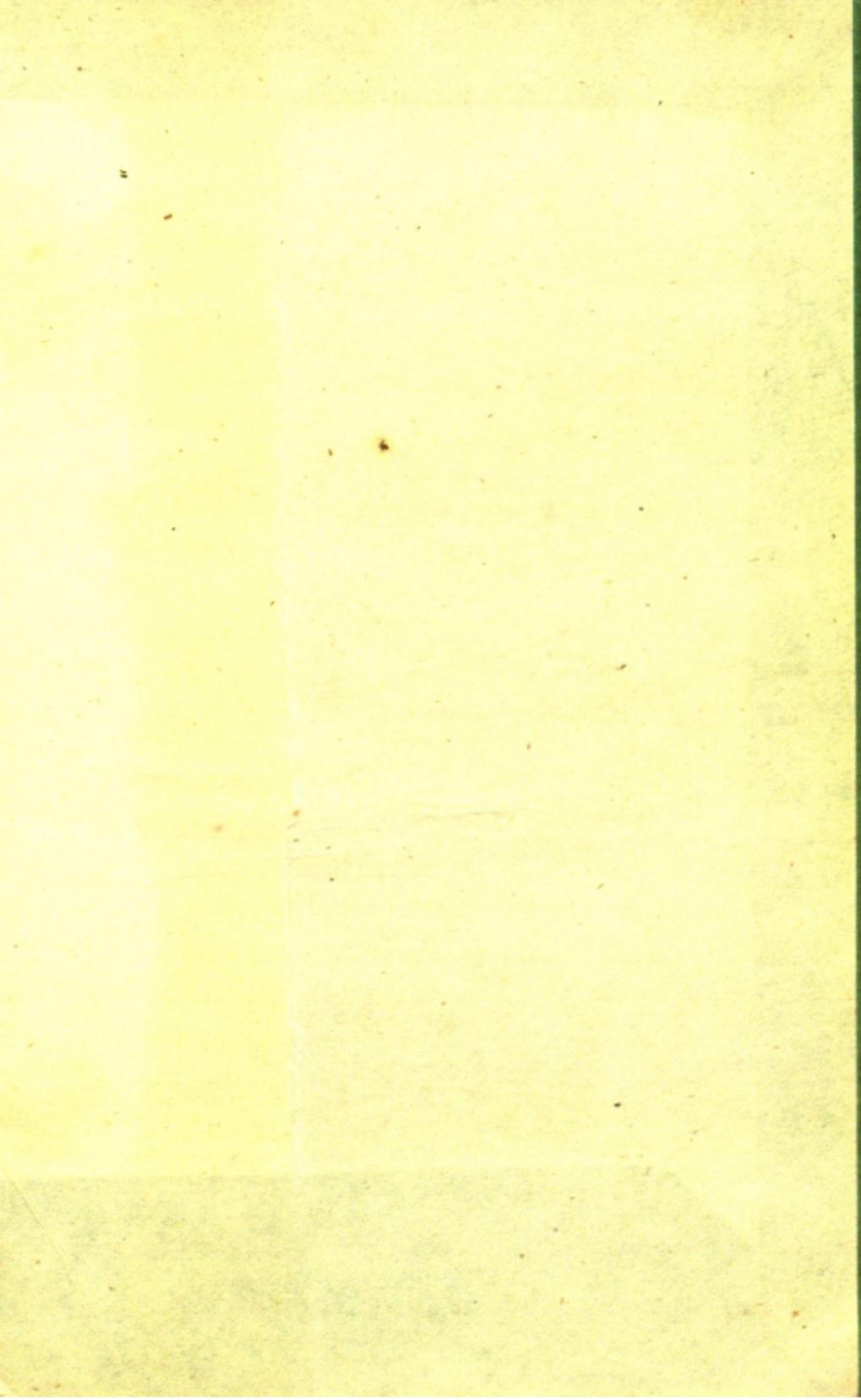
дича, на чужіні, тако́го не привітáе наше
плéмя по-братéрські підъ Карпáтами, чужá
томý наша пíсня, котóрїй немáе рívní по
всёму свíту, нíмá для тóго бúде щíра душá
наша, и немá ёмý частíни въ тíй слáві, ко-
торої добули собí наши прéдки полемъ и
мóремъ у всéгó свíту, воюючи за вíру Хри-
тия́нскую и вóлю людськую.

КИНЕЦЬ И БÓГУ СЛАВА.

13. 2/3

II. 50 к.